

**ХМЕЛЬНИЦЬКА ОБЛАСНА РАДА
ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ УПРАВЛІННЯ ТА ПРАВА
ІМЕНІ ЛЕОНІДА ЮЗЬКОВА**

Кваліфікаційна наукова
праця на правах рукопису

ШАБАТУРА МАКСИМ ВІКТОРОВИЧ

УДК 343.112

ДИСЕРТАЦІЯ

**ОБ'ЄДНАННЯ І ВИДІЛЕННЯ МАТЕРІАЛІВ ДОСУДОВОГО
РОЗСЛІДУВАННЯ В ОСОБЛИВИХ ПОРЯДКАХ
КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ**

Спеціальність 081 Право

Галузь знань 08 Право

Подається на здобуття ступеня доктора філософії

Дисертація містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело

М. В. ШАБАТУРА

Науковий керівник:
ВОЛКОТРУБ Сергій Григорович,
кандидат юридичних наук, доцент

Хмельницький – 2025

АНОТАЦІЯ

Шабатура М. В. Об'єднання і виділення матеріалів досудового розслідування в особливих порядках кримінального провадження. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття освітньо-наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 Право. Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова. Хмельницький, 2025.

Дисертація є одним з перших у вітчизняній кримінальній процесуальній науці спеціальних комплексних досліджень теоретичних та прикладних проблем специфіки процесуальних рішень щодо об'єднання і виділення матеріалів досудових розслідувань в особливих порядках кримінального провадження, в якому розглянуто специфіку підстав, умов та порядку ухвалення зазначених рішень, виявлено недоліки і прогалини правового регулювання та запропоновано шляхи удосконалення вітчизняного законодавства і правозастосовної практики.

Розглянуто наукові позиції вчених щодо розуміння правової природи і сутності кримінальної процесуальної форми, особливої уваги приділено вивченню питань її єдності і диференціації. Саме розроблені вченими засадничі підходи щодо диференціації кримінальної процесуальної форми є науково-теоретичною основою для подальшого удосконалення як загальнопроцесуальних, так і окремих правових інститутів особливих порядків кримінального провадження, у тому числі правового регулювання процесуальних рішень щодо об'єднання і виділення матеріалів досудових розслідувань. Важливим для визначення перспективних напрямів подальшого розвитку чинного кримінального процесуального законодавства є розуміння правових, соціальних та інших передумов запровадження окремих порядків кримінального провадження, які пропонується класифікувати на правові (матеріально-правові, процесуальні) та інші (соціальні, організаційні тощо).

У роботі досліджено доктринальні позиції щодо сутності і правової природи процесуальних рішень прокурора і суду про об'єднання і виділення матеріалів кримінальних проваджень, розглянуто аргументи вчених, якими обґрунтовується правове та соціальне призначення цих правових інститутів, виявлено окремі суперечності правового регулювання та запропоновано можливі способи їх вирішення. Крім того, детально розглянуто висловлені окремими авторами критичні зауваження щодо наявного стану правового регулювання досліджуваних процесуальних рішень, а також виявлених труднощів у практиці правозастосування і розроблене власне бачення щодо подолання виявлених проблем.

Доводиться, що передбачені національним кримінальним процесуальним законодавством підстави об'єднання кримінальних проваджень не повною мірою охоплюють усю різноманітність практичних ситуацій, у яких було б оптимальним з точки зору економії ресурсів, уникнення дублювання в провадженні слідчих (розшукових) дій, захисту прав та законних інтересів учасників кримінального провадження, а також низки інших міркувань, здійснювати не кілька окремих проваджень, а лише одне об'єднане кримінальне провадження.

У дисертації проаналізовані підходи вчених, які висловлювали критичні зауваження щодо доцільності та відповідності завданням кримінального судочинства окремих випадків розслідування різних кримінальних правопорушень в об'єднаному провадженні, зокрема в частині виникнення труднощів щодо реалізації засади розумності процесуальних строків, права особи на розгляд судом обвинувачення без невиправданих затримок тощо у випадках розслідування складних, багатоепізодних проваджень зі значним числом учасників такого провадження.

Констатовано, що така підстава об'єднання кримінальних проваджень як спільне вчинення кількома особами одного кримінального правопорушення багатьма дослідниками розглядається виключно як

вчинення злочину у співучасті. Відповідно, співучасть згідно з положеннями КК України передбачає лише спільне вчинення саме умисних кримінальних правопорушень, тому виникає проблемна ситуація щодо потенційної можливості об'єднання кримінальних проваджень про кримінальні правопорушення, які вчинені з необережності. Більше того, підстави об'єднання кримінальних проваджень слід розширити, зокрема передбачити повноваження прокурора об'єднувати кримінальні провадження про кримінальні правопорушення, у яких, за відсутності ознак співучасті, мала місце одна подія злочину чи проступку, а так саме щодо двох і більше подій, якщо мають місце причинно-наслідкові зв'язки їх об'єктивної сторони тощо.

У роботі робиться висновок, що існуючі у чинному законодавстві формулювання підстав виділення матеріалів кримінальних проваджень допускають занадто широкий простір для дискреційних рішень прокурора і необхідними є пошуки шляхів уточнення та конкретизації зазначених підстав.

Досліджується проблематика процесуального статусу особи, матеріали провадження щодо якої були виділені, і яка брала участь у події кримінального правопорушення, але не вже може мати статусу підозрюваного (а в подальшому – обвинуваченого) в іншому кримінальному провадженні, оскільки має такий статус у провадженні, яке ведеться щодо неї; констатується, що процесуальні можливості відстоювати власні законні інтереси для такої особи обмежені.

Пропонується удосконалити процедуру передачі матеріалів досудових розслідувань у разі виділення таких матеріалів в окреме провадження, обов'язкового виготовлення засвідчених копій документів, зокрема піддається критиці існуюча практика звернення до слідчого судді з клопотанням про надання тимчасового доступу до матеріалів іншого кримінального провадження. У роботі доводиться потреба запровадити окрему процедуру здійснення судового контролю у разі виникнення

спірних ситуацій, що особливо актуально у разі наявності у провадженні речових доказів.

Під час дослідження правозастосовної практики виявлені випадки, в яких у зв'язку з укладенням учасниками кримінального провадження угоди (про примирення чи про визнання вини) матеріали кримінальних проваджень були виділені в окремі провадження, однак у подальшому суд не затвердив укладеної угоди і констатується наявність певної невизначеності позиції законодавця щодо прийняття процесуальних рішень про об'єднання таких проваджень. Для усунення згаданої невизначеності, а також і в інших випадках, якщо обставини, що слугували підставою для виділення матеріалів кримінального провадження в окреме, припинили існувати, пропонується передбачити обов'язок прокурора в усіх таких випадках розглядати питання про можливість об'єднання раніше виділених матеріалів досудових розслідувань.

Констатується давно назріла потреба усунути непослідовність, допущену законодавцем, щодо окремого розслідування та судового розгляду проваджень приватного обвинувачення у разі наявності зустрічних звинувачень. Більше того, пропонується відмовитися від існуючого нормативного положення про відмову потерпілого від обвинувачення і замість нього запровадити примирення потерпілого і підозрюваного (обвинуваченого) як підставу для закриття кримінального провадження. Такий підхід унеможливить випадки подання заяви про вчинення кримінального правопорушення особою, яка мала статус підозрюваної, після відмови потерпілим від обвинувачення, оскільки у низці кримінальних проваджень приватного обвинувачення мають місце випадки взаємного (обопільного) нанесення побоїв, заподіяння тілесних ушкоджень усіма учасниками конфлікту та ін.

На основі аналізу практики ухвалення рішення про виділення матеріалів кримінальних досудових розслідувань у разі вчинення кримінальних правопорушень неповнолітніми констатується, що саме таке

рішення не в усіх випадках сприятиме всебічному, неупередженому та повному встановленню обставин кримінального правопорушення, однак потреба усунення чи мінімізації впливу повнолітніх підозрюваних на неповнолітніх залишається, тому пропонується ширше використовувати вже наявні правові засоби, зокрема провадження слідчих (розшукових) дій в режимі відеоконференції, вжиття інших заходів для унеможливлення негативного впливу на неповнолітніх осіб.

На основі проведеного дослідження розроблені власні пропозиції щодо внесення необхідних змін до чинного кримінального процесуального законодавства.

Ключові слова: кримінальне провадження, процесуальна форма, диференціація процесуальної форми, особливі порядки кримінального провадження, досудове розслідування, об'єднання матеріалів досудового розслідування, виділення матеріалів досудового розслідування, угоди, приватне обвинувачення, неповнолітні, неосудні.

SUMMARY

Shabatura M. Joinder and separation of pre-trial investigation materials in special procedures of criminal proceedings. – Qualifying scientific work on manuscript rights.

Dissertation for obtaining the educational and scientific degree of Doctor of Philosophy in specialty 081 Law. Leonid Yuzkov Khmelnytskyi University of Management and Law. Khmelnytskyi, 2024.

The dissertation is one of the first in domestic criminal procedural science of special comprehensive studies of theoretical and applied problems of the specifics of procedural decisions regarding the joinder and separation of materials of criminal proceedings in special procedures of criminal proceedings, in which the specifics of the grounds, conditions and order of

adoption of the said decisions are considered, shortcomings are identified and gaps in legal regulation, and ways to improve domestic legislation and law enforcement practice are proposed.

The scientific positions of scientists regarding the understanding of the legal nature and essence of the criminal procedural form are considered, special attention is paid to the study of issues of its unity and differentiation. It is the fundamental approaches developed by scientists regarding the differentiation of the criminal procedural form that are the scientific-theoretical basis for further improvement of both general procedural and individual legal institutions of special criminal proceedings, including the legal regulation of procedural decisions regarding the joinder and separation of materials of pre-trial investigations. Understanding the legal, social and other prerequisites for the introduction of separate criminal procedure procedures, which are proposed to be classified into legal (substantive legal, procedural) and other (social, organizational, etc.) is important for determining the prospective directions of further development of the current criminal procedural legislation.

The paper examines the doctrinal positions regarding the essence and legal nature of the procedural decisions of the prosecutor and the court on the joinder and separation of materials of criminal proceedings, examines the arguments of scientists justifying the legal and social purpose of these legal institutions, reveals individual contradictions of legal regulation and suggests possible ways to solve them. In addition, the critical remarks expressed by individual authors regarding the current state of legal regulation of the procedural decisions under investigation, as well as the identified difficulties in the practice of law enforcement, and the development of their own vision for overcoming the identified problems are considered in detail.

It is proven that the grounds for joinder criminal proceedings provided for by the national criminal procedural legislation do not fully cover all the variety of practical situations in which it would be optimal from the point of view of saving resources, avoiding duplication in the conduct of investigative

(search) actions, protecting the rights and legitimate interests of the participants in criminal proceedings, as well as a number of other considerations, to carry out not several separate proceedings, but only one unified criminal proceeding.

The dissertation analyzes the approaches of scientists who expressed critical remarks about the expediency and compliance with the tasks of the criminal justice system in individual cases of investigation of various criminal offenses in joint proceedings, in particular in terms of difficulties arising in the implementation of the principle of reasonableness of procedural terms, the right of a person to have the court consider the accusation without undue delay etc. in cases of investigation of complex, multi-episode proceedings with a significant number of participants in such proceedings.

It has been established that such a basis for combining criminal proceedings as the joint commission of one criminal offense by several persons is considered by many researchers exclusively as the commission of a crime in complicity. Accordingly, complicity according to the legal norms of the provisions of the Criminal Code of Ukraine involves only the joint commission of deliberate criminal offenses, therefore a problematic situation arises regarding the potential possibility of combining criminal proceedings for criminal offenses committed out of carelessness. Moreover, the grounds for combining criminal proceedings should be expanded, in particular, to provide for the power of the prosecutor to joinder criminal proceedings for criminal offenses in which, in the absence of signs of complicity, one event of a crime or misdemeanor took place, as well as for two or more events, if there are cause-and-effect relationships of the objective side of the specified events, etc.

The paper concludes that the existing legislation of the formulation of the grounds for the selection of materials of criminal proceedings allows too wide a space for discretionary decisions of the prosecutor, and it is necessary to search for ways to clarify and specify the specified grounds.

The issue of the procedural status of a person whose proceedings were joindered into a separate one, and who participated in the event of a criminal

offense, but can no longer have the status of a suspect (and subsequently - an accused) in other criminal proceedings, because he has such a status in proceedings which conducted in relation to her; it is stated that the procedural possibilities to defend one's own legitimate interests are limited for such a person.

It is proposed to improve the procedure for the transfer of materials of criminal proceedings in the case of allocation of materials to a separate proceeding, the mandatory production of certified copies of documents, in particular, the existing practice of applying to the investigating judge with a request to grant temporary access to the materials of another criminal proceeding is subject to criticism. The work proves the need to introduce a separate procedure for judicial control in the event of disputed situations, which is especially relevant in the case of the presence of material evidence in the proceedings.

During the study of law enforcement practice, cases were found in which, in connection with the conclusion of an agreement (conciliation or admission of guilt) by the participants of the criminal proceedings, the materials of the criminal proceedings were separated into separate proceedings, but later the court did not approve the concluded agreement and the presence of certain uncertainty is noted the position of the legislator regarding the adoption of procedural decisions on the unification of such proceedings. To eliminate the mentioned uncertainty, as well as in other cases, if the circumstances that served as the basis for separating the criminal proceedings into a separate one have ceased to exist, it is proposed to provide for the duty of the prosecutor in all such cases to consider the possibility of combining previously separated materials of criminal proceedings .

There is a long-overdue need to eliminate the inconsistency allowed by the legislator regarding the separate investigation and trial of private prosecution proceedings in the event of counter-accusations. Moreover, it is proposed to abandon the existing normative provision on the victim's refusal of

prosecution and instead to introduce the reconciliation of the victim and the suspect (accused) as a basis for closing criminal proceedings. This approach will make it impossible to file a statement about the commission of a criminal offense by a person who had the status of a suspect, after the victim's refusal to accuse, since in a number of criminal proceedings of private prosecution there are cases of mutual (mutual) beatings, infliction of physical injuries by all participants in the conflict.

On the basis of the analysis of the practice of making a decision on the selection of materials of criminal proceedings in the event of criminal offenses committed by minors, it is stated that such a decision will not in all cases contribute to a comprehensive, objective and complete establishment of the circumstances of the criminal offense, however, there is a need to eliminate or minimize the influence of adult suspects on minors remains, therefore it is proposed to make wider use of the already available legal means, in particular, conducting investigative (search) actions in the mode of video conference, taking other measures to prevent negative influence on minors.

On the basis of the conducted research, own proposals have been developed regarding making the necessary changes to the current criminal procedural legislation.

Keywords: criminal proceedings, procedural form, differentiation of procedural form, special procedures of criminal proceedings, pre-trial investigation, joinder of pre-trial investigation materials, separation of of pre-trial investigation materials, agreements, private prosecution, minors, unconvicted.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації:

1. Шабатура М. В. Удосконалення чинного кримінального процесуального законодавства щодо об'єднання і виділення матеріалів кримінальних проваджень. *Наше Право*. 2022. №1. С. 241-246.

URL: https://nashe-pravo.unesco-socio.in.ua/wp-content/uploads/archive/NP-2022-1/NP_2022_1_241.pdf

DOI: 10.32782/NP.2022.1.39

2. Шабатура М. В. Об'єднання і виділення матеріалів кримінальних проваджень у диференційованих порядках кримінального судочинства. *Наше право*. 2023. № 3. С 244-249.

URL: https://nashe-pravo.unesco-socio.in.ua/wp-content/uploads/archive/NP-2023-3/NP_2023_3.pdf

DOI: 10.32782/NP.2023.3.37

3. Шабатура М. В. Об'єднання і виділення матеріалів кримінальних проваджень: питання теорії і практики. *Наука і техніка сьогодні*. 2024. № 5 (33). С. 285-293.

URL: <http://perspectives.pp.ua/index.php/nts/article/view/11782/11842>

DOI: 10.52058/2786-6025-2024-5(33)-285-293

4. Шабатура М. В., Волкотруб С. Г. Концепція кримінальної процесуальної форми в контексті дослідження рішень про об'єднання і виділення матеріалів досудових розслідувань. *Європейські перспективи*. 2024. № 4. С. 171-178.

URL: https://ep.unesco-socio.in.ua/wp-content/uploads/archive/EP-2024-4/EP_2024_4_171.pdf

DOI: 10.32782/ep.2024.4.23

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

5. Шабатура М. В. Окремі аспекти об'єднання матеріалів кримінальних проваджень Засади функціонування кримінальної юстиції : збірник тез Міжнародної науково-практичної конференції (м. Хмельницький, 14 травня 2021 р.). Хмельницький: Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова, 2021. С. 57-58.

6. Шабатура М. В. Особливості об'єднання і виділення матеріалів кримінальних проваджень у разі укладення угод. Теоретико-прикладні проблеми юридичної науки на сучасному етапі реформування кримінальної юстиції: збірник тез Міжнародної науково-практичної конференції (м. Хмельницький, 10 травня 2024 р.). Хмельницький: Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова, 2024. С. 129-130.

7. Шабатура М. В. Актуальні питання об'єднання матеріалів кримінальних проваджень. Збірник матеріалів доповідей СХЛІІІ Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції "Перспективні напрямки наукових досліджень" (м. Чернівці, 31 травня 2024 р.). Чернівці, 2024. С. 402-403.

8. Шабатура М. В. Об'єднання і виділення матеріалів кримінальних проваджень: проблеми удосконалення чинного законодавства. Матеріали ІІ науково-практичної конференції "Механізми забезпечення розвитку держави та права в умовах євроінтеграції" (м. Полтава, 14-15 червня 2024 р.). Одеса: Молодий вчений, 2024. С. 58-59.

9. Шабатура М. В. Процесуальні рішення щодо об'єднання та виділення матеріалів кримінальних проваджень у контексті диференціації кримінальної процесуальної форми. The 1st International scientific and practical conference "European congress of scientific discovery" (Madrid, December 29-31, 2024). Barca Academy Publishing, Madrid, Spain. 2024. С. 657-660.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	16
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ОБ'ЄДНАННЯ І ВИДІЛЕННЯ МАТЕРІАЛІВ ДОСУДОВИХ РОЗСЛІДУВАНЬ.....	25
1.1 Вчення про єдність і диференціацію процесуальної форми як основа дослідження специфіки окремих видів процесуальних рішень.....	25
1.2 Процесуальні рішення щодо об'єднання і виділення матеріалів досудових розслідувань.....	46
Висновки до розділу 1.....	85
РОЗДІЛ 2. ОСОБЛИВОСТІ ОБ'ЄДНАННЯ І ВИДІЛЕННЯ МАТЕРІАЛІВ ДОСУДОВИХ РОЗСЛІДУВАНЬ У СПРОЩЕНИХ ПОРЯДКАХ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ.....	87
2.1 Особливості об'єднання і виділення матеріалів досудових розслідувань у разі укладення угод.....	87
2.2 Особливості об'єднання і виділення матеріалів досудових розслідувань в інших спрощених порядках кримінального провадження.....	102
Висновки до Розділу 2.....	114
РОЗДІЛ 3. ОСОБЛИВОСТІ ОБ'ЄДНАННЯ І ВИДІЛЕННЯ МАТЕРІАЛІВ ДОСУДОВИХ РОЗСЛІДУВАНЬ В УСКЛАДНЕНИХ ПОРЯДКАХ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ.....	116
3.1 Особливості об'єднання і виділення матеріалів досудових розслідувань про кримінальні правопорушення та суспільно-небезпечні діяння неповнолітніх і щодо застосування примусових заходів медичного характеру.....	112
3.2 Особливості об'єднання і виділення матеріалів досудових розслідувань в інших ускладнених особливих порядках кримінального провадження.....	146
Висновки до Розділу 3.....	163

ВИСНОВКИ.....	166
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	170
ДОДАТКИ.....	194

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ

ВС – Верховний Суд

ВСС – Вищий спеціалізований суд України з розгляду цивільних і кримінальних справ

ВСУ – Верховний Суд України

ЄДРСР – Єдиний державний реєстр судових рішень

ЄРДР – Єдиний реєстр досудових розслідувань

ЄСПЛ – Європейський суд з прав людини

КАС – Касаційний адміністративний суд

КК України – Кримінальний кодекс України

ККС – Касаційний кримінальний суд

КПК України – Кримінальний процесуальний кодекс України

КПК 1960 р. – Кримінально-процесуальний кодекс України 1960 р.

НСРД – негласні слідчі (розшукові) дії

ООН – Організація Об'єднаних Націй

СРСР – Союз Радянських Соціалістичних Республік

США – Сполучені Штати Америки

п. – пункт

ст. – стаття

ст. ст. – статті

ч. – частина

ВСТУП

Обґрунтування вибору теми дослідження. Захист особи від кримінальних правопорушень, охорона її прав, свобод та законних інтересів є одним із найважливіших завдань кримінального судочинства (ст. 2 КПК України). КПК України 2012 року містить істотні новели, зокрема передбачено низку особливих порядків кримінального провадження, при цьому вже тривалий час існуючі особливості провадження в окремих категоріях справ зазнали істотних змін (провадження щодо неповнолітніх, щодо застосування примусових заходів виховного характеру, провадження у формі приватного обвинувачення) і з'явилися нові правові інститути, а саме провадження на підставі угод та ін. У ході реалізації правових норм інституту об'єднання і виділення матеріалів досудового розслідування у згаданих особливих порядках має місце неоднакове застосування кримінального процесуального законодавства, виникають різноманітні труднощі, мають місце численні випадки оскарження вироків та інших судових рішень з мотивів неправильного застосування зазначених правових норм. У свою чергу, дослідники даної проблематики нерідко висловлюють доволі контрверсійні пропозиції щодо подальшого розвитку вітчизняного кримінального процесуального законодавства, що у підсумку зумовлює потребу подальших наукових розвідок.

У науці кримінального процесу дослідження різних аспектів об'єднання і виділення матеріалів досудового розслідування, а також і специфіки таких рішень в особливих порядках кримінального провадження здійснювалися такими вченими, як Д. В. Великодний, Г. П. Власова, В. В. Вапнярчук, С. Г. Волкотруб, І. В. Гловюк, В. О. Гринюк, М. О. Карпенко, В. Л. Кириченко, О. М. Костовська, О. В. Крикунов, С. А. Крушинський, О. О. Леляк, Л. М. Лобойко, В. Т. Малярченко, Н. В. Малярчук, В. В. Навроцька, В. В. Налуцишин,

Р. В. Новак, В. Т. Нор, С. І. Перепелиця, В. О. Попелюшко, І. Ю. Потьомкін, О. О. Пунда, В. В. Рогальська, В. В. Романюк, Г. Ю. Саєнко, В. М. Тертишник, Г. К. Тетерятник, І. А. Тітко, В. М. Трофименко, П. В. Холодило, Ю. В. Циганюк, О. Г. Яновська та ін.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження виконане у межах науково-дослідної теми кафедри кримінального права та процесу Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова "Забезпечення прав людини у сфері боротьби зі злочинністю" (номер державної реєстрації 0117U000106) та з урахуванням завдань, що були передбачені положеннями Національної стратегії у сфері прав людини, затвердженої Указом Президента України від 24.03.2021 № 119/2021, Стратегією розвитку системи правосуддя та конституційного судочинства на 2021-2023 роки, затвердженою Указом Президента України від 11 червня 2021 року № 231/2021, а також завдань, передбачених Національною стратегією у сфері прав людини, затвердженою Указом Президента України від 24 березня 2021 року № 119/2021. Тема дисертації відповідає Пріоритетним напрямкам наукових досліджень у науці кримінального процесу (на період 2023-2028 років), визначеним координаційним бюро з проблем кримінального процесу відділення кримінально-правових наук НАПрН України. Тема дисертації затверджена на засіданні вченої ради Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова 29 жовтня 2020 р. (протокол № 5, рішення № 5).

Мета і завдання дослідження. Дисертаційне дослідження спрямоване на досягнення *мети* у вигляді одержання науково обґрунтованих результатів, а саме висновків та положень щодо правової природи, підстав, умов та порядку прийняття рішень про об'єднання і виділення матеріалів досудового розслідування в особливих порядках кримінального провадження, а також розробки пропозицій щодо

вдосконалення норм чинного кримінального процесуального законодавства та практики його застосування.

Поставлена мета зумовила необхідність зосередити увагу на вирішенні таких *завдань* дослідження:

– вивчити та узагальнити підходи науковців щодо розуміння кримінальної процесуальної форми та її диференціації як теоретичної основи подальшого розвитку уявлень щодо правової природи рішень про об'єднання і виділення матеріалів досудових розслідувань;

– з'ясувати передумови запровадження особливих порядків кримінального провадження і, відповідно, підстав та умов об'єднання та виділення матеріалів досудових розслідувань у таких порядках;

– проаналізувати передбачені КПК України підстави об'єднання і виділення матеріалів досудових розслідувань;

– дослідити сучасний стан законодавчого регулювання і правозастосовної практики щодо об'єднання і виділення матеріалів досудових розслідувань у спрощених порядках кримінального провадження;

– виявити основні труднощі, проблемні ситуації у практиці виділення матеріалів досудових розслідувань у разі укладення угод;

– визначити шляхи для удосконалення підстав об'єднання кримінальних проваджень у формі приватного обвинувачення;

– дослідити підстави та умови об'єднання і виділення матеріалів досудових розслідувань в ускладнених порядках кримінальних проваджень;

– сформулювати науково обґрунтовані пропозиції щодо удосконалення чинного кримінального процесуального законодавства.

Об'єктом дослідження є суспільні відносини, що виникають у зв'язку з об'єднанням і виділенням матеріалів досудового розслідування в особливих порядках кримінального провадження.

Предметом дослідження є об'єднання і виділення матеріалів досудового розслідування в особливих порядках кримінального провадження.

Методи дослідження. Вибір методів дослідження зумовлений поставленою метою і визначеними завданнями роботи. Методологічну основу дослідження склали загальнонаукові методи (діалектичний, аналіз, синтез, узагальнення) та спеціальні наукові методи (системно-структурний, функціональний, статистичний, догматичний, моделювання).

Діалектичний метод наукового пізнання використовувався для дослідження правового інституту об'єднання і виділення матеріалів досудових розслідувань у його розвитку і взаємозв'язку з іншими правовими інститутами та правовими явищами кримінального судочинства. *Метод аналізу* був застосований для виділення та виокремлення окремих складових досліджуваного правового явища і детального вивчення їх ознак і властивостей. *Метод синтезу* дозволив провести вивчення поєднання різних елементів досліджуваного правового інституту, що в подальшому дало можливість виявити їх взаємозв'язки та залежності. *Метод узагальнення* використовувався для формування власного бачення сутності кримінальної процесуальної форми, її диференціації в контексті досліджуваного правового інституту шляхом систематизації поглядів і підходів вчених щодо розуміння таких правових явищ. *Догматичний метод* слугував для встановлення змісту правових норм, розуміння і тлумачення положень кримінального процесуального закону, виявлення закономірностей розвитку правозастосування. Використання *системно-структурного аналізу* дозволило вивчати досліджуване правове як цілісну систему і виявляти внутрішні зв'язки між її складовими, а також прослідкувати зв'язки згаданих елементів з іншими правовими нормами та інститутами. *Статистичний метод* використовувався під час вивчення матеріалів правозастосовної практики і дозволив виявити окремі тенденції розвитку слідчої і судової практики.

Застосування *методу моделювання* було основою для розробки пропозицій щодо удосконалення національного кримінального процесуального законодавства.

Науково-теоретичною базою дисертації є наукові праці вітчизняних та окремих зарубіжних учених з кримінального та кримінального процесуального права.

Нормативну базу дисертаційного дослідження становлять міжнародно-правові акти, Конституція України, КПК України та інші закони України, підзаконні нормативні акти і судова практика.

Емпіричну базу дисертаційного дослідження склали вивчення 210 вироків, ухвал, постанов судів, розміщених в Єдиному державному реєстрі судових рішень, правові позиції Верховного Суду, практика ЄСПЛ, а також власний досвід роботи на посаді слідчого.

Наукова новизна одержаних результатів. Дисертація є одним із перших у національній науці кримінального процесуального права спеціальних комплексних досліджень, в якому розглянуто доктринальні і прикладні проблеми об'єднання і виділення матеріалів досудових розслідувань саме в диференційованих порядках кримінального провадження.

За результатами дослідження одержано наукові результати, в межах яких:

уперше:

1) сформоване власне авторське бачення передумов запровадження диференційованих порядків кримінального провадження, запропоновано їх класифікацію на правові (матеріально-правові, процесуальні) та інші (соціальні, психологічні, політичні, організаційні тощо);

2) запропоновано встановити обов'язок прокурора розглядати питання про ухвалення рішення щодо об'єднання кримінальних проваджень у кожному випадку, якщо обставини, які слугували підставою виділення матеріалів кримінального провадження, припинили існувати;

3) обґрунтовано необхідність запровадження спеціальної процедури судового контролю у випадках витребування органом досудового розслідування окремих матеріалів кримінального провадження, розслідування в яких здійснюється іншим органом досудового розслідування;

4) запропоновано авторське бачення шляхів удосконалення нормативно-правового регулювання підстав виділення матеріалів кримінального провадження, зокрема, щодо уточнення використаних законодавцем оцінних формулювань пропонується закріпити відкритий перелік підстав виділення таких матеріалів;

5) сформоване власне бачення нормативного урегулювання підстав ухвалення процесуальних рішень щодо об'єднання та закриття кримінальних проваджень приватного обвинувачення, зокрема, слід відмовитися від існуючого нормативного положення про відмову потерпілого від обвинувачення і замість нього запровадити інститут примирення потерпілого і підозрюваного (обвинуваченого);

удосконалено:

6) наукові позиції щодо розуміння правових, соціальних та інших передумов диференціації кримінальної процесуальної форми, які слід розглядати у контексті категорій загального, особливого та окремого стосовно кожного диференційованого порядку кримінального провадження;

7) пропозиції щодо проведення перевірки доцільності та відповідності завданням кримінального судочинства окремих випадків розслідування різних кримінальних правопорушень в об'єднаному провадженні, зокрема, в частині виникнення труднощів щодо реалізації засади розумності процесуальних строків, права особи на розгляд судом обвинувачення без невиправданих затримок;

8) концепцію розширення випадків використання технічних засобів, зокрема провадження слідчих (розшукових) дій в режимі

відеоконференції, вжиття інших заходів для унеможливлення негативного впливу на неповнолітніх осіб, що у разі неможливості виділення матеріалів щодо неповнолітніх в окреме кримінального провадження;

набули подальшого розвитку:

9) пропозиції вчених щодо розширення визначених кримінальним процесуальним законодавством підстав об'єднання матеріалів досудових розслідувань, зокрема шляхом включення до числа таких підстав випадків розслідування однієї події правопорушення різними особами за відсутності ознак співучасті, кримінальних правопорушень вчинених з необережності, поєднаних кримінальних правопорушень за ознаками їх об'єктивної сторони тощо;

10) підходи щодо удосконалення процесуального статусу особи, матеріали провадження щодо якої були виділені і така особа не може мати статусу підозрюваного (а в подальшому і обвинуваченого) у первісному кримінальному провадженні (оскільки має процесуальний статус у провадженні, яке ведеться щодо неї), відповідно процесуальні можливості відстоювати власні законні інтереси для такої особи обмежені;

11) думка про необхідність закріплення у чинному кримінальному процесуальному законодавстві права слідчого звертатися до прокурора з клопотаннями про об'єднання чи виділення матеріалів досудового розслідування;

12) підхід, відповідно до якого у разі наявності в кримінальному провадженні матеріалів, які становлять державну таємницю, обов'язково слід вирішувати питання про можливість виділення відповідних епізодів в окреме провадження з метою максимально скоротити число учасників процесу, яким стануть відомі зазначені матеріали.

Практичне значення одержаних результатів полягає у тому, що сформульовані пропозиції, узагальнення та висновки можуть бути використані:

– у сфері науково-дослідної діяльності – як науково-теоретична основа для подальших досліджень питань об'єднання та виділення матеріалів кримінальних проваджень та окремих порядків кримінального провадження;

– у сфері законотворчої діяльності – для удосконалення чинних кримінальних процесуальних норм щодо об'єднання та виділення матеріалів кримінальних проваджень та окремих порядків кримінального провадження (Додаток Б);

– у сфері правозастосовної діяльності – для удосконалення практичної діяльності судів, прокурорів, слідчих, дізнавачів (акт впровадження Територіального управління Державного бюро розслідувань, розташованого у місті Хмельницькому – Додаток В);

– у сфері освітнього процесу – під час викладання навчальних дисциплін "Кримінальне процесуальне право", "Порівняльне кримінальне право та процес", "Процесуальні рішення у кримінальному провадженні", "Основи кримінального процесу", "Особливі порядки кримінального провадження", розробці робочих програм та методичних рекомендацій із вказаних дисциплін (акт впровадження Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова – Додаток Г).

Особистий внесок здобувача. Викладені у дисертаційному дослідженні положення, котрі становлять новизну роботи, розроблені автором особисто. Наукові ідеї та розробки, які належать співавторам опублікованих праць, у дисертації не використовуються.

Апробація результатів дослідження. Основні положення дисертаційного дослідження, теоретичні та практичні висновки і узагальнення оприлюднені на всеукраїнських та міжнародних науково-практичних конференціях, зокрема: «Засади функціонування кримінальної юстиції» (м. Хмельницький, 14 травня 2021 року); «Теоретико-прикладні проблеми юридичної науки на сучасному етапі реформування кримінальної юстиції» (м. Хмельницький, 10 травня 2024 року);

«Механізми забезпечення розвитку держави та права в умовах євроінтеграції» (14-15 червня 2024 року, м. Полтава), I Міжнародна науково-практична конференція «European congress of scientific discovery», (29 грудня 2024 року, м. Мадрид, Іспанія).

Публікації. Результати дисертації опубліковані у чотирьох наукових статтях в наукових виданнях, що включені до переліку наукових фахових видань України (з них три одноособово і одна у співавторстві), а також у п'ятьох тезах доповідей на наукових конференціях.

Структура та обсяг дисертації зумовлені визначеною метою, завданням та предметом дослідження. Дисертація структурно складається із вступу, трьох розділів, що поділені на шість підрозділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг роботи становить 203 сторінки, з яких основний текст 155 сторінок, список використаних джерел викладений на 27 сторінках і охоплює 204 найменування, додатки – на 10 сторінках.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ОБ'ЄДНАННЯ І ВИДІЛЕННЯ МАТЕРІАЛІВ ДОСУДОВИХ РОЗСЛІДУВАНЬ

1.1 Вчення про єдність і диференціацію процесуальної форми як основа дослідження специфіки процесуальних рішень про об'єднання і виділення матеріалів досудових розслідувань

У науці кримінального процесу можна вважати усталеним підхід, згідно з яким процесуальні рішення, підстави, умови та процедура їх ухвалення розглядаються як надважлива складова кримінальної процесуальної форми, відповідно, це повною мірою стосується і постанов про об'єднання і виділення матеріалів досудового розслідування. Більше того, закріплення в законодавстві особливих порядків кримінального провадження розглядається науковцями як прояв диференціації процесуальної форми, тому вважаємо, що науково-теоретичною основою дослідження об'єднання і виділення матеріалів досудового розслідування є вчення про кримінальну процесуальну форму, її єдність і диференціацію.

Вчені присвятили значну увагу дослідженню проблематики кримінальної процесуальної форми, її сутності, правової природи, властивостей, ознак тощо. Власні визначення поняття кримінальної процесуальної форми розробили провідні сучасні науковці Ю. М. Грошевий, Л. М. Лобойко, В. М. Трофименко, М. Є. Шумило та багато інших. Більше того, поняття кримінальної процесуальної форми міцно вкоренилося в доктрині сучасного кримінального процесуального права, розгляд цього поняття став практично обов'язковою складовою сучасних підручників та іншої навчальної літератури.

У новітніх навчальних виданнях для дефініції поняття "кримінальна процесуальна форма" у числі найважливіших, визначальних її властивостей вказується, що процесуальна форма являє собою сукупність

закріплених у законодавстві юридичних процедур, а також умов і гарантій, які в підсумку утворюють *порядок* [курсив наш – М. Ш.] кримінального провадження і таким чином забезпечують вирішення його завдань [64, с. 9]. В іншому виданні, кримінальна процесуальна форма визначається як передбачений кримінальним процесуальним законом *порядок* [курсив наш – М. Ш.] усієї кримінальної процесуальної діяльності суб'єктів кримінального провадження, а так само і порядок вчинення, оформлення процесуальних дій, прийняття, оформлення та звернення до виконання процесуальних рішень [65, с. 56]. На думку М. М. Михеєнка, процесуальною формою слід вважати встановлений кримінальним процесуальним законом *порядок* [курсив наш – М. Ш.] усієї кримінальної процесуальної діяльності органів досудового розслідування, прокуратури та суду, а так само й громадян та юридичних осіб, які залучені у сферу такої діяльності, також і порядок вчинення, процесуального оформлення окремих процесуальних дій, ухвалення, оформлення та звернення до виконання відповідних процесуальних рішень" [79, с. 30]. На думку Д. В. Сімонович змістом поняття "кримінальна процесуальна форма" слід вважати визначений законодавством законом *порядок* [курсив наш – М. Ш.] проведення процесуальних дій у кримінальних провадженнях, відповідне оформлення їх у процесуальних документах [143, с.235]. Таким чином, вчені дійшли висновку, що внаслідок узгодженої дії перерахованих авторами чинників (підстав, умов, процедур, гарантій тощо) у підсумку утворюється певний порядок процесуальної діяльності усіх суб'єктів, які беруть участь у процесі.

Варто підкреслити, що підхід, згідно з яким процесуальна форма визначається як специфічний порядок діяльності, можливо зустріти і у судовій практиці. До прикладу, Об'єднана палата ККС ВС встановила, що кримінальне процесуальне законодавство України визначає порядок провадження в кримінальних провадженнях, тобто порядок вчинення процесуальних дій і прийняття кримінальних процесуальних рішень,

встановлює кримінальну процесуальну форму, зокрема підстави, умови і порядок здійснення процесуальних дій, види, зміст і форму процесуальних рішень, які можуть бути прийняті під час кримінального провадження" [103]. Однак у літературі зустрічаються й дещо відмінні підходи. З огляду на значний масив напрацювань вчених з означеного питання, зупинимося на окремих моментах, які видаються найважливішими в контексті виконання завдань дисертаційного дослідження.

Ю. М. Грошевий при визначенні поняття кримінальної процесуальної форми оперує терміном "правовий режим", зокрема, науковець зазначав, що порядок провадження у справі варто називати саме процесуальною формою діяльності органів дізнання, досудового слідства, прокуратури й суду, а також й діяльності всіх решти осіб, які є учасниками провадження по справі. Ю. М. Грошевий підкреслював, що кримінальну процесуальну форму слід розглядати як *правовий режим* [курсив наш – М. Ш.] кримінальної процесуальної діяльності, і така діяльність охоплює виконання відповідних процесуальних умов, дотримання юридичних процедур, а також і забезпечення гарантій під час провадження. Відповідно, така властивість як "загальність кримінально-процесуальної форми" полягає в тому, що під час розслідування та судового розгляду кримінальних справ застосовуються єдині для відповідної категорії справ правила судочинства, а також додержання процесуальної форми забезпечує виховний вплив судових процесів [67, с. 11-12]. С. А. Крушинський цілком обґрунтовано зазначає, що процесуальна форма призначена забезпечити оптимальні шляхи досягнення завдань кримінального провадження (ст. 2 КПК України), і це реалізується через створення *правового режиму* [курсив наш – М. Ш.] діяльності суду, органів досудового розслідування і прокуратури, а також умов для здійснення кримінального провадження і реалізації прав і свобод усіх учасників провадження. Процесуальна форма, поміж іншим, має

встановлювати порядок провадження процесуальних дій, призначених для збирання та перевірки доказів [72, с.140]. У зазначених визначеннях науковці для визначення кримінальної процесуальної форми практично одночасно використовують терміни "правовий режим" і "порядок" і наводять інші її ознаки. Видається, що немає підстав говорити, що "правовий режим" і "порядок" є саме тими поняттями, використання яких істотно змінює уявлення про сутнісні властивості процесуальної форми.

Дещо відмінну позицію з означеного питання має Г. К. Тетерятник. Зокрема, авторка стверджує, що співвідношення процесуальної форми та процесуального режиму по різному визначається науковцями. Розбіжність у поглядах вчених авторка вбачає в тому, що одночасно одні вчені стверджують, що з урахуванням визначення процесуальною формою законодавчого регулювання судової діяльності, вона ж і є складовою процесуального режиму діяльності [154, с.342]. Разом з тим, науковцями висловлені погляди, які можливо зрозуміти так, що допустимо ототожнювати процесуальну форму та власне процесуальний режим, при цьому визначаючи першу як правовий режим кримінальної процесуальної діяльності, який охоплює виконання певних процесуальних умов, дотримання юридичних процедур та забезпечення гарантій під час провадженні у кримінальній справі [154, с.343]. Г. К. Тетерятник цілком стверджує, що процесуальний режим та процесуальна форма нерозривно, системно пов'язані між собою та перебувають і діалектичному зв'язку. На думку авторки, процесуальний режим є саме внутрішньою формою кримінальної процесуальної діяльності та є нічим іншим як комбінацією правових засобів, способів, методів правового регулювання, що забезпечуються відповідними гарантіями та принципами кримінальної процесуальної діяльності, знаходять свій вираз у процесуальних статусах суб'єктів кримінального провадження, спрямовані на досягнення мети та вирішення завдань кримінального провадження і знаходять своє системно-структурне втілення у процесуальній формі [154, с. 343]. Видається

необхідним звернути увагу, що у розроблених вченими визначення процесуальної форми і правового режиму містяться співпадіння згаданих властивостей, рис, елементів, з яких вони утворюються, що і є однією з причин виникнення проаналізованих Г. К. Тетерятник дискусійних поглядів. Іншими словами, досліджуванні поняття значною мірою співпадають за змістом та обсягом. Слід погодитися з думкою, що у разі порівняння, визначення співвідношення досліджуваних понять, компромісним вирішенням може бути розгляд правового режиму як саме внутрішньої складової процесуальної форми, однак не вбачається жодних підстав, щоб вести мову про існування "протилежності", "суперечності" таких концепцій.

Звичайно ж, наведеними вище визначеннями не вичерпується широка палітра поглядів вчених і особливої уваги заслуговують позиції науковців, які проводили спеціальні монографічні дослідження процесуальної форми. С. М. Мельник розглядає процесуальну форму у кримінальному судочинстві як визначену кримінальним процесуальним правом і унормовану законом систему процесуальних інститутів, приписів, визначену послідовність стадій кримінального процесу й суть процесуальних вимог, що висуваються до суб'єктів кримінального процесу. На думку С. М. Мельника процесуальна форма визначає встановлює:

- засади оптимальної процедури здійснення повноважень суб'єктів;
- способи, а також строки провадження процесуальних дій, призначених для збирання, дослідження та оцінки доказів;
- порядок ухвалення й процесуального оформлення рішень;
- правовий режим діяльності судових органів, прокуратури та органів розслідування
- реалізацію (здійснення) прав усіма суб'єктами провадження;
- е) гарантії досягнення матеріально-правового результату провадження [76, с. 6-7].

В. М. Трофименко запропонував дефініцію кримінальної процесуальної форми, зокрема пропонує розуміти її як сукупність визначених законодавством юридичних процедур, а також умов і гарантій, що покликані забезпечити вирішення завдань кримінального судочинства. На думку В. М. Трофименка, сприйняття процесуальної форми саме в якості к сукупності юридичних процедур дає змогу стверджувати, що таким поняттям охоплюються не тільки кримінальне провадження в цілому, але й його види, стадії процесу, а також порядок ухвалення процесуальних рішень та здійснення необхідних процесуальних дій [165, с. 205]. Зауважимо, що загальною рисою наведених визначень, яка одразу ж помітна, є значне розширення числа ознак процесуальної форми, їх взаємозв'язків, які зазначають автори у числі найважливіших властивостей кримінальної процесуальної форми. Однак розуміння процесуальної форми як визначеного законом порядку провадження зберігається в числі основних і його можна вважати своєрідною квінтесенцією розроблених дефініцій.

У ст. 2 КПК України законодавець серед завдань кримінального провадження передбачив щоб до кожного учасника кримінального провадження повинна бути застосована належна правова процедура" [61]. Однак серед науковців, які досліджували проблематику належної правової процедури відсутній консенсус щодо розуміння поняття та сутності цього правового явища. У національній юридичній науці доктрину, або іншими словами – вчення, яка в європейській системі права має назву *fair procedure*, в англо-американській системі права – *due process*, (а також "*the due Process of the Law*" [6, с. 91-92]), "*fair and proper procedure*" [3], і наведені терміни вчені перекладають зі значними розбіжностями, зокрема використовується термін "правова процедура", окрім цього і "процедурна справедливість", можливо зустріти словосполучення "юридична справедлива процедура", "юридична (правова) процедура", "належна правова процедура" та ін. [14].

Ю. В. Циганюк зазначає, що в межах КПК України правову процедуру слід вважати встановленою кримінальним процесуальним законодавством системою ієрархічно побудованих алгоритмів дій учасників кримінального провадження, іншими словами – *моделлю розвитку кримінальних процесуальних відносин*. Виходячи із семантичного значення поняття "належний", Ю. В. Циганюк робить висновок, що належною є саме така процедура, яка відповідає діючому кримінальному процесуальному законодавству, як це визначено у ст. 1 КПК України, відповідно - чинним правовим нормам [187, с. 218]. На думку С. Шевчука, належна правова процедура (англомовний термін - *due process of law*) передбачає застосування права судовими органами згідно зі встановленими, а також і санкціонованими державою юридичними принципами і процедурами, які призначені гарантувати і захищати конституційні та індивідуальні права людини і громадянина, зокрема й юридичної особи [200, с. 63]. В. С. Новожилов вважає, що належна правова процедура являє собою певний порядок вчинення юридично значущих дій, завдяки якому втілюються в правозастосовній практиці верховенство права, і це відбувається завдяки застосуванню до кожної особи саме тих правових норм, які цілком і повністю відповідають усім юридично значимим обставинам, які об'єктивно існують, та створюють можливість недвозначно та заздалегідь спрогнозувати відповідне застосування (та його результати) [85, с. 117]. Наведені визначення містять доволі суттєві відмінності, однак вважаємо за можливе підкреслити одну їх спільну рису – як належну правову процедуру науковці розуміють діяльність, яка відповідає вимогам чинного кримінального процесуального законодавства.

Жодним чином не оспорюючи обґрунтованість таких висновків, варто зауважити, що серед вчених і практичних працівників поширені погляди, згідно з якими поняття "належна правова процедура" охоплює (включає в себе) значно ширше коло правових явищ. До прикладу, дещо

відмінного підходу дотримується В. М. Трофименко, який зазначає, що системний аналіз складових елементів поняття "належна правова процедура" дає змогу констатувати, що вона є ширшою за своїм змістом порівняно з категорією кримінальної процесуальної форми, тому що охоплює такі компоненти, які сукупно створюють змістовну характеристику явища, а саме: процесуальну складову (до яким автор відносить наявність гарантій забезпечення прав людини та громадянина від час здійснення кримінального провадження) і матеріальну складову (відповідно – забезпечення якості закону, який регламентує певні відносини у суспільстві). На думку В. М. Трофименка в процесуальному контексті категорія кримінальної процесуальної форми значною мірою містить співпадіння з концепцією належної правової процедури. У той самий час слід акцентувати на наявності кореляції (зв'язку) належної правової процедури, верховенства права і кримінальної процесуальної форми, а також загальної засади законності [167, с. 11].

Належна правова процедура у кримінальному провадженні розглядається як комплексна категорія, яка перебуває у безпосередньому зв'язку із засадами кримінального провадження, а також концепцією верховенства права. Таким чином застосування належної правової процедури можливо розглядати як допоміжне завдання кримінального провадження; більше того, належна правова процедура має застосовуватися і під час судового розгляду, і в стадії досудового розслідування тому механізм застосування концепт належної правової процедури виявляється складною багатоелементною системою, який охоплює "якість" законодавства із визначним вичерпним переліком випадків обмеження прав людини. Більше того визначаються максимально чітко умовами і підстави застосування таких обмежень. Окремо виділяється компетентнісна складова, а саме діяльність суб'єктів кримінальних процесуальних відносин, що повинна відповідати положенням кримінального процесуального кодексу, а також і процедури

покликані усунути наслідки "викривлень процесу", що можуть бути пов'язані з недобросовісним виконанням процедурних приписів [77, с. 12]. У концепції належної правової процедури виділяють ще один аспект, який називають матеріальним, у свою чергу він складається із системи визначених конституційних приписів, які містять вимоги до нормативно-правових актів. Такі акти не повинні бути свавільними, нерозумними, несправедливими, необґрунтованими чи залежати від примх законодавців, відповідно, обрані засоби мають раціонально та органічно співвідноситися сприяти досягненню бажаного результату відповідного державного (чи відомого) рішення. Зазначені конституційні вимоги повинні убезпечити людину від свавільних чи необґрунтованих дій держави, які можуть мати місце при реалізації антиправового нормативного акта [200, с. 68]. Таким чином, належна правова процедура означає не лише виконання вимог кримінального процесуального законодавства усіма суб'єктами, але й містить у собі вимоги щодо якості закону, його відповідності загальноправовій zasadі верховенства права.

Зауважимо, що проблематика належної правової процедури обговорюється не лише в середовищі науковців і на сторінках наукових видань, означене питання є предметом спорів і дискусій між учасниками проваджень, які розглядаються судом касаційної інстанції і не тільки у порядку кримінального судочинства. До прикладу, Верховний Суд встановив, що правова процедура (яку ще називають *fair procedure* – справедлива процедура) є складовою частиною zasady законності та zasady верховенства права; вона передбачає правові вимоги до органів публічної влади щодо належного прийняття актів. Вища судова інстанція наголошує, що правова процедура встановлює чітку послідовність дій державного органу, способів та методів діяльності, підстав, порядку, форми та строків такої діяльності. Верховний Суд у своїй постанові також вказав, що встановлена правова процедура як складова zasady законності та zasady верховенства права є важливою гарантією унеможливлення

зловживання з боку органів публічної влади у ході прийняття (ухвалення) рішень та вчинення дій, які повинні забезпечувати справедливе ставлення до особи [99; 23].

У ст. 24 Конституції України визначено, що громадяни мають рівні конституційні права і свободи та є рівними перед законом та не може бути привілеїв чи обмежень за ознаками раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, за мовними або іншими ознаками [56]. Відображенням цієї конституційної норми є положення кримінального процесуального законодавства, закріплене у ч. 1 ст. 10 КПК України [61].

Таким чином вітчизняний законодавець і на конституційному, і на галузевому рівнях визначає як одну з основних засад кримінального провадження рівність усіх учасників кримінального провадження перед законом і судом. Однак засаду рівності не можна вважати "абсолютною", і про це прямо вказано у ч. 2 ст. 10 КПК України, а саме передбачено у випадках і порядку, передбачених цим Кодексом, певні категорії осіб (неповнолітні, іноземці, особи з розумовими і фізичними вадами тощо) під час кримінального провадження користуються додатковими гарантіями) [61].

Відповідно до завдань нашого дослідження, вкрай важливою поміж інших питань є проблематика єдності і диференціації процесуальної форми. У другій половині 50-х років ХХ ст. у колі процесуалістів домінувала думка щодо потреби максимального впровадження ідей єдності кримінальної процесуальної форми. Це мало стати нормативною та структурною основою процесуальної діяльності судових та правоохоронних органів, а також ключовою гарантією захисту прав су'єктів процесу [22, с. 183-184]. Варто звернути увагу, що різні дослідники проблематики процесуальної форми вживають терміни "єдність", "загальність", "уніфікація", для позначення однієї і тієї ж

властивості процесуальної форми – однакового, уніфікованого порядку кримінального провадження незалежно від виду кримінального правопорушення, особливостей статусу учасників тощо. Звичайно ж, одночасне використання кількох термінів для позначення одного і того ж явища навряд чи доцільне і лише сприяє виникненню непорозумінь і дискусій, тому згадані вище терміни будемо вживати у роботі як синоніми.

В. Г. Дрозд критично оцінює точку зору, яка панувала у повоєнний період розвитку науки кримінального процесу тоді ще радянського періоду, а саме твердження що процесуальна форма повинна бути уніфікована для усіх кримінальних проваджень, зокрема така позиція обстоювалася в працях М. С. Строговича, Т. М. Добровольської, П. С. Елькінд [37, с. 72]. Як вже було зазначено вище, одночасно з домінуванням ідей єдності процесуальної форми, мало місце й усвідомлення потреби врахування особливостей неповнолітніх, неосудних осіб тощо, і це цілком закономірно спонукало до унормування в законі специфіки порядку провадження з їх участю. Крім того, радянський кримінальний процес, а так само і дореформений український, містив і значні спрощення процесуальної форми при провадженні у справах приватного обвинувачення та за протокольною формою досудової підготовки матеріалів [22, с. 183-184]. На думку Р. В. Новака сутність проблеми єдності і диференціації процесуальної форми визначається необхідністю визначення напрямів та шляхів її удосконалення, зокрема або шляхом забезпечення уніфікованого порядку провадження для всіх категорій кримінальних проваджень, або диференціювання відповідно до певних критеріїв чи обставин провадження [84, с.78]. На думку С. Г. Волкотруба, у національному кримінальному процесуальному законодавстві має відбуватися не лише процес диференціації процесуальної форми, але й паралельно має здійснюватися й процес уніфікації однотипних, однорідних процедур [20, с. 204].

І. В. Оборона зазначає, що передбачений кримінальним процесуальним законодавством України єдиний порядок кримінального провадження зумовлений засадою рівності всіх перед законом і судом, яка передбачена Конституцією України (ст. 24). Якраз саме для забезпечення засади рівності всіх перед судом у межах кримінального судочинства найбільш ефективним видається єдиний стандартизований порядок кримінального провадження (досудове розслідування та судового провадження) [86, с. 27]. Ю. В. Циганюк і В. О. Кулебякін вважають, що загальний порядок кримінального провадження, який врегульований у главах 19-22 розділу III (досудове розслідування) та главах 27, 28, 29 розділу IV КПК України, є за своєю формою та змістом публічним порядком, що у свою чергу охоплює досудове розслідування та судово провадження в кримінальному провадженні, і має застосовуватися в усіх випадках виявлення підстав для внесення відомостей до ЄРДР та початку кримінального провадження. Винятком є обставини, які передбачають застосування іншого, відмінного від загального, порядку діяльності суб'єктів кримінального процесу (зокрема, щодо справ приватного обвинувачення) [188, с. 353]. Крім того, Ю. В. Циганюк, В. О. Кулебякін зазначають, що існування спеціальних диференційованих кримінально-процесуальних форм зумовлено необхідністю вирішення кримінально процесуальних завдань щодо з охорони прав та законних інтересів учасників кримінального процесу, а також з реалізації владних повноважень наданих процесуальним органам [188, с. 353]. З такою думкою слід в цілому погодитися, однак у питаннях детермінації, зумовлення диференційованих форм видається необхідним більш детальний їх розгляд. Зокрема, І. В. Оборона зазначає, що процеси диференціації кримінального провадження великою мірою пов'язані з лібералізацією кримінального судочинства та необхідністю удосконалення кримінальної процесуальної форми, з раціональністю та економічністю використання сил та засобів кримінального процесу, зі скороченням

термінів розгляду кримінальних проваджень, забезпеченням якнайшвидшого захисту прав громадян та задоволенням їх інтересів, необхідністю гарантування прав усіх учасників процесу [86, с.29].

В. М. Трофименко зазначає, що чинне кримінальне процесуальне законодавство, окрім поняття "кримінальне провадження", використовує в окремих стадіях або порядках і термін "провадження": судове провадження в першій інстанції, провадження в суді апеляційної інстанції, провадження в суді касаційної інстанції, особливі порядки судового провадження та особливі порядки кримінального провадження тощо. Автор називає це "Вертикальний" рівень, і поміж наведених понять це характеризують два останні, усі інші характеризують стадійність. У цьому контексті термін "провадження", як підкреслює В. М. Трофименко, означає цілісну й відносно автономну в рамках системи кримінального процесу складову кримінальної процесуальної діяльності, яка призначена на досягнення загальних завдань кримінального провадження і характеризується певними притаманними їй ознаками, що визначаються специфікою предмета і завдань [166, с. 72].

Вчені розглядають як диференціацію кримінального провадження наявність у рамках єдиного кримінального процесу проваджень, що якісно відрізняються поміж собою, зокрема за ступенем складності процесуальних форм за такими підставами як: а) кримінально-правові (ступінь суспільної небезпечності злочину); б) кримінально-процесуальні (ступінь складності, трудомісткості, триволості встановлення фактичних обставин справи; наявність певних властивостей у особи, щодо якої ведеться провадження, або у особи, що постраждала від злочину; суспільна значимість справ; позиція особи, щодо якої ведеться провадження, або особи, яка постраждала від кримінального правопорушення, щодо заміни провадження спрощеного –звичайним) [13, с. 131-140].

Під час вирішення проблеми співвідношення уніфікації та диференціації процесуальної форми варто виходити в першу чергу із значення процесуальної форми в цілому, а також засадничих вимог, яким вона має відповідати. Слід пам'ятати, що процесуальна форма набуває об'єктивну властивість цінності лише за певним умов: по-перше, призначення для досягнення важливої соціально значимої мети; по-друге, забезпечує ефективне досягнення такої мети; по-третє, презюмує використання не будь-яких засобів, а виключно таких, що повною мірою відповідають вимогам закону і моралі, засновані на об'єктивних, достовірних і перевірених досягненнях науки [164, с. 175]. Г. К. Тетерятник вважає, що диференціація може бути розглянута як властивість кримінального процесу саме як системи, і це забезпечує його певну стабільність завдяки наявності спеціальних норм і процедур у кримінальних провадженнях, що об'єктивно зумовлено через певну специфіку і є потреба відступу від єдиної процесуальної форми для створення додаткових процесуальних гарантій, правових засобів, способів правового регулювання для досягнення мети вирішення завдань кримінального провадження [154, с. 160]. Г. К. Тетерятник зазначає, що такі властивості, як уніфікація та диференціація, слід розглядати як невід'ємні складові системності кримінального процесу, вони ілюструють його диференціативно-інтегративну сутність як системи. Також дозволяють забезпечити стійкість системи і її ефективність під час виконання поставлених завдань, адаптивність до нових умов, які сплановано або непередбачувано виникають у державі та суспільстві [154, с. 166]. Отже, можна констатувати, що в науці кримінального процесу на сьогоднішній день немає чіткої концепції стосовно розуміння диференціації кримінальної процесуальної форми.

Прихильники диференціації наводять мотиви такого плану, що при безсумнівній важливості однакового дотримання встановленого порядку судочинства в усіх кримінальних провадженнях, такий порядок повинен

відрізнятися своєю специфікою, виходячи з характеру кримінального правопорушення, особи підозрюваного (обвинуваченого), а також й інших обставин. Відповідно, диференціація дозволяє забезпечити максимальну доцільність процесуальних процедур, їх ефективність, і це повною мірою відповідає завданням швидкого і повного розкриття кримінальних правопорушень, викриття винуватих осіб та ін.. У літературі пропонується диференціювати кримінальне судочинство за такими напрямками, як загальне (звичайне) провадження, спрощене провадження і ускладнене провадження.

Автори наголошують що, спрощене провадження згідно із чинним законодавством включає провадження щодо кримінальних проступків, провадження на підставі угод (йдеться про угоду про примирення між потерпілим і підозрюваним чи обвинуваченим та, угоду між прокурором і підозрюваним чи обвинуваченим про визнання винуватості). Власне ж диференційований порядок кримінального провадження з посиленими процесуальними гарантіями охоплює провадження у справах приватного обвинувачення, провадження щодо неповнолітніх, провадження про застосування примусових заходів медичного характеру, особливості провадження в суді присяжних, провадження, які містять відомості державної таємниці; провадження на території дипломатичних представництв [18, с. 157]. Варто зауважити, що проведення дізнання щодо проступків навряд чи можна прирівняти до особливих порядків кримінального провадження, оскільки дізнання є нічим іншим як формою досудового розслідування.

Певною мірою подібні погляди висловлює і Р. В. Новак, який вважає, що серед напрямів удосконалення кримінальної процесуальної форми непересічне місце має її диференціація. Власне диференціацію слід розглядати як специфічну побудову кримінального судочинства, у якій досягнення завдань кримінального провадження у визначених законом категоріях проваджень (і за наявності певних умов) може здійснюватися

шляхом використання процесуальних форм, процедур, що відрізняються від звичайних ступенем складності – в бік їх спрощення або ускладнення [84, с. 83]. Кримінальне провадження здійснюється у визначеній в законі процесуальній формі, яка наразі отримує певну диференціацію та представлена в трьох режимах:

- основна традиційна загальна процесуальна форма;
- спрощене досудове провадження щодо кримінальних проступків (дізнання) та інші спрощені процедури розгляду окремих справ, що не є складними (провадження на підставі угод) тощо;
- особливий ускладнений процесуальний порядок притягнення до кримінальної відповідальності неповнолітніх та інших осіб, які потребують підвищеного захисту [139, с. 67].

Таким чином, відповідно до найбільш усталених позицій у кримінальній процесуальній доктрині, кримінальна процесуальна форма може бути звичайною, спрощеною та ускладненою. Спрощена форма передбачає зменшення кількості процесуальних дій, для завершення кримінального провадження (наприклад, провадження на підставі угод чи при розслідуванні, розгляді та вирішенні кримінальних проступків). Відповідно, ускладнена кримінальна процесуальна форма вимагає від уповноважених посадових осіб застосування додаткових процедур задля кращого гарантування прав та законних інтересів уразливих учасників кримінального провадження (наприклад, кримінальне провадження щодо окремої категорії осіб чи провадження щодо застосування примусових заходів медичного або виховного характеру). Звичайна форма передбачає застосування стандартних кримінальних процесуальних процедур та не передбачає використання будь-яких статей з Розділу VI КПК України, який має назву "Особливі порядки кримінального провадження". Власне, логіка такого поділу є очевидною та не потребує додаткових пояснень, а тому є загальноприйнятною серед науковців та практиків. Водночас, ми

пропонуємо подивитися на диференціацію кримінальної процесуальної форми дещо під іншим кутом.

Необхідно підкреслити, що різні форми здійснення кримінального провадження не є автономними чи повністю ізольованими одна від одної, тобто не виключається застосування окремих положень з різних процедур. Така теза потребує додаткових пояснень. Наприклад, у ході здійснення кримінального провадження в ускладненій формі (щодо окремої категорії посадових осіб) ніяк не виключається можливість укладення угоди про визнання винуватості, і таким чином в ускладненому порядку порядку з'являється спрощена форма провадження. У літературі зазначається, що стандартний поділ всіх форм на звичайну, ускладнену та спрощену не повною мірою відображає ситуації, які складаються в практичній діяльності. то наведене в прикладі кримінальне провадження не підпадає під жодну із Водночас все частіше в практиці антикорупційних інституцій (НАБУ та САП) зустрічаються такі "змішані" кримінальні процесуальні форми, які мають одночасно ознаки спрощення та ускладнення [128, с.68-69].

Кримінального провадження цілком закономірно передбачає активну і цілеспрямовану діяльність уповноважених осіб – дізнавача, слідчого, прокурора, слідчого судді, суду (колегії суддів), одночасно залучаються фізичні особи і представники юридичних осіб як учасники процесу. Такі особи залучаються до провадження різноманітних процесуальних дій (слідчих (розшукових) дій, судових дій), здійснюється документальне оформлення (фіксація, у тому числі із використанням технічних засобів) вчинених дій та прийнятих рішень та ін. Очевидно така активність потребує доволі значних ресурсів, і через цю обставину завжди актуальними залишаються намагання запровадити спрощення кримінального провадження з метою зменшити різними способами необхідні ресурси, але одночасно і не обмежити права та законні інтереси учасників процесу. Застосування спрощених процедур, пошук та втілення

в життя різноманітних способів вирішення кримінальних конфліктів в перспективі дає можливість мінімізувати навантаження на слідчих, прокурорів та суддів щодо розслідування та судового розгляду кримінальних проваджень про проступки середньої тяжкості злочини, що у свою чергу створює можливість концентрувати більше сил та засобів для здійснення кримінальних проваджень щодо особливо тяжких злочинів [9].

У літературі стверджується, що зі змісту ст. 2 КПК України ефективно відновлення прав потерпілого можливо розуміти в числі завдань кримінального провадження взагалі, і саме тому у законодавстві запроваджено доволі деталізовану систему правових положень, які регламентують правовий статус потерпілого, встановлюють можливість у межах кримінального провадження заявляти цивільний позов і таким чином вимагати компенсації завданої шкоди. Передбачені процесуальні права потерпілого створюють йому доволі значні можливості переслідувати свої законні інтереси, однак у певних випадках можливості потерпілого отримати належне відшкодування залишаються нереалізованими.

У літературі зазначалося, що трапляються ситуації, в яких підозрювані (обвинувачені) приховують належне їм майно, кошти та вдаються з цією метою до найрізноманітніших способів уникнути будь-яких-яких виплат потерпілому чи державі. У нашому суспільстві певна кількість підозрюваних не володіють цінними активами, не мають нерухомого майна чи заощаджень, не працюють. Більше того є особи, які залежні від алкоголю чи наркотичних речовин, значна частина засуджених до позбавлення волі чи інших покарань, не працює, а ті, які працевлаштовані, отримують відносно невеликі суми як зарплату [22, с.183-194]. Вважаємо з необхідне підкреслити, що вище наведений перелік обставин неповний, різноманіття життєвих ситуацій значно багатше, способів ухилення підозрюваних, обвинувачених, засуджених від виконання обов'язку компенсувати заподіяну шкоду значно більше, однак і

зазначених достатньо для висновку, що залишається актуальним пошук шляхів і способів покликаних стимулювати особу до виконання її зобов'язань.

С.Г. Волкотруб та інші вчені цілком обґрунтовано стверджують, що після задоволення судом цивільного позову, частина потерпілих не мають фактичної, реальної можливості отримати відшкодування завданих кримінальним правопорушенням збитків.

Змінити ситуацію на краще цілком можливо шляхом ширшого застосування інститутів звільнення від кримінальної відповідальності, справ приватного обвинувачення, угод про примирення, адже у підозрюваного з'являється реальна перспектива домогтися призначення м'якшого покарання або закриття кримінального провадження. Відповідно, ефективне вирішення як завдань щодо протидії злочинності, нейтралізації її проявів, усунення наслідків вчинених кримінальних правопорушень навряд чи реально здійснити лише силами засобами кримінальної процесуальної діяльності судів, органів охорони правопорядку, тому варто підтримати позиції тих дослідників, які пропонують ширше залучати громадськість до участі у кримінальних провадженнях саме в контексті запровадження примірювальних процедур, допомоги жертвам кримінальних правопорушень тощо.

Оскільки злочинність у всіх її проявах завдає значної шкоди державі, суспільству і окремих особам як суспільству в цілому, так і окремим особам, держава змушена як утримувати громіздкий та розгалужений апарат органів охорони правопорядку, мають місце витрати матеріальних людських, часових, та інших ресурсів для реалізації зазначених завдань. Науковцями у сфері кримінального процесу впродовж тривалого часу розробляється концепція процесуальної економії, згідно з якою процесуальна економія здебільше розглядається як своєрідний принцип, ідея оптимізації кримінальної процесуальної форми та раціоналізації кримінальної зокрема її пришвидшення, спрощення та здешевлення [150].

У літературі зазначається, що процесуальна економія може досягнута шляхом виключення необхідності проведення слідчих (розшукових) дій для пошуку і викриття підозрюваного. Таким чином, однією з основних передумов є застосування спрощених особливих порядків кримінального провадження є беззастережне визнання винуватості, співпраця та сприяння органам досудового розслідування, що вже саме по собі виключає витрати на подолання протидії досудовому розслідування, пошуку осіб, які ухиляються від органів охорони правопорядку, зтягають усіма можливими способами строки розслідування [22, с. 201-205].

У науці кримінального процесуального права окремі правові інститути фахівці обґрунтовано розглядають крізь призму положень процесуальної економії. Зокрема, О. Ю. Татаров вказує, що існуюча вимога забезпечення процесуальної економії знаходить свій вияв у нормах, що визначають часові межі здійснення відповідних процесуальних дій практично у всіх стадіях кримінального провадження. Не є винятком й правовий інститут об'єднання й виділення матеріалів кримінальних проваджень. Процесуальна економія у кримінальній процесуальній діяльності полягає у виборі раціонального підходу побудови в цілому й здійснення кримінального провадження з метою швидкого і повного розкриття злочинів, викриття винних і притягнення їх до відповідальності, при цьому слід мінімізувати витрати сил, засобів і часу учасників кримінальної процесуальної діяльності [150, с. 138]. Вчені протягом більше ніж столітнього розвитку кримінальної правової науки надали основний зміст правової норми, яка визначила репресивний вплив на протиправну поведінку відносно особи, яка вчинила кримінальне правопорушення. На підставі теоретичних положень чинного законодавства можна надати види кримінальних та процесуальних репресій, що встановлені у законі. Перший включає в себе положення кримінального законодавства, а саме застосування санкції кримінального

закону у виді покарання за вчинення кримінального правопорушення. Зменшення впливу кримінальних репресій за КК України встановлено у випадку визначення обставин, які пом'якшують санкцію статті під час призначення кримінального покарання. Другий вид – кримінально процесуальні репресії, що визначені нормами кримінального процесу. Доведено, що під час досудового та судового провадження слідчий, прокурор, суддя мають право застосовувати заходи кримінальних процесуальних репресій. З одного боку, кримінальний процес за своєю сутністю повинен мати репресивні заходи для проведення повного, швидкого, неупередженого досудового розслідування, з іншого, кримінальні репресії мають обмежений зміст, запроваджуються на підставі клопотання слідчого, прокурора до слідчого судді та здійснюються тільки за ухвалою суду (слідчого судді). У випадку застосування норм, які тимчасово обмежують права, свободи та інтереси учасників кримінального провадження кримінальний процес надає гарантії для сторін і учасників кримінального провадження.

Основний зміст обмеження впливу кримінальних репресій полягає у виконанні процедури кримінального провадження, прав та обов'язків, що надані учасникам процесу. Законні вимоги слідчого, прокурора, слідчого судді, суду до учасника кримінального провадження повинні бути виконані, а у випадку відмови виконання встановлених процесуальних обов'язків до учасника процесу застосовуються кримінальні процесуальні репресії. У літературі зазначається, що спрощені провадження беззаперечно мають позитивні риси, які сприяють досягненню процесуальної економії, тим самим забезпечуючи швидкий розгляд справ у категоріях кримінальних правопорушень, які не мають значної суспільної небезпеки. Також такі провадження сприяють уникненню процесуальної тяганини у справах де обвинувачений визнає вину та не заперечує фактичні обставини. Слід погодитися із висловленими авторами застереженнями, що наявні певні ризики того чи існує у суду можливість

контролю за досягненням завдань та дотриманням загальних засад кримінального провадження [188, с. 356].

Варто зауважити, що процесуальна економія здійснює не просто функцію механічного зменшення розміру, а більшою мірою сприяє їх раціоналізації і тим самим підвищується ефективність процесуальної діяльності, викриття винних і притягнення їх до відповідальності. Таким чином зменшуються не лише витрати лише часу (посадових осіб, інших учасників кримінального провадження), але й вивільняються сили і засоби для роботи в інших кримінальних провадженнях. Особа, щодо якої вирішується питання про притягнення її до кримінальної відповідальності, має право на судовий розгляд у розумні строки без невиправданих затримок (ст. 21 КПК України), потребує захисту від зайвого обмеження прав і законних інтересів. Швидке провадження в справі є необхідним і для захисту прав потерпілого та цивільного позивача, інтереси яких вимагають якнайшвидшого і реального відшкодування заподіяної кримінальним правопорушенням шкоди.

1.2 Процесуальні рішення щодо об'єднання і виділення матеріалів досудових розслідувань

Національне кримінальне процесуальне законодавство унормовує підстави і порядок об'єднання і виділення матеріалів досудових розслідувань і судових проваджень у ст. 217, ч.3 ст. 280, ст. 334, ч. 8 ст. 469, ст. 494, ст. 510 КПК України [61]. Варто зауважити, що сучасні правові норми про об'єднання і виділення кримінальних проваджень мають відносно тривалу історію розвитку. Як відомо, дослідження "писаного" українського права вчені історики, правознавці в контексті хронології починають з аналізу положень "Руської Правди" і "Литовських статутів". Жодним чином не применшуючи, а навпаки – бажаючи

підкреслити їх визначну роль у формуванні українського права, напевне і нації в цілому, слід зауважити, що закріплені у зазначених джерелах правові норми належать до правових систем зовсім інших епох і були сформовані у радикально відмінних історичних умовах. Саме тому їх зв'язок з сучасними правовими нормами простежити вкрай складно, це є предметом окремого історичного дослідження.

Більше того, як ми вже зазначали, сучасні уявлення про кримінальну процесуальну форму, її єдність і диференціацію, належать до епохи середини ХХ століття. Власне і в наукових розвідках сучасних вчених більшою мірою обговорюються питання, які постали перед наукою кримінального процесу у зазначений вище час і не втратили актуальності і в наші дні, а звернення вчених до датованих раніше джерел (хоч і такі мають місце) вкрай рідкісні. На нашу думку, такий стан пояснюється тим, що для минулих історичних епох, а особливо феодалізму, були характерними існування численних, істотно відмінних порядків і процедур як для різних правопорушень, так і станів і верств суспільства, і тому говорити про єдність, уніфікацію процесуальних правил того часу не вбачаємо підстав.

Дещо відмінна історія розвитку положень щодо об'єднання і виділення матеріалів кримінальних проваджень. В. В. Козій провів дисертаційне дослідження, у якому виділив основні, ключові моменти становлення і розвитку досліджуваного правового явища [52]. Зокрема, В. В. Козій стверджує, що вперше достатньо чітка правова регламентація об'єднання і виділення кримінальних справ на території України з'явилася у зв'язку з ухваленням Статуту кримінального судочинства Російської імперії 1864 року (СКС). Автор вважає, що юридичними і фактичними підставами ухвалення згаданих рішень відповідно до положень СКС було встановлення відношення між особами та вчиненими ними злочинами. До прикладу, відповідно до ст. 205 СКС у випадку обвинувачення особи у кількох злочинах або проступках, із яких окремі справи підлягали

розгляду нижчестоящим судом, а інші – вищестоящим судом, то справа розглядалася у тому суді, до підсудності якого належав злочин більшої тяжкості. Зауважимо, що значною мірою подібні правила ми можемо побачити і в сучасному КПК України [52, с. 18-20].

У СКС були передбачені правові положення, які в сучасній інтерпретації можна називати виділенням матерів в окреме провадження, зокрема у ст. 314 СКС було визначено, що у разі здійснення розслідування щодо одного злочину виявлятимуться ознаки іншого злочину, і відсутній суттєвий зв'язок з першим, то судовий слідчий мав вжити заходів до збереження слідів злочину, а також мав вживати заходів щоб підозрюваний не зміг ухилитися від слідства, також повідомляв прокурора або товариша прокурора [у сучасній термінології - заступника] і розпочинав розслідування нового злочину відповідно до вказівок прокурора. Відповідно, підставою ухвалення рішення про виділення кримінальної справи в окреме провадження була відсутність зв'язку між злочином, що розслідувався, і виявленим новим злочином [52, с. 18-20]. У разі виявлення сукупності злочинів, які були вчинені на території різних судових округів, закон містив вказівку що справа повинна вирішуватися тим судом, на підвідомчій території якого було вчинено злочин більшої тяжкості; у разі вчинення злочинів однакової тяжкості, то справу розглядав суд, який знаходився якнайближче до місця затримання обвинуваченого (ст. 211 СКС).

У початковій редакції СКС не було передбачено виділення кримінальної справи в окреме провадження щодо злочинів, вчинених неповнолітніми. Лише у 1897 році були внесені зміни і доповнення до СКС, зокрема було передбачено положення про виділення справи в окреме провадження окремий розгляд справ про обвинувачення неповнолітніх, якщо це не шкодило встановленню інших обставин справи (неповнолітніми вважалися діти віком від 10 до 17 р.) (ст. 207-1) [52, с. 18-20].

Після подій лютого 1917 року на землях, які належать до сучасної території України відбувалися бурхливі і драматичні події, через які питання системного, послідовного реформування кримінального процесуального законодавства відійшли на другий план, натомість мали місце численні випадки позасудових розправ, створення квазісудових органів (революційних трибуналів і т. ін), масових вбивств та інші трагічні події. Після перемоги більшовиків і встановлення на більшій частині території сучасної України радянської влади, очільники СРСР ухвалили низку рішень, якими було припинено практику свавільного "червоного терору" і почалося створення судових і правоохоронних органів та розробки нового законодавства. Попри всі ідеологічні і пропагандистські гасла, які виголошувалися більшовиками, значна частина законодавчих положень, які регламентували об'єднання і виділення кримінальних справ, закріплених в КПК УСРР 1922 р. та КПК УРСР 1927 років були своєрідною інтерпретацією положень СКС, пристосованими до нових умов.

В. В. Козій звертає увагу, що в період після жовтневого перевороту 1917 року, в контексті досліджуваного інститут слід акцентувати на комісії у справах неповнолітніх, внаслідок чого злочини, вчинені неповнолітніми, розглядалися спеціально створеним органом в окремій процедурі. Одночасно тривав процес творення нового законодавства, і поміж ухвалених нормативних актів окремої згадки вартий Декрет РНК РРФСР "Про комісії для неповнолітніх" від 9 січня 1918 року, завдяки якому мали місце істотні зміни системи судочинства щодо неповнолітніх, зокрема було скасовано розгляд справ у судах та позбавлення волі для малолітніх і неповнолітніх. Таким чином, справи про злочини неповнолітніх віком до 17 років, запідозрених у вченні суспільно небезпечних дій, належали до відання спеціальних створених комісій. Така комісія за результатами розгляду справи неповнолітнього комісія могла їх звільнити від відповідальності, могла направляла до установи

новоствореного Народного комісаріату громадського притулку. Рішення здебільше залежало від характеру вчиненого діяння. У подальшому, було прийнято Декрет РНК РРФСР 1920 р. і створено спеціальні комісії для неповнолітніх, які, у свою чергу займалися розглядом справ про діяння дітей віком до 18 років. В. В. Козій справедливо акцентував увагу, що така комісія могла застосувати до неповнолітнього заходи медико-педагогічного впливу, а разі недоцільності чи неефективності таких заходів, комісія передавала справу до народного суду. У 1920 р. було передбачене виділення кримінальних справ в окреме провадження про неповнолітні (віком від 14 до 18 років. На думку науковців, потреба окремого спеціального провадження щодо неповнолітніх виникла через неймовірну кількість неповнолітніх безхатченків та високий рівень злочинності серед цієї категорії осіб, і саме тому органи влади вдалися до таких заходів. Для перевиховання таких неповнолітніх було розроблено цілу систему педагогічних, виховних заходів, встановлення опіки та передання під нагляд тощо. Зауважимо, що вжитими заходами вдавалося зменшити рівень злочинності серед неповнолітніх і мав місце ще один дуже важливий чинник – час минав, діти дорослішали і вже не вважалися неповнолітніми, а з огляду на стабілізацію ситуації в країні нові покоління народжувалися і виховувалися вже в сім'ях.

Політична і соціальна обстановка в СРСР радикально змінилася на початку 30х років ХХ століття, і внаслідок колективізації, депортацій, голодомору знову гострим стало питання, як діяти з дітьми, що залишилися без батьків. Але на той час вже діяла розгалужена система дитячих будинків, а радянська влада різко змінила підхід до злочинності неповнолітніх, і замість порівняно гуманних комісій і виховних заходів, було встановлено мінімальний вік кримінальної відповідальності з 12 років. Таке рішення є предметом для постійної критики ідеології та практики панівного в той час режиму.

КПК 1960 року (ст.26) передбачав інститут об'єднання і виділення кримінальних справ, згідно положень якого підлягали об'єднанню справи по обвинуваченню співучасників злочину, а також справи по обвинуваченню особи у скоєнні декількох злочинів [61]. Процесуальне рішення про об'єднання чи виділення кримінальних проваджень приймала посадова особа, яка здійснювала кримінальне провадження (дізнавач, слідчий, прокурор, суд). У літературі акцентувалася увага на той момент, що було передбачене об'єднання кримінальних справ не лише співучасників, але й справ про заздальгідь не обіцяні переховування злочинця і приховання злочину, а також про недонесення про злочин [144].

Положення ст. 26 КПК 1960 року не містили переліку підстав для ухвалення рішення про виділення справ, лише висувалися умови – уникнути негативного впливу на всебічність, повноту та об'єктивність дослідження. Окремі положення КПК 1960 р. викликаю інтерес і в сьогоdnішній час, зокрема ч. 3 ст. 156 КПК 1960 р. передбачала повноваження прокурора давати згоду на направлення справи до суду в частині доведеного обвинувачення. Таке рішення стосувалося особи, яка перебувала під вартою, і якщо досудове слідство по справі в повному обсязі закінчити було неможливо у встановлені законом строки. У цьому випадку справа в частині нерозслідуваних злочинів чи епізодів злочинної діяльності виділялася в окрему і розслідувалася в загальному порядку [145, с. 208-213].

Процесуальним рішенням про об'єднання і виділення кримінальних справ у часи СРСР приділялася значна увага науковців, такі питання були предметом наукових досліджень і обговорень. Більше того, окремі питання застосування кримінального процесуального законодавства були роз'яснені у постановках Пленуму Верховного Суду СРСР. С. О. Січко здійснив із детальний аналіз і зазначив, що окремі питання об'єднання і виділення кримінальних справ роз'яснені у постанові Пленуму Верховного Суду СРСР від 25 березня 1964 року № 2 "Про судову

практику у справах про зґвалтування" зазначалися правила кваліфікації дій осіб, які вчинили групове зґвалтування; п. 10 постанови Пленуму Верховного Суду СРСР від 26 квітня 1984 року № 4 "Про судову практику щодо застосування, зміни і відміни примусових заходів медичного характеру" роз'яснювалися питання можливості об'єднання і виділення матеріалів про застосування примусових заходів медичного характеру; абзац 2 п. 4 постанови Пленуму Верховного Суду СРСР від 27 грудня 1985 року № 11 "Про додержання судами України процесуального законодавства, яке регламентує розгляд кримінальних справ" роз'яснював правила допиту співучасників [145, с.208-213; 144].

У доктрині кримінального процесу сукупність правових норм щодо об'єднання досудових і виділення матеріалів досудового розслідування вчені розглядають як окремі правові інститути. Варто зауважити, що правові положення щодо вищезгаданих процесуальних рішень вчені інколи відносять і до числа загальних положень досудового розслідування [144; 90]. І. Ю. Потьомкін розглядає об'єднання і виділення кримінальних справ як окремі правові інститути [104, с. 4]. Зазначається, що правові норми згаданого інституту покликані забезпечити повноту, об'єктивність та усебічність дослідження обставин провадження, крім того, мають забезпечити і швидкість (оперативність) проведення досудового розслідування, сприяють і створюють необхідні умови для встановлення ролі й міри вини кожного зі співучасників кримінального правопорушення [35, с. 26]. На нашу думку, сукупність досліджуваних правових норм варто розглядати саме як правовий інститут [41].

Відповідно до ч. 1 ст. 217 КПК України (а так саме ч. 1 ст. 334) визначено три підстави, за існування яких може виникати потреба в об'єднанні матеріалів кримінальних проваджень:

- щодо декількох осіб, підозрюваних у вчиненні одного кримінального правопорушення;

- щодо однієї особи, підозрюваної у вчиненні кількох кримінальних правопорушень;

- матеріали досудових розслідувань, у яких не встановлено підозрюваних, проте є достатні підстави вважати, що кримінальні правопорушення, щодо яких здійснюються ці розслідування, вчинені однією особою (особами) [61].

У літературі зазначається, що розслідування кримінальних правопорушень, що були вчинені у співучасті надає певні переваги:

- створює кращі можливості правильної оцінки ролі всіх співучасників;

- повно з'ясувати коло обставин, які становлять предмет доказування;

- забезпечує можливість процесуальній економії;

- потенційно збільшується доказова база;

- дозволяє правильно встановити розмір завданої шкоди кожним співучасником [132, с. 372].

У той самий час рішення про окреме провадження щодо співучасників злочинів приховує певні ризики. С. Р. Рафальонт стверджує, що об'єднання матеріалів кримінального провадження сприяє реалізації засад всебічного, повного та неупередженого дослідження всіх обставин кримінального провадження, розумності строків, процесуальної економії. Авторка пояснює це тим, що саме об'єднання проваджень дає змогу скоротити тривалість провадження через уникнення дублювання процесуальних й одночасно забезпечуючи встановлення всіх обставин предмета доказування. Таке рішення також може запобігати появі суперечливих (а інколи і взаємовиключних) висновків суду з питань, що підлягають вирішенню під час ухвалення остаточного судового рішення. На думку авторки, саме таким чином в єдиному провадженні значно простіше та економніше здійснити правильну юридичну оцінку діянь співучасників, зокрема конкретизувати роль кожного у вчиненні

кримінального правопорушення, а також забезпечити індивідуалізацію заходів кримінально-правового впливу (покарання, звільнення від покарання тощо) [126, с. 207]. Наведені думки авторів цілком обґрунтовані і в цілому їх неможливо ставити під сумнів. Однак було б перебільшенням стверджувати, що об'єднання матеріалів кримінальних проваджень є єдино можливим і правильним у всіх випадках рішенням. У літературі зустрічаються і критичні міркування щодо практики об'єднання кримінальних проваджень, яка склалася в наш час.

До прикладу С. Ю. Ільченко зауважує, що передчасне об'єднання матеріалів кримінальних проваджень потенційно може призвести до аж занадто вільного застосування обмежень прав особи під час ініціювання чи обрання до неї заходів забезпечення кримінального провадження. Такий висновок автор мотивує тим, що після об'єднання матеріалів кількох кримінальних проваджень зібрані докази вчинення менш тяжкого кримінального правопорушення можуть бути використані у майбутньому як аргумент на користь обрання запобіжного заходу, який передбачений для більш тяжкого. Це особливо актуально у випадках, коли докази вчинення більш тяжкого злочину видаються недостатніми (а можуть бути й взагалі відсутні). У той самий час підозра у його вчиненні не висувалася та не передбачалося її повідомлення у найближчий перспективі. Автор наголошує, що під час об'єднання кількох таких матеріалів відбувається трансформація відповідних підозр, а надалі й обвинувачень, в одне – узагальнене. З огляду на це, можливе постановлення виправдувального вироку у частині окремого обвинувачення дещо згладжується постановленням обвинувального вироку по іншому. Обвинувальний вирок, постановлений у кримінальному провадженні, в якому попередньо були об'єднані матеріали кількох проваджень, набуває такого собі "узагальнюючого характеру". С. Ю. Ільченко стверджує, що крім власне кримінальних процесуальних порушень, які можуть виникнути через передчасне об'єднання матеріалів досудового розслідування, слід

акцентувати й на можливих службових зловживаннях посадових осіб, які уповноважені вести кримінальний процес. На думку автора, спонукати такі зловживання (або навіть й злочини) можуть деякі словосполучення, що завдяки використанню у кримінальному процесуальному законодавстві, набули значення юридичних термінів. Саме таким терміном є поняття "достатні підстави", яке використане у ч. 1 ст. 217 КПК України, а його використання законодавцем суттєво підсилює позиції суб'єктивізму під час застосування положень КПК України [43, с. 104-107]. З твердженнями автора що саме словосполучення, використані законодавцем спонукають вчинення злочинів, видаються перебільшенням. Однак варто додати, що заперечення щодо об'єднання кримінальних проваджень можна зустріти не лише на сторінках юридичної літератури, але у судовій практиці так саме трапляються ситуації в яких окремі учасники кримінального провадження висловлюються проти об'єднання кримінальних проваджень.

Об'єднання кількох кримінальних проваджень в одне неминуче збільшує число учасників такого провадження, наявних у провадженні документів і це лише обставини, які очевидні, ніби "лежать на поверхні". Слід зважати на збільшення загального "обсягу" кримінального провадження при об'єднанні кількох проваджень. Також потенційно можливі й негативні правові наслідки і для підозрюваних, і для потерпілих, якщо досліджувані рішення були прийняті помилково. З такими твердженнями слід погодитися, більше того, на прикладах з судової практики проілюструємо окремі наслідки таких помилкових рішень. В. В. Козій вважає, що необхідним є запровадження дієвих механізмів перевірки керівниками прокуратури та прокурорами галузевих підрозділів апаратів прокуратур законності та обґрунтованості постанов про об'єднання і виділення матеріалів кримінальних проваджень. При проведенні таких перевірок необхідною є перевірка як своєчасності прийняття таких процесуальних рішень, так і своєчасності внесення

відомостей про об'єднання і виділення матеріалів досудового розслідування до ЄРДР [52, с.127]. З таким пропозиціями можна погодитися лише в тій частині, що наявність контролю потенційно здатна підвищити якість роботи (взагалі), але галузевий контроль не є панацеєю від порушень, помилок, зловживань у жодному відомстві, і прокуратурі в тому числі. Більше того, досліджувані рішення приймають саме прокурори, які на думку В. В. Козія мають і контролювати законність, обґрунтованість, а також і доцільність ухвалених рішень.

До прикладу, прокурор у кримінальному провадженні подав клопотання до суду про об'єднання матеріалів проваджень, але обвинувачені та їх захисники вказували на відсутність процесуальних підстав для об'єднання таких кримінальних проваджень. Крім того обвинувачені наголошували, що стороною обвинувачення не наведено жодного доказу, що виникли нові обставини, за яких розгляд окремих кримінальних проваджень без їх об'єднання може негативно вплинути на повноту судового розгляду. З таким доводом суд не погодився. Крім того, прокурор просив у судовому засіданні заявлене ним клопотання задовольнити і пояснював, що у двох кримінальних провадженнях розглядаються обвинувачення щодо групи осіб: в одній справі щодо ОСОБА_5, а в іншій – щодо ОСОБА_1, ОСОБА_4, ОСОБА_3 та ОСОБА_2, при цьому йдеться про вчинення у співучасті одного й того ж злочину. Тому, на думку прокурора доцільним є об'єднання кримінальних проваджень і тим самим створити можливості для забезпечення повноти й об'єктивності дослідження обставин вчинення кримінальних правопорушень, правильного визначення ролі і ступеня вини кожного з учасників кримінального правопорушення. Натомість, рішення про виділення в ході досудового слідства матеріалів провадження щодо ОСОБА_5 з матеріалів основного провадження мало місце у зв'язку з розшуком підозрюваного ОСОБА_5 та вирішенням питання про здійснення щодо нього спеціального досудового розслідування, таким

чином було зумовлено об'єктивною потребою на той час. Прокурор зазначив, що у провадженнях бере участь значна кількість "спільних" свідків і виникне потреба виклика їх два і більше разів. На думку прокурора рішення про об'єднання проваджень не створить загрози для реалізації прав учасників кримінального судочинства, зокрема на доступ до правосуддя у розумні строки і наполягав об'єднати судові справи. На нашу думку доводи прокурора видаються цілком слухними, логічними і послідовними. Однак розгляд такого роду питання не можна вважати повним і усебічним без вивчення правової позиції та доводів сторони захисту. Зокрема, захисник виступав проти об'єднання згаданих кримінальних проваджень, мотивуючи це тим, що законодавством встановлена саме можливість, право, але не імперативний обов'язок ухвалення судом рішення про об'єднання матеріалів кількох кримінальних проваджень в одне, у разі встановлення судом такої необхідності, потрібно враховувати потребу виконання в цілому завдань кримінального провадження, визначених КПК України. Захисник вважає, що об'єднання таких кримінальних проваджень в перспективі порушуватиме процесуальні права підзахисного, більше того, аж ніяк сприятиме розгляду та вирішенню справи в розумні строки. З огляду на наведені доводи захисник просив суд відмовити в задоволенні клопотання прокурора про об'єднання кримінальних проваджень [174]. У цьому ж провадженні суд, вивчивши доводи сторін зробив висновок, що твердження сторони захисту про відсутність нових обставин, за наявності яких розгляд окремих кримінальних проваджень без їх об'єднання може негативно вплинути на повноту судового розгляду не повною мірою обґрунтований і не заснований на нормах чинного законодавства. Суд мотивував це тим, що то кримінальне процесуальне законодавство містить відповідні вимоги щодо вирішення питання про виділення (ч. 4 ст. 217 КПК України), але не передбачає аналогічних вимог щодо вирішення питання про об'єднання проваджень. По-друге, прокурор у заявленому ним клопотанні вказував,

що зникла підстава для виділення досудового розслідування щодо ОСОБА_5 у окреме провадження. Така обставина на переконання суду, саме по собі є належною підставою для розгляду питання про об'єднання кримінальних проваджень. У наведеній ситуації заслуговують на увагу доводи захисту стосовно того, що розгляд значного за обсягом кримінального провадження може не тільки сприяти процесуальній економії, але й створювати певну загрозу реалізації права особи на розгляд її справи у розумні строки, такі доводи не позбавлені певного сенсу, адже особа братиме участь у судових засіданнях, які прямо її не стосуються. Видається, що таке своєрідне обмеження слід визнати цілком виправданим задля досягнення важливої мети – повного та всебічного дослідження обставин кримінальних правопорушень.

Така підстава для об'єднання матеріалів кримінальних проваджень як спільне вчинення кількома особами одного кримінального правопорушення багатьма дослідниками багатьма вченим розглядається виключно як вчинення злочину у співучасті. Відповідно, співучасть згідно з положеннями КК України презюмує спільне вчинення саме умисних кримінальних правопорушень. І науковці, і практичні працівники неодноразово вказували на доцільності досудового розслідування і подальшого судового розгляду в одному провадженні кримінальних правопорушень, вчинених з необережності, у ситуаціях якщо один злочинний наслідок настав через дії двох і більше осіб. С. О. Січко вказував, що найбільш поширеними подібними ситуаціями є одномоментне порушення правил безпеки дорожнього руху двома і більше водіями, яке спричинило дорожньо-транспортну подію, а також неналежне, недбале виконання обов'язків, порушення техніки безпеки кількома працівниками, які виконують роботи з різними верстатами, на будівництві тощо [145, с. 210]. До цього слід додати, що особи здійснюють спільну, сумісну, скоординовану діяльність не лише при виконанні трудових чи посадових обов'язків, але й і побуті, дозвіллі, при поводженні

з різними джерелами підвищеної небезпеки, зайняттях спортом та найрізноманітніших видах людського спілкування та співжиття. І в таких різноманітних ситуаціях трапляються випадки, коли дві і більше осіб допускають необачність, помилки, надмірну самовпевненість тощо, що в подальшому має правове значення як вина у формі необережності.

Зазначені вище обставини слід врахувати в тому контексті, що досудове розслідування по своїй сутності однієї події ведеться у двох (і більше, залежно кількості учасників) кримінальних провадженнях, що у свою чергу спричиняє певні труднощі. Насамперед слід звернути увагу на процесуальний статус особи, яка брала участь у події, але не може бути підозрюваним чи обвинуваченим у іншому кримінальному провадженні, оскільки має такий статус у провадженні, яке ведеться щодо неї. Тим самим процесуальні можливості захищати власні права, переслідувати свої інтереси для такої особи стають обмеженими. Крім того виникає потреба дублювання, повторного проведення окремих слідчих (розшукових) дій у двох провадженнях, а також передання матеріалів з одного провадження в інше (що само по собі недостатньо регламентовано в КПК України) [145, с. 208-213]. В. Г. Дрозд стверджує, що правові положення ч. 1 ст. 217 КПК України не охоплюють усіх можливих випадків об'єднання матеріалів досудових розслідувань. Зокрема, згідно з ч.ч. 2, 3, 5 ст. 216 КПК України матеріали досудових розслідувань можуть бути об'єднані у випадках, якщо наявний зв'язок проваджень, іншими словами, кримінальне правопорушення, що розслідується, поєднане з іншим кримінальним правопорушенням, вчиненим особою, щодо якої здійснюється досудове розслідування, або іншою особою [37]. Тому вдається доцільним підтримати висловлені раніше пропозиції науковців і у майбутньому передбачити в КПК України можливість об'єднання кримінальних проваджень про кримінальні правопорушення, вчинені з необережності. Такий підхід сприятиме не лише процесуальній економії,

про що вже зазначалося в літературі, але їй сприятиме захист прав та законних інтересів осіб, які беруть участь у таких провадженнях.

Варто звернути увагу ще й на такий нюанс – КПК України не передбачив окремого порядку зберігання матеріалів кримінального провадження, які не були за клопотанням прокурора долучені до обвинувального акта в ході судового розгляду. Відповідно до положень КПК 1960 р. прокурор, затвердивши обвинувальний висновок, направляв справу до суду, де вона й зберігалася в архіві, то на теперішній час розглядуване питання не вирішено на рівні закону, а також і у відомчих нормативних актах. Автори стверджують, що в практиці такі матеріали підшиваються, складається їх опис і далі вони передаються до архіву відповідного органу прокуратури. Ще можливий варіант надсилання прокуратуром таких матеріалів до органу, який проводив досудове розслідування (архіву структурного підрозділу). Така ситуація потребує однозначного вирішення принаймні на рівні відомчих нормативних актів [53, с.112].

С. Р. Рафальонт зазначає, що питання про об'єднання матеріалів кримінальних проваджень виникає і в деяких інших випадках, зокрема мова йде про кримінальні провадження про кримінальні правопорушення, вчинені різними особами не у співучасті, але діяння яких взаємообумовлені при їх учиненні, зокрема авторка пропонує об'єднувати матеріали кримінальних проваджень про крадіжку та службову недбалість, якщо така недбалість створила сприятливі умови для дій викрадачів, що видається не зовсім доцільним, оскільки йдеться про діяльність ніяк не пов'язаних між собою осіб. Також пропонується об'єднувати матеріали кримінальних проваджень щодо кримінально-протиправної недбалості особи, яка створила можливість вчинення кримінального правопорушення іншою особою (зокрема - недбале зберігання вогнепальної зброї та вбивство з необережності). Знову ж слід зауважити, що дії згаданих осіб мають певний зв'язок в об'єктивній реальності, але участь особи, у якої

вкрали зброю, у кримінальному провадженні про вбивство далеко не в усіх випадках видається оптимальним рішенням. С. Р. Рафальонт пропонує об'єднувати матеріали кримінальних проваджень про кримінально-протиправну недбалість кількох осіб, що привела до загального негативного результату (наприклад, про службову недбалість та порушення вимог законодавства про охорону праці). Видається, що такий підхід заслуговує на схвалення та підтримку, оскільки створюються додаткові можливості для дослідження та перевірки доказів. Крім того, авторка пропонує об'єднувати в одному провадженні матеріали кримінального провадження про осіб, обвинувачених у заподіянні тілесних ушкоджень один одному, а також обвинувачення щодо одержувача, надавача неправомірної вигоди та посередника у цьому. Такі пропозиції варто підтримати. Крім того підлягають об'єднанню обвинувачення у заздалегідь не обіцяному приховуванні тяжкого чи особливо тяжкого злочину. Зауважимо, що С. Р. Рафальонт вважає, що об'єднуються в одне провадження матеріали по обвинуваченню особи у вчиненні тяжкого або особливо тяжкого злочину, та по обвинуваченню особи у прихованні такого правопорушення) [126, с. 215-217]. Таким чином, можна стверджувати, що передбачений перелік підстав об'єднання матеріалів кримінальних проваджень потребує подальшого удосконалення в частині розширення кола передбачених підстав.

Виділення матеріалів кримінальних проваджень, на відміну від їх об'єднання, особливе тим, що у ст. 217 КПК України не передбачено переліку підстав виділення матеріалів кримінальних проваджень. Однак в інших статтях КПК України передбачає випадки можливого виділення матеріалів досудового розслідування, зокрема йдеться про ч.3 ст. 280, ч. 8 ст. 469, ст. 494, ст. 510 КПК України [61]. Серед практичних працівників і на сторінках юридичної літератури можна зустріти доволі контроверсійні думки, погляди і бачення щодо підстав та умов виділення матеріалів досудових розслідувань. О. І. Котюк зазначає, що у разі поділу підстав на

фактичні та правові можливо зробити висновок, що фактичні підстави правовими не є. Але за своєю сутністю такі види цих підстав є одночасно правовими, тому що неправові підстави є незаконними. О. І. Котюк вважає, що поділ підстав на фактичні та правові не відповідає правилам логіки, оскільки правові підстави проведення слідчих дій фактично зводяться лише до наявності у слідчого повноважень на проведення розслідування. Автор звертає увагу на те, що власне наявність у слідчого таких повноважень ще не означає наявності в нього повноважень на проведення ним будь-якої слідчої дії, оскільки вони відрізняються і за змістовними, і процесуальними особливостями, а тому часто вимагає спеціальних підстав, які стосуються саме її. Саме тому автор вважає за доцільне поділяти правові підстави проведення слідчих (розшукових) дій на фактичні та процесуальні, у свою чергу, фактичні підстави підтверджують обґрунтованість процесуальної дії, а процесуальні підстави - її відповідність вимогам процесуального закону [58]. Зазначене вище прямо стосується підстав провадження слідчих (розшукових) дій, але така точка зору є цінною й для кращого розуміння системних зв'язків між окремими елементами процесуальних рішень про об'єднання та виділення матеріалів досудових розслідувань.

Процесуальне рішення про об'єднання і виділення матеріалів досудового розслідування оформляється у вигляді відповідної постанови. Вимоги до змісту постанови слідчого та прокурора передбачені у ч. 5 ст. 110 КПК України [61], зокрема, передбачено, що документ повинен складатися з:

- вступної частини (місце і час прийняття постанови; прізвище, ім'я по батькові, посаду особи, яка прийняла постанову);

- мотивувальної частини (зміст обставин, які стали підставами для такого рішення, мотиви і їх обґрунтування, посилання на положення КПК України);

- резолютивної частини.

Таким чином, постанова прокурора про об'єднання і виділення матеріалів досудового розслідування повинна відповідати визначеним КПК України вимогам до відповідних процесуальних рішень. Варто акцентувати, що у згаданій постанові має бути зазначений чіткий перелік матеріалів, які, відповідно, об'єднуються чи виділяються, вказано чи є вони оригіналами чи копіями. Дослідження матеріалів правозастосовної практики дозволяє зробити висновок, що не всі практичні працівники досконало виконують зазначені вище приписи і через це виникають проблемні та спірні ситуації, в яких необхідні для одного досудового провадження матеріали містяться в іншому провадженні, а в подальшому постає питання про їх передання між слідчими та органами досудового розслідування.

Важливим моментом процедури об'єднання та виділення матеріалів досудового розслідування є реалізація ухваленого рішення, що охоплює витребування матеріалів досудового розслідування, безпосереднє здійснення їх об'єднання чи виділення, визначення органу досудового розслідування який здійснюватиме провадження в об'єднаному чи виділеному провадженні. Необхідним також є внесення відповідних відомостей в ЄРДР (протягом 24 годин з моменту прийняття рішення).

У разі виділення матеріалів досудового розслідування обов'язково має бути виготовлена копія постанови, яка долучається до матеріалів провадження, з якого відповідні матеріали були виділені, а також опис документів, предметів, якщо такі передаються у "нове" провадження. Як вже було зазначено вище, у виділеному в окреме кримінальному провадженні повинні бути наявні оригінали документів або засвідчені слідчим чи прокурором копії процесуальних документів, які мають значення для даного кримінального провадження. Якщо долучені до виділеного провадження документи належним чином засвідчені і стосуються діянь, інкримінованих підозрюваному проведення повторно тих самих слідчих (розшукових) дій вже не є необхідним, їх результати

зберігають своє правове значення як джерел доказів [148, с. 17]. Важливо акцентувати увагу, що можлива ситуація, в якій документи (предмети, будь-які інші об'єкти), що становлять інтерес для сторони захисту, можуть "опинитися" в іншому кримінальному провадженні, в якому заінтересовані особи не мають процесуального статусу і тому не можуть з ними ознайомитися. Становище сторони захисту таким чином штучно погіршиться, особливо у разі, якщо ні підозрюваний, ні захисник навіть не здогадуються про існування згаданих документів чи речових доказів.

Відповідно до ч. 3 ст. 254 КПК України не допускається виготовлення копій протоколів негласних слідчих (розшукових) дій та додатків до них, що створює певні практичні труднощі для оперування такими доказами у "новому" провадженні. Більше того, немає однозначної відповіді на питання, якщо матеріали негласних (слідчих) розшукових дій необхідно передати у виділене провадження, то чи зберігають вони доказове значення "автоматично", чи потрібно звертатися до слідчого судді за дозволом на їх використання, адже виділене кримінальне провадження має зовсім інакші реквізити (дати і номери в ЄРДР тощо). З цього приводу В. Г. Дрозд зазначала, що ч. 1 ст. 257 КПК України передбачає, коли в результаті проведення негласної слідчої (розшукової) дії було виявлено ознаки кримінального правопорушення, яке не розслідується у даному кримінальному провадженні, то тільки на підставі ухвали слідчого судді, яка постановляється за клопотанням прокурора, отримана інформація може бути використана в іншому кримінальному провадженні. Таким чином, не зовсім зрозуміло, чи потрібно отримувати дозвіл слідчого судді на використання згаданої інформації у кожному випадку об'єднання чи виділення кримінальних проваджень [37]. На нашу думку, отримання згаданого дозволу є зайвим, тому що у разі об'єднання двох кримінальних проваджень вони ніяк не стають "іншими", а залишаються тими ж самими і всі процесуальні акти зберігають юридичну силу. Тому, ст. 257 КПК України має бути доповнена положенням, яке в якому слід зробити

виняток щодо об'єднаних і виділених матеріалів кримінальних проваджень.

Чимало спірних питань виникає у зв'язку недостатньо деталізованим у законодавстві правовим регулюванням допустимості як доказів матеріалів інших кримінальних проваджень. Зокрема, як вбачається зі змісту вироку, суд встановив, що НС(Р)Д проводились у кримінальному провадженні № 42017270000000271, внесеного у ЄРДР 4 жовтня 2017 року за матеріалами правоохоронних та контролюючих державних органів про виявлення фактів вчинення чи підготовки до вчинення кримінальних правопорушень від 3 жовтня 2017 року, правова кваліфікація - ч.2 ст. 307 КК. З огляду на те, що постановою про виділення матеріалів досудового розслідування від 25 січня 2018 року з матеріалів кримінального провадження № 42017270000000271 виділено матеріали досудового розслідування, у тому числі докази, отримані в результаті НСРД у кримінальне провадження № 42018270000000017, а у результаті проведення НСРД виявлено ознаки кримінального правопорушення, яке розслідується у даному кримінальному провадженні, тому суд відповідно до вимог ст. 257 КПК України дійшов висновку, що використання цих матеріалів у кримінальному провадженні № 42018270000000017 не потребує отримання ухвал слідчого судді та правильно визнав вказані докази допустимими [17].

В іншому кримінальному провадженні суд встановив, що не ґрунтуються на вимогах кримінального процесуального закону і твердження ОСОБА_1 про можливість використання копій матеріалів кримінального провадження щодо факту зґвалтування ОСОБА_2, а саме висновку комісійної судово-медичної експертизи результатів згаданої негласної слідчої дії шляхом втручання у приватне життя особи, яке належить до основоположних свобод людини, від 9 листопада 2014 року № 85 та копії протоколу огляду місця події від 8 листопада 2014 року у цьому кримінальному провадженні лише на підставі ухвали слідчого судді,

оскільки згідно зі ст. 257 КПК України такий порядок отримання доказів передбачений для випадків проведення негласних слідчих (розшукових) дій, натомість вказані докази такими не являються [169].

У разі фактичної неможливості виготовлення копій чи дублікатів необхідних документів, аналогічно якщо йдеться матеріали негласних слідчих (розшукових) дій, виникає потреба вирішувати питання про дослідження їх в суді у різних кримінальних провадженнях. Наприклад можуть слугувати ситуації в яких при виділенні матеріалів досудового розслідування висновок експерта стосується двох і більше кримінальних проваджень, то прокурор (або слідчий за його дорученням) та сторона захисту не позбавлені можливості здійснювати їх відкриття у кількох провадженнях на підставі ст. 290 КПК України [61].

Необхідно зауважити, що на відміну від КПК 1960 року, у чинному КПК України нормативно передбачена можливість ухвалення рішення рол об'єднання в одному провадженні матеріалів досудового розслідування у яких не встановлено підозрюваних, але наявні достатні підстави вважати, що кримінальні правопорушення вчинено однією особою (особами). Досудове розслідування в об'єднаному кримінальному провадженні кримінальних правопорушень, вчинених учасниками організованих злочинних угруповань, а також проваджень про так звані "серійні" злочини створює додаткові можливості успішного та ефективного виконання завдань органами досудового розслідування. Варто зауважити, що можливості органів досудового розслідування та прокурорів (процесуальних керівників) щодо проведення необхідних пошуків, співставлень тощо засобами ЄРДР доволі обмежені.

Відповідно до ч. 3 ст. 280 КПК України [61] якщо у кримінальному провадженні є два (або більше) підозрюваних, а підстави для зупинення стосуються лише одного (чи кількох, але не всіх підозрюваних), прокурор вправі виділити матеріали досудового розслідування і зупинити його щодо окремих підозрюваних. До прикладу, один зі співучасників зник, його

місцеперебування невідоме, але ж інші учасники процесу через цю обставину не повинні зазнавати обмежень їх права на справедливий розгляд справи у розумні строки [145, с. 208-213].

Згідно з ч. 8 ст. 469 КПК України передбачається можливість укладення угод у випадках, якщо згода щодо укладення такої угоди досягнута не з усіма підозрюваними (обвинуваченими), а лише з одним з них (чи кількома) [61]. Відповідно, така угода може бути укладена з одним чи кількома з підозрюваних (обвинувачених), а кримінальне провадження щодо особи, з якими досягнуто згоди щодо укладення угоди, підлягає виділенню в окреме провадження [61; 152].

У ст. 494 КПК України передбачено, якщо неповнолітній підозрюється у вчиненні кримінального правопорушення разом із повнолітнім, повинна бути з'ясована можливість виділення в окреме кримінальне провадження щодо неповнолітнього під час досудового розслідування [61].

Однак у правозастосовній практиці діяльності слідчих і прокурорів зустрічаються ситуації, які детермінують потребу виділення матеріалів досудового розслідування. До прикладу, у певних категоріях кримінальних проваджень наявна потреба дослідження значної кількості епізодів злочинної діяльності. Більше того у таких провадженнях беруть участь численні учасники, необхідним є проведення значного обсягу слідчих (розшукових) та інших процесуальних дій, окремі експертні дослідження тривають знай час та ін. У літературі вказується і на можливість різних форм протидії досудовому розслідуванню, застосування найрізноманітніших способів затягування часу, створення різного роду перешкод [64, с. 281-283]. Зазначені обставини спричиняють значні витрати часу і своєчасне закінчення досудового розслідування стає недосяжним. Більше того виникає ризик утруднення належної реалізації прав учасників кримінального провадження на доступ до правосуддя в розумний строк. Зазначені обставини у своїй сукупності створюють

ситуацію, коли нагальною є потреба виділення з певного провадження частини матеріалів в окреме провадження. У цьому випадку матеріали провадження у частині доведеного обвинувачення направляються з обвинувальним актом до суду, а в частині нерозслідуваних кримінальних правопорушень чи епізодів злочинної діяльності виділяються в окреме провадження і їх розслідування закінчується у загальному порядку (цей випадок впливає зі змісту ч. 3 ст. 217 та ст. 28 КПК України) [64, с. 281-283].

В. В. Козій цілком вірно зазначає, що у разі виникнення ризику недотримання порушення розумних строків кримінального провадження, потрібно приймати рішення щодо виділення матеріалів кримінальних проваджень. При ухваленні відповідного рішення потрібно врахувати складність провадження, число епізодів злочинної діяльності та учасників, важливим є характер поведінки учасників тому що об'єднання кримінальних проваджень щодо значної кількості підозрюваних (обвинувачених) та значної кількості епізодів злочинної діяльності у перспективі може спричинити недотримання розумних строків кримінального провадження [52, с. 104]. Такий випадок виділення матеріалів кримінального провадження дістав назву направлення кримінального провадження до суду з обвинувальним актом в частині доведеного обвинувачення.

У ході досудового розслідування цілком можливі ситуації встановлення відсутності зв'язку як між окремими кримінальними правопорушеннями, так відсутність співучасті в діях підозрюваних. У літературі цілком обґрунтовано вказується на потребу виділення таких матеріалів в окремі провадження, керуючись ч. ч. 2, 3, 7 ст. 216 КПК України [64, с. 281-283].

Однією з новел КПК України 2012 року було запровадження оновленого порядку обчислення строків досудового розслідування, зокрема і при виділенні матеріалів досудових розслідувань. У ході

подальшого розвитку кримінального процесуального законодавства порядок обчислення таких строків зазнавав неодноразових та суттєвих змін, при цьому частина нововведень викликала гостру критику з боку науковців, практиків, широких кіл громадськості.

Зокрема, ч. 7 ст. 217 КПК України передбачає, що днем початку досудового розслідування у провадженні, виділеному в окреме провадження, є день, коли було розпочато розслідування, з якого виділено окремі матеріали. Відповідно, у кримінальному провадженні, в якому були об'єднані матеріали кількох досудових розслідувань, первісним моментом обрахунку строку є день початку розслідування того провадження, яке розпочалося раніше [61; 66, с. 206].

Однак такий підхід законодавця навряд чи можна вважати досконалим з огляду на ту обставину, що протягом тривалого досудового розслідування можуть бути виявлені злочини, вчинені іншими особами, ніж підозрювані у розслідуваному кримінальному провадженні. У зв'язку з чим В. М. Членов пропонує в ситуації, якщо два кримінальних провадження не поєднані однією фавбулою, а також немає ознак співучасті у вчиненні злочину осіб, яких п до притягують до кримінальної відповідальності, відповідно строк виділеного кримінального провадження має починатися з моменту виділення кримінального провадження і без додавання строку кримінального провадження, з якого воно було виділене [190, с. 157]. Погоджуючись в цілому з такою думкою, слід зауважити, що навряд чи доцільно у кримінальному процесуальному законодавстві використовувати термін "фавбула", оскільки можливі різночитання при його розумінні практичними працівниками.

Відповідно до положень ст.217 КПК України право приймати рішення про об'єднання чи виділення матеріалів досудового розслідування належить виключно прокурору і таке рішення оформляється у вигляді постанови. Слід наголосити, що копія згаданої постанови повинна бути приєднана до провадження, з якого були виділені матеріали досудового

розслідування (ч. 5 ст. 217). Відповідно, вже у "новому" кримінальному провадженні повинні бути наявні оригінали чи засвідчені копії процесуальних документів, які мають значення для цього провадження. Матеріали досудового розслідування (які були об'єднані чи виділені з додержанням передбачених законом правил об'єднання чи виділення) за умови відповідності визначеним законом приписам статей 84-86 КПК України можуть бути використані як докази в кримінальному процесуальному доказуванні [64, с. 281-283].

У ході провадження досудового розслідування можливі випадки одержання даних про інші кримінальні правопорушення, які ймовірно вчинені не підозрюваним у розслідуваному кримінальному провадженні, а іншою особою (чи групою осіб). У такій ситуації відповідні матеріали мають бути виділені в окреме кримінальне провадження. В. В. Павловський цілком вірно зазначає, що у КПК України не визначено алгоритм дій слідчого у випадку встановлення ним особисто підстав для об'єднання або виділення матеріалів кримінального провадження [91, с. 143]. У зв'язку із цим слушною є позиція, висловлена у літературі, що в такому випадку слідчий вносить відповідне клопотання на розгляд прокурору. Відповідно вже прокурор розглядає клопотання слідчого і за наявності визнаних законом підстав виносить відповідну постанову.

З одного боку, наведене бачення вчених не суперечить нормам кримінального процесуального закону, але з іншого – слід зауважити, що таку процедуру у КПК України не передбачено. На думку В. В. Павловського, у цьому випадку законодавець "розмірковував", що прокурор, який здійснює нагляд за додержанням законів під час проведення досудового розслідування (процесуальне керівництво) досудовим розслідуванням, повинен був би сам встановлювати процесуальну доцільність об'єднання або виділення матеріалів кримінального провадження [91, с. 141-144]. Погоджуючись в цілому з таким підходом, С. О. Січко зауважив, що роздуми автора про що

"законодавець розмірковував" заслуговують на критику, оскільки навряд чи можливе достовірне знання стосовно розмірковувань законодавця, це сфера здогадок і припущень, які практично неможливо ні підтвердити, ні спростувати. В. В. Павловський пропонує реалізувати інший варіант, згідно з яким слід внести зміни до КПК України і передбачити процесуальне рішення приймає слідчий, погоджуючи його з прокурором [91, с. 141-144]. Вважаємо такий варіант вирішення проблемної ситуації може сприяти покращенню правозастосовної практики. Разом з тим, зважаючи на здійснення прокурором процесуального керівництва досудовим розслідуванням пропонуємо передбачити процесуальний порядок звернення слідчого з відповідним клопотанням до прокурора, який і прийматиме відповідне рішення. Крім того, окремі кримінальні провадження розслідуються слідчими різних органів досудового розслідування і ухвалення рішення про об'єднання матеріалів кримінальних проваджень можливе лише прокурором, оскільки одночасно необхідно визначати і підслідність кримінального провадження.

Згідно з ч. 6 ст. 217 КПК України процесуальне рішення про об'єднання чи виділення матеріалів досудового розслідування не підлягає оскарженню. У практиці відомі випадки, коли учасники кримінального провадження роблять спроби оскаржувати рішення прокурора до слідчого судді. Наприклад, особа подала до слідчого судді скаргу на рішення прокурора про виділення матеріалів досудового розслідування. Слідчий суддя, постановляючи рішення за поданою скаргою, допустив протиріччя у висновках, вказавши, що постанова про виділення матеріалів досудового розслідування не підлягає оскарженню, проте не застосував положення ч. 4 ст. 304 КПК України щодо відмови у відкритті провадження. Утім, у судовій практиці непоодинокими є випадки оскарження постанови прокурора про відмову в задоволенні клопотань про об'єднання або виділення матеріалів досудового розслідування, поданих у порядку, передбаченому ст. 220 КПК України, або ж, як вказують самі скаржники,

бездіяльності прокурора, що полягає в необ'єднанні/невиділенні ними матеріалів. Зокрема, приклади таких скарг і рішень щодо них навів С.О. Січко. Автор на основі аналізу згаданих рішень та положень ст. ст. 217, 220 та 303 КПК України, дійшов висновку про відсутність у слідчого судді повноважень на розгляд подібних скарг. С.О. Січко висловлює пропозицію передбачити у ст. 217 КПК України положення, які б уповноважували сторону захисту (а також потерпілого) ініціювати вирішення прокурором питання про об'єднання або виділення матеріалів досудового розслідування. Відповідно було запропоновано й доповнити положення ст. 303 КПК України, закріпивши в них право на оскарження рішень прокурора щодо об'єднання або виділення матеріалів досудового розслідування [144, с. 109-110]. Д. В. Криворучко в цілому підтримує такий підхід, а також наводить аргументи щодо доцільності регламентації алгоритму дій слідчого, дізнавача у разі, коли саме ці суб'єкти вбачають потребу в прийнятті прокурором рішення про об'єднання чи виділення матеріалів досудового розслідування [60, с.92-93]. На думку Д. В. Криворучко, це так само дозволило б певним чином мінімізувати "монополію" прокурора в частині повноважень, які він має відповідно до положень ст.217 КПК України. Таке вирішення проблеми давало й іншим суб'єктам сторони обвинувачення можливість впливати на рух досудового розслідування, оптимізувати його, а, по-друге, у разі відмови прокурора в задоволенні клопотання цих учасників, існував би механізм оскарження такого рішення до прокурора вищого рівня в порядку, регламентованому ст. ст. 311-313 КПК України. Автор також вважає, що у такому разі немає можливості задіяти механізм запобігання зловживанню прокурором своїми процесуальними повноваженнями, що гарантується слідчим суддею, але, на думку авторки, існуватимуть процесуально-правові способи впливу на процесуального керівника і це знижуватиме ризик зловживань [60, с. 92-93].

Актуальним є питання меж правозастосовного розсуду у сфері кримінального судочинства, тому що необмежена свобода у виборі поміж альтернативних варіантів рішень потенційно може призводити до грубих порушень законності (а в нашій історії можна знайти чимало такого роду прикладів), а також не самим кращим чином впливає на стан правопорядку. Обмеження меж розсуду правозастосовника чи його виключення позбавляє посадову особу можливості врахувати конкретні особливості провадження, яка розслідується чи розглядається, і це чинить негативний вплив є на правильність рішення. Слід погодитися з думкою вчених, що питання не в тому, варто чи не варто припускати існування правозастосовного розсуду, але полягає в тому, щоб шляхом використання правового інструментарію встановити (унормувати) межі такого розсуду правозастосувача [134, с. 4; 158, с. 81].

В.В. Михайленко приділила увагу детальному розгляду проблемних питань об'єднання і виділення матеріалів досудового розслідування і вважає досліджуваний правовий інститут місцем найбільш поширених випадків негативних практик сторони обвинувачення в кримінальному провадженні. Авторка зробила висновок, що причиною низки зловживань є прагнення економії процесуальних строків, можливість якої пов'язана, на її переконання, з одночасним існуванням двох паралельних порядків обчислення і продовження строків досудового розслідування [78]. Зважаючи на важливість в контексті запобігання зловживанню процесуальними правами детального дослідження чинників, що обумовлюють окремі прояви цього явища, доцільно ретельніше зупинитися на причинах, що можуть спонукати посадову особу до зловживань під час ухвалення рішень рішення про об'єднання або виділення матеріалів досудового розслідування [60, с. 93].

Д. В. Криворучко зробила успішну спробу детально розглянути, що ж саме може викликати в прокурора бажання прийняти процесуальне рішення про об'єднання чи виділення матеріалів досудового розслідування

з а обставин в яких можна вести мову лише про суто формальну наявність до цього фактичних підстав, однак за відсутності реальної процесуальної доцільності, а так само про випадки занадто довільного тлумачення положень ч. 1 ст. 217 КПК України, у яких закріплюються згадані підстави [60, с. 93].

В. Михайленко детально аналізує прикладну проблему, що зумовлена існуванням в законодавстві та практиці двох "паралельних" правил обчислення строків досудового розслідування. Мова йде про диференціацію порядків продовження строків досудового розслідування, в яких особі ще не було повідомлено про підозру на такі, досудове розслідування в яких розпочато до 15.03.2018 р. та решту, у яких після спливу відповідно 12 або 18 місяців строк повинен бути продовжений слідчим суддею. Водночас, дослідниця наводить приклади із судової практики, згідно з якими окремі слідчі судді або ж сама сторона обвинувачення наполягає на продовженні строків досудового розслідування по першій категорії кримінальних проваджень. При цьому, ситуація стає ще більш неврегульованою у разі об'єднання матеріалів досудових розслідувань. Очевидно, що наведена проблема перешкоджає забезпеченню правової визначеності і таким чином створюються передумови для зловживання процесуальними повноваженнями. Однак наведена процесуальна неузгодженість не є єдиним чинником, пов'язаним із порядком обчислення та продовження строків відповідного досудового розслідування, і що може детермінувати можливе зловживання процесуальними повноваженнями прокурором щодо об'єднання матеріалів кримінальних проваджень [60, с. 93-94].

Окремого аналізу потребують приписи ст. 217 та ст. 219 КПК України. Так, ч. 7 ст. 217 КПК України передбачається порядок визначення дати початку досудового розслідування в об'єднаному провадженні, а також і у виділеному кримінальному провадженні. До речі, з огляду на положення цієї норми, не достатньо врегульованим видається питання

щодо порядку визначення дня початку досудового розслідування в кримінальних провадженнях, в яких особі було повідомлено про підозру. У літературі зазначається, що в такому разі, якщо починати обчислення строку вже з моменту повідомлення особі про підозру (відповідно до положень ч. 3 ст. 219 КПК України), попередній строк з моменту внесення відомостей до ЄРДР про кримінальне правопорушення або ухвалення рішення про початок досудового розслідування (відповідно до ч. 2 ст. 219 КПК України) втрачає будь-яке значення. На цю законодавчу прогалину у своїй роботі вказує й С.О. Січко, пропонуючи внесення відповідних нормативних корекцій до ч. 7 ст. 217 КПК України, а саме її доповнення новим абзацом, подібним до змісту чинній редакції ч. 7 ст. 217 КПК України, однак з уточненням, що йдеться про кримінальні провадження, в яких особі було повідомлено про підозру, а отже й день початку строків досудового розслідування пов'язаний із цим процесуальним моментом [60, с. 111–112]. Д. В. Криворучко зазначає, що правозастосовна практика, попри відсутність безпосередньої правової регламентації, йде саме таким шляхом – тобто днем початку обчислення строків досудового розслідування є день першого за часом повідомлення про підозру, а при виділенні проваджень для кожного з них так само днем початку обчислення строків досудового розслідування вважатиметься день першого за часом повідомлення про підозру.

Як видається, саме подібний підхід нівелюватиме випадки, коли б в якомусь провадженні, шляхом прийняття рішень про об'єднання чи виділення матеріалів досудового розслідування, можливо б було штучно збільшити граничні строки досудового розслідування. Саме обчислення строків в кримінальних провадженнях, 95 матеріали досудового розслідування в яких були об'єднані або, навпаки, виділені з найбільш раннього моменту для конкретної ситуації (тобто першого за часом внесення відомостей до ЄРДР або першого за часом повідомлення про підозру) не буде сприяти прагненню прокурора безпідставно прийняти

рішення в порядку, передбаченому ч. 5 ст. 217 КПК України. Водночас, певний алгоритм обчислення строків досудового розслідування при об'єднанні кримінальних проваджень одночасно передбачений у ч. 6 ст. 219 КПК України. Одразу зауважимо, що у вказаній нормі йдеться про "загальний строк досудового розслідування", тобто, враховуючи положення ч. 4 ст. 219 КПК України, це досудового розслідування саме після повідомлення особі про підозру з урахуванням можливості його максимального продовження.

Якщо вдатися до аналізу приписів п. 1 ч. 2 ст. 219 КПК України, то можливий висновок, що мова йде про випадки об'єднання кримінальних проваджень щодо кримінальних правопорушень, які різняться тяжкістю, тому щодо них відрізняються й максимальні строки досудового розслідування. Раз тим уданих кримінальних провадженнях відповідній особі мало бути повідомлено про підозру в один момент, оскільки в самій нормі підкреслюється "які розслідувалися в один проміжок часу". Д. В. Криворучко вважає, що за логікою законодавця, день початку обчислення цього строку має збігатися а різнитися може тільки передбачуваний у майбутньому день його закінчення (це залежить від тяжкості кримінальних правопорушень - 6 місяців або 12 місяців відповідно) [60, с. 93-94; 87].

Д. В. Криворучко вважає, що спосіб поглинання в об'єднаному кримінальному провадженні при визначенні максимального строку продовження досудового розслідування призначений саме для більш тяжкого кримінального правопорушення, тому і загальний строк досудового розслідування обраховується відповідно до ч. 4 ст. 219 КПК України. Певні труднощі в праворозумінні викликають положення п. 2 ч. 6 ст. 219 КПК України, оскільки вжито в нормативному положенні формулювання "провадження, які розслідувалися в різні проміжки часу" [60, с. 93-94].

Ситуації, в яких виникає питання про обрахунок різних проміжків часу різняться:

- особі було повідомлено про підозру у вчиненні певного кримінального правопорушення, а згодом було встановлено її причетність до вчинення ще одного або декількох. Відповідно такі кримінальні провадження було об'єднано;

- особі було повідомлено про підозру у вчиненні певного кримінального правопорушення, однак згодом через її зникнення та оголошення в розшук таке кримінальне провадження було зупинене. Надалі цю ж особу було затримано за підозрою у вчиненні нового кримінального правопорушення, відповідно попереднє кримінальне провадження було відновлено, після чого об'єднано з новим.

У літературі звернуто увагу, що розуміння словосполучення "...шляхом додавання строків досудового розслідування по кожному із таких проваджень, які не пересікаються..." може бути неоднозначним. На думку Д. В. Криворучко залишається не зовсім зрозумілим щодо якого з попередніх терміну "строків" або ж "проваджень" стосується наступний термін "які не пересікаються". Авторка цілком справедливо вважає, що з урахуванням правил синтаксису, підрядна означальна частина як правило має бути після слова, яке пояснюється – у цьому випадку "проваджень". Зважаючи, що вже була вказівка на те, що йдеться про провадження, які розслідуються в різні проміжки часу, то виникає непорозуміння щодо доцільності такого повторення [60, с. 93-94].

Застосування правил додавання строків досудового розслідування в об'єднаному кримінальному провадженні, про яке йдеться в п. 2 ч. 6 ст. 219 КПК України, цілком спричинити виникнення казусів, коли відносно певного кримінального правопорушення сукупний загальний строк досудового розслідування буде перевищувати максимальний граничний, передбачений у ч. 4 ст. 219 КПК України. На думку Д. В. Криворучко такі моменти потенційно можуть спонукати

правозастосовника до безпідставного прийняття рішення про об'єднання матеріалів досудового розслідування. При цьому йдеться не про забезпечення більшої ефективності досудового розслідування (як це в ідеалі має бути), а виходить ситуація, в якій штучно збільшені процесуальні строки.

Доволі цікавою є пропозиція С. О. Січка щодо доповнення ч. 7 ст. 217 КПК України новим абзацом, який має бути призначений для регулювання строків в кримінальних провадженнях, в яких особі вже було повідомлено про підозру. Зокрема пропонується передбачити, що "у провадженні, в якому об'єднано матеріали кількох досудових розслідувань, днем початку обрахунку строків має вважатися день повідомлення про підозру у провадженні, яке розпочалося раніше" [144]. Інший варіант запропонований Д. В. Криворучко, зокрема абзац 2 частини 7 статті 217 КПК України має бути сформульований так: "У разі виділення матеріалів досудового розслідування, в яких особі (особам) було повідомлено про підозру, днем початку обчислення строків у виділеному в окреме провадження є день, коли цій особі було повідомлено про підозру у провадженні, з якого виділено окремі матеріали. А у провадженні, в якому об'єднано матеріали кількох досудових розслідувань, в яких особі (особам) було повідомлено про підозру, днем початку обрахунку строків має вважатися день першого за часом повідомлення про підозру" [60].

Як вже було зазначено вище, КПК України 1960 р. містив статтю 26 "Об'єднання і виділення кримінальних справ" у якій передбачене положення, що кримінальні справи об'єднують в одне провадження з двох підстав: якщо кількох осіб-співучасників обвинувачують у вчиненні одного чи декількох злочинів; якщо одну особу обвинувачують у вчиненні кількох злочинів. Однак, пори всю подібність зазначених правових норм зараз є суттєва відмінність у наслідках їх неправильного застосування. Вчені зазначали, що неправильне об'єднання кримінальних справ або виділення з них певних матеріалів могло бути підставою для повернення

справи на додаткове розслідування відповідно до положень ст. 246 КПК України 1960 р. [69]. Варто наголосити, що чинний КПК України не передбачає інституту повернення кримінального провадження на додаткове розслідування, і це один з ключових моментів. Тому питання про шляхи подолання наслідків неправильного об'єднання чи виділення матеріалів кримінальних проваджень залишається сьогодні без однозначної відповіді. На думку окремих вчених, можливо вжити заходів для зменшення числа таких випадків, звичайно ж не повністю. Зокрема, науковці пропонували запровадити можливість оскарження учасниками кримінального провадження рішень прокурора про об'єднання чи виділення матеріалів кримінальних проваджень до слідчого судді, і, на думку авторів ідеї, таке вирішення створить можливість оперативно усунути допущене порушення законності, якщо таке мало місце С. О. Січко [144, с. 209]. На нашу думку, ще одним можливим варіантом вирішення проблем неправильного об'єднання чи виділення матеріалів досудового слідства може бути вирішення спірної ситуації вищестоящим прокурором.

Про наслідки неправильного об'єднання матеріалів досудових розслідувань дуже ілюстративною є наступна ситуація. У кримінальному провадженні захисник просить ККС ВС вирішити в порядку статті 34 КПК України питання про направлення (об'єднання) кримінальних проваджень щодо ОСОБА_5, обвинуваченого за ч. 3 ст. 185 КК України, ч. 2 ст. 289 КК України і просить передати провадження до Індустріального районного суду м. Дніпропетровська або будь якого іншого суду м. Дніпропетровська Цей випадок особливий тим, що йдеться про *десять* судів, які розглядають провадження щодо одного обвинуваченого і це відбувається одночасно (Голосіївський районний суду м. Києва, Херсонський міський суд Херсонської області, Харківський районний суд Харківської області, Амур-Нижньодніпровський районний суд м. Дніпропетровська, Красногвардійський районний суд м. Дніпропетровська, Подільський

районний суд м. Києва, Індустріальний районний суд м. Дніпропетровська, Бабушкінський районний суд м. Дніпропетровська, Кіровський районний суд м. Дніпропетровська, Деснянський районний суд м. Чернігова). Для кращого уявлення про ситуацію бракує лише карти з відмітками місцезнаходжень усіх судів.

Клопотання захисника обґрунтоване тим, що у провадженні зазначених судів знаходяться кримінальні провадження щодо ОСОБА_5 за обвинуваченням його у вчиненні вищезгаданих злочинів і він сам перебуває у СІЗО м. Дніпро. Захисник акцентує увагу, що судові засідання не відбуваються бо, захисник (який представляє інтереси засудженого) фізично не може виїхати в інші міста, справи в яких призначаються на один і той же день, і це призводить до відкладення засідань і нереальності судових розглядів в цілому. Захисник вважає, що для недопущення погіршення становища засудженого, неефективного витрачання людських, часових ресурсів, втрати значної частини доказів і порушення прав учасників процесу на розгляд справи упродовж розумного строку, слід об'єднати згадані кримінальні провадження.

Після виконання необхідних процесуальних дій колегія суддів дійшла висновку, що клопотання не підлягає задоволенню з таких підстав, а саме ч. 1 ст. 32 КПК України передбачено, що кримінальне провадження здійснює суд, у межах територіальної юрисдикції якого вчинено кримінальне правопорушення. Суд підтвердив, що в десяти різних судах в межах юрисдикції різних апеляційних судів знаходиться 15 кримінальних проваджень відносно ОСОБА_5, ці справи не розглянуто по суті. Вважаємо за доцільне акцентувати, що умови за яких кримінальне провадження може бути передано на розгляд до іншого суду викладені у частині 1 статті 34 КПК України. Такий перелік є вичерпним і розширеному тлумаченню не підлягає. Проте, у клопотанні захисник посилається лише на необхідність об'єднання кримінальних проваджень та направлення їх до Індустріального районного суду м. Дніпропетровська

або будь якого іншого суду м. Дніпропетровська, що не є підставою для передачі кримінального провадження до іншого суду. Питання про об'єднання матеріалів кримінального провадження вирішується у порядку, передбаченому статтею 334 КПК України, з урахуванням положень статті 217 цього Кодексу. Таким чином підстав, передбачених частиною 1 статті 34 КПК України, для направлення (об'єднання) кримінальних проваджень щодо ОСОБА_5 з одного суду до іншого в межах юрисдикції різних апеляційних судів Суд не встановив, а виняткових випадків, передбачених частиною 1 цієї ж статті, у клопотанні не наведено [177]. Таким чином склалася ситуація, що внаслідок неухвалення рішень про об'єднання кримінальних проваджень, згадані провадження потрапили на розгляд різних судів і фактичне, реальне здійснення таких розглядів стало практично неможливим. Більше того, в судових стадіях процесу можливе об'єднання проваджень, які знаходяться на розгляді в одному суді, але передача провадження іншого суду для вирішення питання про об'єднання видається неможливою (які одночасний їх розгляд).

Ще важливим питанням є поширеність уявлень в середовищі практиків про ніби-то преюдиційність одних вироків відносно інших. До прикладу, у кримінальному провадженні, у якому беруть участь два або декілька підозрюваних, а підстави зупинення стосуються не всіх, у постанові про виділення досудового розслідування та зупинення його щодо окремих підозрюваних захисник може обґрунтовано побачити загрозу негативного преюдиціального впливу у продовжуваному розслідуванні кримінальному провадженні, а також певною мірою передбачуваних прокурорських рішень (наприклад, клопотань до суду про звільнення особи від кримінальної відповідальності, чи судових рішень у формі, наприклад, вироків про затвердження угод про примирення або про визнання винуватості щодо свого підзахисного) а тому намагається оскаржити до слідчого судді постанову саме щодо порядку зупинення в частині виділення досудового розслідування" [94, с. 13]. Погоджуючись по

суті з наведеною вище позицією науковця, слід додати, що уявлення про ніби то преюдиційність вироку, ухваленого на підставі угоди для наступних судових рішень, є поширеними і в середовищі практичних працівників. До прикладу, суд вставив, що доводи прокурора, що судом першої інстанції не було надано оцінки вироку яким ОСОБА_11, кримінальне провадження стосовно якого було виділено в окреме провадження та останнього засуджено за ч. 5 ст. 185, ч. 3 ст. 289 КК України, то колегія суддів вважає їх необґрунтованими, оскільки відповідно до постанови Пленуму Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ №13 від 11 грудня 2015 року "Про практику здійснення судами кримінального провадження на підставі угод", вирок, ухвалений на підставі угоди у такому випадку (стосовно однієї із декількох осіб - обвинувачених) не має преюдиційного значення для кримінального провадження відносно інших осіб, а визнання винуватості першою не є доказом вини останніх. Більше того, колегія суддів не може розцінювати заяву ОСОБА_10 про ініціювання укладення ним угоди про визнання винуватості, як доказ його вини у висунутому обвинуваченні, на що вказує прокурор в поданій апеляційній скарзі, оскільки факт звернення з вказаною заявою не може свідчити про доведеність його вини у діяльності організованої групи, крім того, звернення обвинуваченого з відповідною заявою є його правом. За наведених підстав, колегія суддів приходить до безумовного висновку про те, що вина ОСОБА_9 та ОСОБА_10 повністю знайшла своє підтвердження в ході судового розгляду, а їх дії, судом першої інстанції, кваліфіковані вірно за ч.3 ст. 185 КК України, як таємне викрадення чужого майна (крадіжка), вчиненого повторно, поєднаного з проникненням у приміщення, за попередньою змовою групою осіб та за ч.2 ст.289 КК України, як незаконне заволодіння транспортним засобом, вчинене повторно, за попередньою змовою групою осіб, з проникненням у приміщення [15]. В іншому судовому рішенні, колегія суддів, скасовуючи

вирок суду першої інтонації в частині призначеного покарання обвинуваченим ОСОБА_11 та ОСОБА_12 звертає увагу, що національним законодавством передбачено призначення покарання виходячи з принципів співмірності та індивідуалізації враховуючі які посилення суду першої інстанції на те, що за схожих обставин інший учасник організованої групи вже засуджений вирок, який набрав законної сили, є помилковим [16].

У літературі зазначається, що встановлена ч. 6 ст. 217 КПК України заборона оскарження рішення щодо об'єднання або виділення матеріалів розслідування не сприяє захисту процесуального права на розумний строк кримінального провадження. Оскільки суб'єкт розслідування може за надуманими підставами об'єднати декілька матеріалів досудового розслідування та зупинити досудове розслідування на підставі (підставах), що стосуються не всіх матеріалів розслідування (наприклад, потреба у здійсненні кримінальних процесуальних дій під час міжнародного співробітництва). У такий спосіб суб'єкт розслідування штучно гальмує перебіг строку досудового кримінального провадження щодо "необхідного факту" вчинення кримінального правопорушення [10, с. 21-23]. У той самий час постанова про зупинення досудового розслідування може бути оскаржена у випадку: нездійснення слідчим, прокурором всіх слідчих (розшукових) та інших процесуальних дій, проведення яких необхідне та можливе до моменту винесення цієї постанови, а також всіх дій для встановлення місцезнаходження особи, якщо зупинено розслідування за обставиною, передбаченою п. 2 ч. 1 ст. 280 КПК України; неприйняття прокурором рішення про виділення досудового розслідування стосовно підозрюваних, яких не стосуються підстави для зупинення [203, с. 7]. Зі змісту п. 2 ч. 1 ст. 303 КПК України випливає, що слідчому судді можна оскаржити рішення слідчого, прокурора про зупинення досудового розслідування.

Згідно з вирок, місцевому суду три особи за попередньою змовою з іншою особою, матеріали стосовно якої були виділені в окреме

провадження, шляхом обману заволодівали правами на нерухоме майно, нерухомим майном упродовж кількох років. ВС задовольнив касаційну скаргу, скасував вирок місцевого суду та ухвалу апеляційного суду щодо трьох осіб і призначив новий розгляд у суді першої інстанції. ВС задовольнив вимогу, яка міститься у касаційній скарзі, стосовно незаконного виділення матеріалів кримінального провадження щодо обвинувачених в окреме провадження, з огляду на те, що судом першої інстанції при розгляді кримінального провадження порушено загальні засади кримінального провадження та вимоги КПК України.

ВС досліджуючи положення ч.ч. 3, 4 ст. 217, ч. 1 ст. 334, ст. 335 КПК України, зробив висновок що рішення про виділення матеріалів кримінального провадження ухвалюється судом у випадку наявності визначених законодавством підстав. З матеріалів кримінального провадження вбачається, що органом досудового розслідування чотири особи обвинувачувалися у вчиненні кримінального правопорушення за попередньою змовою групою осіб, при цьому кожен з епізодів злочинної діяльності було інкриміновано їм із посиланням на вказану кваліфікуючу ознаку. Також усі обвинувачені були присутні під час розгляду справи судом, від явки до суду не ухилялися, що свідчить про відсутність передумов, регламентованих нормами наведеного вище КПК України для виділення матеріалів, а тому виділення в окреме провадження матеріалів щодо обвинувачення у цій кримінальній справі було безпідставним, оскільки таке виділення призвело до порушення загальних засад кримінального провадження, а також до порушення прав обвинуваченої четвертої особи на справедливий суд, що передбачає незалежність та безсторонність суду, розумний строк розгляду справи, рівність учасників кримінального провадження та справедливу (належну) процедуру розгляду справи. Зазначені порушення вимог кримінального процесуального закону є істотними, оскільки перешкодили суду повно, об'єктивно та всебічно з'ясувати обставини кримінального провадження і постановити судові

рішення, яке відповідало б вимогам КПК України та Конвенції. На думку ВС, апеляційний суд не дав належної оцінки вказаним порушення вимог закону та не виправив їх. Більше того, твердження апеляційного суду про правомірне виділення матеріалів кримінального провадження стосовно осіб, які виявили добровільне бажання спрощеного розгляду справи, є неприпустимим [100]. З огляду на встановлену заборону двічі притягувати до кримінальної відповідальності за одне і те саме правопорушення, виправданому чи засудженому, який бере участь у судовому розгляді кримінального провадження щодо іншого співучасника, не може бути надано процесуального статусу обвинуваченого"[39, с. 97-102].

Висновки до розділу 1

1. Незважаючи на значну увагу науковців до проблематики диференціації кримінальної процесуальної форми буде передчасним стверджувати, що досягнуто єдності у підходах до її подальшого розвитку та вирішення численних проблем у правозастосовній діяльності.

2. Вважаємо, що одним із важливих моментів є максимальна конкретизація у законодавстві підстав об'єднання і виділення матеріалів кримінальних проваджень, особливо у диференційованих порядках кримінальних проваджень. Це дозволить певною мірою звужити простір для ухвалення прокурорами і судами рішень користуючись доволі широко сформульованими в законодавстві дискреційними повноваженнями.

3. Видається доцільним у майбутньому передбачити в КПК України можливість об'єднання кримінальних проваджень про кримінальні правопорушення, вчинені з необережності та у випадках зустрічних обвинувачень в провадженнях приватного обвинувачення. Такий підхід сприятиме не лише процесуальній економії, про що вже зазначалося в літературі, але й сприятиме захисту прав та законних інтересів осіб, які беруть участь у таких провадженнях. Розвиток загальних положень щодо

об'єднання та виділення матеріалів кримінальних проваджень є вкрай важливим для подальших наукових розвідок щодо ухвалення зазначених рішень у диференційованих порядках кримінальних проваджень.

РОЗДІЛ 2

ОСОБЛИВОСТІ ОБ'ЄДНАННЯ І ВИДІЛЕННЯ МАТЕРІАЛІВ ДОСУДОВИХ РОЗСЛІДУВАНЬ У СПРОЩЕНИХ ПОРЯДКАХ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ

2.1. Особливості об'єднання і виділення матеріалів досудових розслідувань у разі укладення угод

Запровадження у вітчизняному законодавстві інституту угод про примирення і визнання вини можна вважати визначним етапом у розвитку інститутів диференційованого кримінального провадження. Разом з тим, із застосуванням окремих законодавчих положень виникли численні дискусії серед вчених та створюється доволі суперечлива судова практика. Інститут угод є одним із нових та прогресивних інститутів чинного КПК України, який згідно зі ст. 468 передбачає можливість укладення двох видів угод: 1) угоди про примирення між потерпілим та підозрюваним чи обвинуваченим; 2) угоди про визнання винуватості між прокурором та підозрюваним чи обвинуваченим. Укладення угод про визнання винуватості чи про примирення дає змогу особі, яка підозрюється (або обвинувачується) у вчиненні кримінального правопорушення, узгодити міру своєї кримінальної відповідальності – виду та розміру покарання, в обмін на беззастережне визнання винуватості у вчиненні кримінального правопорушення та визначення обов'язків щодо співпраці у викритті кримінального правопорушення, вчиненого іншою особою.

Угоди про примирення можна розглядати також і в рамках концепту відновного правосуддя, що є домінуючою тенденцією у розвитку кримінального судочинства не лише у нашій країні, але серед багатьох цивілізованих країн нашої планети [52]. Таким чином, відновне правосуддя доповнює "класичну" форму правосуддя шляхом залучення сторін кримінального конфлікту до вирішення питань подолання

суспільно-небезпечних наслідків вчиненого кримінального правопорушення. Таким чином, метою вирішення цього конфлікту є усунення завданої шкоди шляхом досягнення консенсусу між його сторонами та зняття суспільної напруги. Як слушно зазначає В. Т. Малярєнко відновлювальне правосуддя ставить має на меті умиротворення потерпілого та правопорушника, громадськості та держави, тим самим увагу усіх суб'єктів фокусується на віднайдені рівноваги між ними, сприяє відновленню попереднього стану в суспільстві, що був до вчинення кримінального правопорушення [75, с. 42]. ООН в п. 7 Декларації основних принципів правосуддя для жертв злочинів та зловживання владою наполегливо рекомендує ширше використовувати "неофіційні" механізми врегулювання спорів, включаючи посередництво, арбітраж і суди звичаєвого права, або місцеву практику. Метою запровадження таких практик є сприяння примиренню і наданню належного відшкодування жертвам злочинів[32, с. 145].

У випадках, якщо у провадженні беруть участь один потерпілий і один підозрюваний (обвинувачений) укладання угоди, то щодо її розгляду та затвердження чинне кримінальне процесуальне законодавство містить доволі деталізований, раціональний і адекватний сучасним суспільним умовам механізм. Відповідно до ч. 8 ст. 6 кримінальне провадження щодо особи (осіб), з якими досягнуто згоди, підлягає виділенню в окреме провадження. Варто зауважити, що у ситуаціях, якщо підозрюваних (обвинувачених) два і більше, а угоду укладає лише один з них, наше законодавство не містить достатньо врегламентованих процедур вирішення низки спірних ситуацій. До прикладу, якщо один з підозрюваних укладає угоду, це безумовною підставою виділення в окреме провадження відповідних матеріалів і в подальшому процесуальна діяльність відбувається у специфічній для провадження за угодами процесуальній формі.

В ситуаціях, коли в кримінальному провадженні беруть участь кілька потерпілих, при цьому вони постраждали від одного кримінального правопорушення, угода може бути укладена та затверджена лише з усіма потерпілими. Іншими словами всі потерпілі від одного кримінального правопорушення мають дійти згоди. В інших випадках, коли в провадженні беруть участь кілька потерпілих від різних кримінальних правопорушень, і згода щодо укладення угоди досягнута не з усіма потерпілими, угода може бути укладена з одним (кількома) з потерпілих. Такі положення можуть видаватися дещо казуїстичними і надмірно ускладненими, але причиною цього є непослідовність законодавця, який замість зробити вказівку на укладення угоди щодо кримінального правопорушення, закріпив положення про угоду в кримінальному провадженні. Інакше кажучи законодавець не врахував той момент, що бувають кримінальні провадження про одне кримінальне правопорушення, а трапляються провадження щодо кількох кримінальних правопорушень, у яких крім спільного суб'єкта злочину наявні й інші правові зв'язки (щодо потерпілих, предметів посягання, різних форм співучасті, вчинення діянь неповнолітніми і неосудними тощо). Тому вважаємо, що коректним і доцільним було б вести мову про угоду щодо кримінального правопорушення, але не щодо кримінального провадження в цілому.

Кримінальне провадження щодо особи (осіб), яка досягла згоди, підлягає виділенню в окреме провадження, і законодавцем це положення сформульоване таким чином, який не допускає іншого вирішення питання У ст. 474 КПК України визначено, якщо угоду укладено у ході досудового розслідування, то обвинувальний акт з угодою невідкладно надсилається до суду прокурором. Законодавець передбачив можливість для прокурора відкласти направлення до суду обвинувального акта з підписаною сторонами угодою, однак і встановив умови такого відкладення, зокрема до отримання висновку експерта, завершення проведення слідчих (розшукових) дій, інших дій для збирання та фіксації доказів (що можуть

бути втрачені зі спливом часу, або які неможливо буде провести пізніше без істотної шкоди для їх результату у разі відмови суду в затвердженні угоди).

Власне судовий розгляд щодо угоди здійснюється судом у ході підготовчого судового засідання, при цьому за обов'язкової участі сторін угоди і повідомленням інших учасників судового провадження. У разі відсутності інших учасників судового провадження, це може бути перешкодою для судового розгляду. Укладені угоди в ході судового провадження розглядаються одразу ж, суд невідкладно зупиняє проведення процесуальних дій і переходить до розгляду угоди.

Варто наголосити, що саме завдяки угодам значно спрощується, пришвидшується процедура здійснення кримінального провадження (як досудового розслідування так і судового розгляду), відбувається досягнення згоди між сторонами та відшкодування завданої шкоди. Окремі аспекти виділення кримінальних проваджень у випадку укладення угоди роз'яснювалися ВСС, зокрема у п. 1 листа "Про деякі питання здійснення кримінального провадження на підставі угод" від 15.11.2012 № 223-1679/0/4-12 роз'яснено особливості вирішення ситуацій, в яких кримінальне провадження здійснюється щодо підозрюваного чим обвинуваченого у вчиненні кількох кримінальних правопорушень, і поміж яких є тяжкий чи особливо тяжкий злочин і злочин невеликої тяжкості, внаслідок вчинення якого потерпілому було завдано шкоди, угоду про примирення може бути укладено щодо злочину невеликої тяжкості. ВСС зазначив, що провадження щодо вищезгаданого повинно бути виділено в окреме провадження, і відповідно слідчий, прокурор виносить постанову, а суддя постановляє ухвалу. Як окреме кримінальне правопорушення у таких випадках слід розуміти не лише одиничне суспільно небезпечне діяння, але й діяння, яке отримало повну правову оцінку шляхом застосування двох або більше норм Особливої частини Кримінального кодексу України (тобто при ідеальній сукупності злочинів) [112].

Також виникає питання можливості одночасного укладення в одному кримінальному провадженні різних видів угод - як угоди про примирення, так і про визнання винуватості. ВСС в п. 1 вищезгаданого листа зазначив, що використане у ч. 4 ст. 469 КПК України формулювання "у кримінальному провадженні, в якому бере участь потерпілий" потребує додаткових роз'яснень. Тобто в одному кримінальному провадженні особа підозрюється, обвинувачується у вчиненні кількох не пов'язаних між собою (самостійних) кримінальних правопорушень та внаслідок вчинення одного із них було заподіяно шкоди правам та інтересам окремих громадян чи інтересам юридичної особи. Таким чином є потерпілий, який бере участь в кримінальному провадженні, але не все вчинене його стосується. У такому разі угода про визнання винуватості щодо інших кримінальних правопорушень у такому разі укладатися не може, але не виключається можливість укладення угоди про визнання винуватості у кримінальному провадженні, в якому попередньо було укладено угоду про примирення, у зв'язку із чим матеріали кримінального провадження виділено в окреме провадження. Тобто, ВСС намагався розробити алгоритм дій для пошуку виходу із ситуації, яка склалася внаслідок недосконалої термінології чинного КПК.

Окремі труднощі ж виникають, якщо суд не затверджує угоду про примирення чи визнання вини, то відкритим залишається питання можливості оскарження процесуальних рішень учасником, який не укладав угоди тощо. Відповідно, у разі незатвердження угоди процесуальна діяльність повинна відбуватися у звичайному, ординарному порядку, як і у всіх "звичайних" кримінальних провадженнях. Окремі проблемні питання зазначених вище процесуальних рішень розглянув С. Г. Волкотруб, який зазначає, що чинне кримінальне процесуальне законодавство не містить однозначної відповіді на питання, яке рішення повинен ухвалити суд у разі відмови в затвердженні угоди. На думку автора, укладена сторонами угода повинна направлятися до суду

прокурором разом з обвинувальним висновком. С. Г. Волкотруб зазначає, що з точки зору процесуальної економії було б доцільно у випадку незатвердження угоди продовжити розгляд кримінального провадження у звичайному порядку. Однак, відповідно до ч. 7 ст. 484 КПК України якщо суд відмовляє в затвердженні угоди, то у такому разі досудове розслідування продовжується у загальному порядку. Таким чином, суд згідно з ч. 3 ст. 324 КПК України у разі відмови в затвердженні повертає кримінальне провадження прокурору для продовження досудового розслідування. Зазначається, що в окремих кримінальних провадженнях можлива ситуація, коли дійсно необхідно проводити слідчі (розшукові) дії, застосовувати заходи забезпечення кримінального провадження, вчиняти інші процесуальні дії. Слід погодитися з висновком автора, що не в усіх кримінальних провадженнях існує така потреба, тому було б доцільним передбачити в КПК України можливість продовження судового розгляду в звичайному порядку у разі незатвердження угоди [21, с. 516].

Однак ситуація ускладнюється, якщо матеріали кримінального провадження були виділені в окреме провадження, і підстава для прийнятого рішення про виділення матеріалів кримінального провадження перестала існувати. Цілком логічним вирішенням ситуації було б ухвалення рішення про об'єднання таких проваджень і подальше досудове розслідування (чи судовий розгляд) як одного єдиного провадження. Однак таке рішення можливе, якщо два кримінальних провадження знаходяться в одній стадії процесу, наприклад в досудовому розслідуванні. Але так відбувається далеко не завжди.

Процесуальне рішення про затвердження чи незатвердження угоди в кримінальному провадженні приймається в стадії підготовчого провадження і потенційно можливе призначення такого провадження до розгляду в судовому засіданні. Тобто, кримінальні провадження про дії двох співучасників можуть перебувати в різних стадіях процесу, що унеможлиблює постановку і вирішення питання про їх об'єднання. У

зв'язку з цим видається обґрунтованим підхід суддів, які у разі незатвердження угоди, яка надійшла до суду з обвинувальним висновком від прокурора, повертають обвинувальний акт прокурору. На користь саме такого вирішення питання слід навести ще й такий аргумент. Якщо в числі доказів є документи, то практично можливо вирішувати питання про виготовлення та засвідчення копій таких документів. Але речові докази в кримінальному провадженні існують як правило в єдиному екземплярі, але якщо поставити питання про їх дослідження у двох різних провадженнях, то виникає практична проблема їх витребування, при цьому перед слідчим постає задача отримання від слідчого судді дозволу на тимчасовий доступ до таких предметів. Таким чином мало того що штучно "стимулюється" процесуальна діяльність у якій відсутня реально існуюча потреба, тобто має місце надмірний формалізм, так і можливі ситуації відмови слідчого судді надати необхідний дозвіл, окремі види речових доказів можуть бути повністю "використані" чи "знищені" у ході необхідних експертних досліджень.

Ще однією проблемою "роздільного" досудового розслідування та судового розгляду кримінальних проваджень про дії співучасників є проблема правового статусу таких осіб, адже особа може бути підозрюваним (обвинуваченим) за підозрою (обвинуваченням) лише в одному кримінальному провадженні. В іншому кримінальному провадженні така особа може мати статус свідка. Навряд чи потрібно аналізувати і доводити значні, суттєві відмінності у процесуальних статусах таких учасників кримінального провадження, варто лише наголосити на найбільш важливому моменті – забезпечення права на захист такій особі. Європейський суд з прав людини в контексті застосування ст. 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод зазначав, що використання проти обвинуваченого показань, наданих свідком в обмін на імунітет від переслідування або інші переваги, ставить питання про справедливість розгляду, оскільки за самим

характером такі показання вразливі до маніпуляцій і можуть надаватися виключно з метою отримати ці переваги чи з мотивів особистої помсти. Сумнівний характер таких показань і ризик, що особа може бути засуджена на підставі неперевіраних та не завжди безкорисливих тверджень, не може бути недооціненим. Хоча самого по собі факту використання таких показань недостатньо, щоб перетворити судовий розгляд в несправедливий, однак їх вплив на справедливість судового розгляду залежить від обставин кожної справи [**Error! Reference source not found.**]. У випадку укладання угод сторона обвинувачення використовує як докази показання осіб, які уклали таку угоду та судовий вирок, яким таку особу визнано винуватою та засуджено. Водночас, постає питання правдивості таких показань та мотивів, які спонукали особу до дачі таких показань. Особливо цікавим це питання постає, коли особа, яка дає обвинувальні показання в обмін на свій імунітет чи бажає уникнути таким чином кримінальної відповідальності чи пом'якшити її.

Тобто, питання в тому, на скільки можна довіряти таким показанням, а судовий вирок на підставі угоди використовувати як доказ належного встановлення фактичних обставин та причетності до вчинення діяння засудженої особа та її співучасників у іншому кримінальному провадженні, щодо останніх?

ЄСПЛ у своєму рішенні наголосив, що використання показань, наданих свідками на імунітет або інші переваги, може поставити під сумнів справедливість провадження проти обвинуваченого і може підняти складні питання в тій мірі, в якій за своєю природою такі показання відкриті для маніпуляцій і можуть бути зроблені виключно з метою отримання переваг, запропонованих в обмін, або з метою особистої помсти. Тому, наголошує ЄСПЛ, не можна недооцінювати ризик того, що особа може бути звинувачена і притягнута до відповідальності на підставі неперевіраних тверджень, які не обов'язково є безкорисливими. В такому

випадку, Суд вважає, що має місце порушення ст. 6 Конвенції[**Error! Reference source not found.**].

У зв'язку із зазначеними моментами виникають спроби в судовій практиці запровадити спеціальне поіменування такого специфічного свідка, його називають "свідком-співобвинуваченим", "свідок-засуджений" і т.п., що навряд чи можна назвати дуже вдалим термінами, але таким чином практичні працівники шукають вихід із ситуацій, які складаються через певну непослідовність та недосконалість чинного законодавства[39]. Прикладом може слугувати наступне судове рішення.

Внаслідок укладення і незатвердження судом угоди виник тривалий судовий процес. Зокрема суд першої інстанції ухвалив кілька процесуальних рішень, зокрема про об'єднання матеріалів кримінального провадження, про відмову в затвердженні угоди, про повернення кримінального провадження прокурору для продовження досудового розслідування, з такими рішеннями не погодився прокурор і подав апеляційну скаргу. Рішення апеляційного суду теж не стало крапкою у цьому провадженні і в подальшому відбувався розгляд справи в же в суді касаційної інстанції.

Прокурор у касаційній скарзі доводив, що апеляційний суд мав відкрити апеляційне провадження, оскільки рішення суду першої інстанції про об'єднання матеріалів кримінального провадження та про відмову в затвердженні угоди не відповідають вимогам кримінального процесуального закону. Ще на етапі відкриття апеляційного провадження суддя-доповідач відповідно до положень ст.ст. 398 та 399 КПК України, перевіряв апеляційну скаргу на відповідність вимогам закону. На думку ж прокурора суд повинен був перевірити на стадії відкриття апеляційного провадження давати оцінку, чи є оскаржуване судове рішення законним та обґрунтованим, і в залежності від цього відкривати апеляційне провадження чи відмовляти у його відкритті. Прокурор у касаційній скарзі зазначив, що судом першої інстанції було прийнято рішення про

повернення обвинувальних актів щодо обвинувачених а таке судове рішення може бути оскаржене в апеляційному порядку. Суд касаційної інстанції лише частково погодився з доводами прокурора і вказав, що відповідно до 3 ст. 314 КПК України передбачена можливість оскарження в апеляційному порядку ухвали про повернення обвинувального акта. Суд, оцінюючи доводи касаційної скарги прокурора, враховує, що відповідно до вимог частини 3 ст. 314 КПК України у підготовчому засіданні суд має право прийняти рішення: на підставі пункту 1 про повернення кримінального провадження прокурору для продовження досудового розслідування у випадку відмови в затвердженні угоди, на підставі пункту 3 про повернення обвинувального акта прокурору, якщо такий акт не відповідає вимогам закону. Вказані процесуальні рішення за змістом і підставами їх прийняття є різними. Більше того, дослідивши вищезгадану ухвалу суду першої інстанції, касаційний суд зробив висновок, що рішення про повернення обвинувального акта судом першої інстанції не приймалось. Більше того, суд вважає, що ухвали про об'єднання матеріалів кримінального провадження, про відмову в затвердженні угоди та повернення кримінального провадження прокурору для продовження досудового розслідування у випадку відмови в затвердженні угоди не входять до переліку судових рішень, які відповідно до вимог ст. 392 КПК України можуть бути оскаржені в апеляційному порядку. У підсумку, суд касаційної інстанції зробив висновок, що суд апеляційної інстанції, встановивши, що ухвала Октябрського районного суду м. Полтави від 8 листопада 2017 року оскарженню не підлягає, та відмовивши у відкритті провадження за апеляційною скаргою прокурора, діяв відповідно до вимог кримінального процесуального закону. Оскільки касаційна скарга прокурора є необґрунтованою, Суд приходять до висновку, що вона має бути залишена без задоволення [101]. Показовим у цьому випадку є те, що інститут угод в кримінальному провадженні призначений для максимального пришвидшення такого провадження, однак у разі

ухвалення сумнівних з точки законності рішень, подання необґрунтованих апеляційних скарг, касаційних скарг, замість запланованої "швидкості" на світ з'являється "тяганина", до прикладу, згадане вище провадження. В якому була укладена угода, триває близько трьох років. І однією з юридичних причин такого розвитку подій є недосконалість правових положень КПК щодо об'єднання і виділення матеріалів кримінальних проваджень.

В іншому кримінальному провадженні ККС ВС зробив висновок, що виділення матеріалів кримінального провадження в окреме провадження може мати місце лише за наявності матеріальних (фактичних) підстав. Серед таких підстав суд вказав наявність окремих обвинувачених у кримінальних провадженнях про злочини вчинені групою осіб, у випадках, коли одного з обвинувачених оголошено в розшук судом або через психічну чи іншу тяжку тривалу хворобу, яка виключає його участь у судовому провадженні (ст. 335 КПК України). На думку суду, з системного аналізу зазначених норм слідує, що рішення про виділення матеріалів кримінального провадження ухвалюється судом у разі наявності визначених для цього законом підстав.

З матеріалів кримінального провадження вбачається, що органом досудового розслідування ОСОБА_12, ОСОБА_9, ОСОБА_10 та ОСОБА_11, обвинувачувались у вчиненні злочинів за попередньою змовою групою осіб, при цьому, кожен з епізодів злочинної діяльності було інкриміновано їм із посиланням на вказану кваліфікуючу ознаку. Також усі обвинувачені були присутні під час розгляду справи судом, від явки до суду не ухилялись, що свідчить про відсутність передумов, регламентованих нормами вищенаведеного діючого кримінального процесуального законодавства України для виділення матеріалів, а тому виділення в окреме провадження матеріалів щодо обвинувачення ОСОБА_9, ОСОБА_10 та ОСОБА_11 в даній кримінальній справі було безпідставним, оскільки таке виділення призвело до порушення загальних

засад кримінального провадження, а також до порушення прав обвинуваченої ОСОБА_12 на справедливий суд, що передбачає незалежність та безсторонність суду, розумний строк розгляду справи, рівність учасників кримінального провадження та справедлива (належна) процедура розгляду справи. Зазначені порушення вимог кримінального процесуального закону є істотними, оскільки перешкодили суду повно, об'єктивно та всебічно з'ясувати обставини кримінального провадження і постановити судові рішення, яке відповідало б вимогам КПК України та Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод [100; 31].

Також ВСС в листі від 05.04.2013 № 223-558/0/4-13 зазначив, що у випадку, коли кримінальне провадження у зв'язку з укладенням угоди попередньо було виділено в окреме провадження, потім вироком суду затверджено угоду та призначено узгоджене між сторонами покарання чи звільнення від його відбування з випробуванням, при цьому щодо інших кримінальних правопорушень провадження здійснювалось у загальному порядку, то при визначенні остаточного покарання суд має керуватися ч. 4 ст.70 та ст. 72 КК, застосовуючи правила складання або поглинення покарань. Якщо ж підозрюваний чи обвинувачений у період відбування покарання за вчинене кримінальне правопорушення вчинив інше кримінальне правопорушення, у провадженні щодо якого у подальшому було укладено угоду, суд, переконавшись, що угода може бути затверджена, ухвалює вирок, яким затверджує угоду, призначає узгоджену сторонами міру покарання, а остаточне покарання визначає, керуючись правилами ст. ст. 71, 72 КК України [114].

Таким чином, виділення кримінальних проваджень у зв'язку з укладенням угод для підозрюваного (обвинуваченого) завжди тягне правові наслідки у виді призначення покарання за сукупністю вироків, певним чином заздалегідь погіршуючи його становище, адже замість одного вироку останній буде визнаний винним і засуджений двома і

більше вироками. Проте укладення ним угоди з подальшим призначенням судом обумовленого покарання компенсує такі правові наслідки.

Кримінальний процесуальний закон передбачає можливість вирішення питання про затвердження вироку на підставі угоди в підготовчому судовому засіданні, тобто без дослідження доказів. Так, згідно з п. 1 ч. 3 ст. 315 КПК України, суд наділений правом як затвердити угоду, так і відмовити в затвердженні угоди та повернути кримінальне провадження прокурору для продовження досудового розслідування в порядку, передбаченому статтями 468-475 КПК України. При цьому ч. 8 ст. 474 КПК України встановлено, що повторне звернення з угодою в одному кримінальному провадженні не допускається. У зв'язку з цим виникає питання про те, чи підлягає зворотному об'єднанню повернуте прокурору кримінальне провадження із матеріалами досудового розслідування, з якого його виділено.

Системний аналіз положень КПК України дозволяє дійти висновку про те, що прийняття такого рішення залежить від двох чинників. Перш за все слід враховувати, чи продовжується досудове розслідування у кримінальному провадженні, з якого було виділено кримінальне провадження з укладеною угодою. Якщо останнє направлено до суду, то можливість прийняття рішення про об'єднання таких проваджень в одне - відсутня. По-друге, можливість прийняття такого рішення залежить від результатів досудового розслідування провадження, з якого виділялося провадження з укладеною угодою. Якщо у такому провадженні виконано всі необхідні слідчі (розшукові) та негласні слідчі (розшукові), а також процесуальні дії, а у повернутому провадженні їх необхідно проводити - доцільності у об'єднанні проваджень не вбачається. Аналогічно має вирішуватися питання і тоді, коли за результатами досудового розслідування встановлено відсутність будь-якого зв'язку між особами та кримінальними правопорушеннями (наприклад у випадках зміни підозри у

зв'язку відсутністю кваліфікуючих ознак "вчинення злочину групою осіб" або "вчинення злочину за попередньою змовою" та ін).

Також до порушення умовами угоди прав, свобод чи інтересів сторін або інших осіб можна віднести випадки, коли при затвердженні угоди в ухваленому на її підставі вирокі встановлюються обставини кримінального правопорушення, що стосуються інших осіб, які не є стороною угоди, наприклад, співучасників кримінального правопорушення, матеріали щодо яких виділені в окреме провадження [152, с.102]. А. С. Трекке вважає, що судам слід відмовляти у затвердженні угоди з огляду на порушення її умовами прав, свобод чи інтересів інших осіб тоді, коли в угоді викладені обставини, які вказують на причетність до вчинення інкримінованого обвинуваченому злочину інших осіб, статус обвинуваченого у кримінальному провадженні яким не був наданий [162, с. 159].

Реалізація на практиці права на оскарження судових рішень засвідчила наявність проблеми правильного застосування багатьох нормативно-правових актів[94]. Йдеться, зокрема, про Конституції України (стосовно забезпечення апеляційного та касаційного оскарження рішення суду, крім випадків, встановлених законом), ч. 4 ст. 394 КПК України (з приводу визначення права на оскарження вирокі на підставі угоди лише обвинуваченим, його захисником, законним представником та прокурором, але не іншою особою, прав, свобод та інтересів якої стосується вирок на підставі угоди), ст. 24 КПК України (у якій йдеться про право на перегляд вирокі, що стосується прав, свобод чи інтересів особи, судом вищого рівня незалежно від того, чи брала така особа участь у судовому розгляді). 4 липня 2017 року до Октябрського районного суду м. Полтави від прокурора надійшли матеріали кримінального провадження № 1201717000000345 з обвинувальним актом та відповідними додатками, а також з угодою про визнання винуватості по обвинуваченню ОСОБА_6 у

вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ч. 2 ст. 369-2 КК України.

Ухвалою суду від 21 серпня 2017 року в затвердженні угоди про визнання винуватості судом було відмовлено та призначено матеріали кримінального провадження до розгляду у загальному порядку.

18 серпня 2017 року до суду від прокурора надійшли матеріали кримінального провадження № 42016170000000349 з обвинувальним актом та відповідними додатками по обвинуваченню ОСОБА_5 у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ч. 3 ст. 368 КК України, які відповідно до розпорядження № 11 від 28 серпня 2017 року були передані судді ОСОБА_1 для об'єднання з матеріалами № 12017170000000345.

Заслухавши міркування сторін по справі, дослідивши матеріали кримінальних проваджень, суд прийшов до висновку про необхідність об'єднання в одне кримінальних проваджень № 42016170000000349 та № 12017170000000345 по обвинуваченню відповідно ОСОБА_5 у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ч. 3 ст. 368 КК України та ОСОБА_6 у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ч. 2 ст. 369-2 КК України та про відсутність підстав для затвердження угоди про визнання винуватості та необхідності повернення кримінального провадження прокурору для продовження досудового розслідування в порядку, передбаченому статтями 468-475 КПК України [178].

Суд, оцінюючи доводи касаційної скарги прокурора, враховує, що відповідно до вимог частини 3 ст. 314 КПК України у підготовчому засіданні суд має право прийняти рішення: на підставі пункту 1 про повернення кримінального провадження прокурору для продовження досудового розслідування у випадку відмови в затвердженні угоди, на підставі пункту 3 про повернення обвинувального акта прокурору, якщо

такий акт не відповідає вимогам закону. Вказані процесуальні рішення за змістом і підставами їх прийняття є різними [101]

2.2 Особливості об'єднання і виділення матеріалів досудових розслідувань в інших спрощених порядках кримінального провадження

Специфіка здійснення кримінального провадження у формі приватного обвинувачення обумовлена низкою правових норм, закріплених у КПК України у вигляді окремої глави 36. Зауважимо, що початок кримінального провадження лише на підставі заяви потерпілого, а так само і закриття провадження у разі відмови потерпілого від обвинувачення є нічим іншим, як своєрідним винятком із передбаченої ст. 26 КПК України засади публічності, а саме обов'язку слідчого, прокурора почати кримінальне провадження у всіх випадках виявлення ознак кримінального правопорушення та вжити всіх передбачених законом заходів для встановлення події кримінального правопорушення та особи, яка його вчинила.

Важко переоцінити значимість засади публічності як фундаментальної основи побудови вітчизняного кримінального процесу, яка поміж іншим вимагає від органів досудового розслідування та прокурора починати і здійснювати провадження незалежно від волі, бажання та правової позиції будь-яких його учасників. Відповідно, чинний КПК України урегулює кримінальне провадження у формі приватного обвинувачення як особливий (іншими словами - диференційований) порядок кримінального провадження, який може бути розпочатий винятково на підставі заяви потерпілого, і лише щодо вичерпного переліку кримінальних правопорушень, які передбачені ст. 477 КПК України. Слід погодитися з авторами, які вважають, що таким чином законодавець акцентує увагу на імперативному врахуванні волевиявлення потерпілого

щодо вирішенні питання про початок досудового розслідування. Видається, що саме правова позиція потерпілого і є тою своєрідною рушійною силою кримінального провадження у формі приватного обвинувачення [86, с. 213]. Однією з цілей, на досягнення яких спрямований інститут приватного обвинувачення, є запобігання руйнуванню соціальних зв'язків приватного характеру. Думається, що досягненню вказаної мети у рівній мірі служить як можливість потерпілого не розпочинати кримінальне провадження, так і збереження за ним права відмовитися від обвинувачення. Вбачається, що реалізація права відмовитися від обвинувачення потерпілим у значній мірі здатна не допустити подальшого розростання конфлікту, а в ряді випадків й відновити вже порушені соціальні зв'язки, що у свою чергу безумовно сприяє нормалізації функціонування приватних сфер життя [159, с.130].

С. І. Перепелицею розроблене визначення приватного обвинувачення у кримінальному провадженні як комплексного інституту кримінального та кримінального процесуального права, які спрямовані на захист особистих інтересів потерпілого. Таким чином провадження щодо кримінальних правопорушень, які характеризуються незначною суспільною небезпечністю, а так само й наявністю особливого, специфічного зв'язку між правопорушником і потерпілим, може бути розпочате лише на підставі заяви потерпілого й має бути закрите у разі відмови потерпілого від обвинувачення [92, с. 4]. О. Г. Яновська цілком зазначає, що праву сутність кримінального провадження у формі приватного обвинувачення слід розуміти з огляду на ту обставину, що провадження ініціюється лише потерпілим від кримінального правопорушення (а також його законним представником чи представником), а роль держави авторка вбачає в тому, щоб провести досудове розслідування та здійснити правосуддя [204, с. 243].

Відповідно положень ст. 478 КПК України потерпілий має право подати до слідчого, прокурора, іншої службової особи органу,

уповноваженого на початок досудового розслідування, заяву про вчинення кримінального правопорушення, при цьому визначено і час подання такої заяви - протягом строку давності притягнення до кримінальної відповідальності за вчинення певного кримінального правопорушення. С. І. Перепелиця обґрунтовано зазначає, що беручи до уваги локальність кримінально-правового конфлікту, а також загалом незначну суспільну небезпеку кримінального правопорушення, держава, у свою чергу, не відмовляючись від обов'язку здійснення захисту особи від кримінально караних посягань, специфічним чином вимикає звичайний режим реагування на будь-яке кримінальне правопорушення. Тим самим певною мірою зменшується загальна кількість розпочатих кримінальних проваджень [92, с. 50]. На думку І. В. Оборонної, критеріями віднесення кримінальних правопорушень до цього переліку є передусім заподіяння внаслідок їх вчинення шкоди безпосередньо приватним особам, а не інтересам держави [86, с. 108]. З таким твердженням можна погодитися лише частково, заперечення викликає думка, що зазначеними злочинами шкода інтересам держави не завдається і це викликає сумнів через те, що будь-яке кримінальне правопорушення шкодить правопорядку у суспільстві в цілому, порушує закономірний перебіг визначених законодавством суспільних правовідносин, потенційно може створювати у морально нестійких осіб уявлення про можливу безкарність певних вчинків і тим самим стимулювати вчинення проступків і злочинів у майбутньому тощо.

Вважаємо, що в даному разі мова йде про надання більшого пріоритету саме приватним інтересам ніж публічним і саме тому законодавець визначає можливість початку кримінального провадження у залежності саме від волі та бажання потерпілого.

З моменту внесення відомостей про кримінальне правопорушення до ЄРДР, досудове розслідування у формі приватного обвинувачення проводиться у загальному порядку провадження досудового

розслідування. Цілком вірною видається позиція С. І. Перепелиці згідно з якою при такому порядку виникнення приватного обвинувачення за своєю формою, завдяки участі у кримінальному провадженні прокурора, саме провадження по кожному кримінальному правопорушенню реалізується у формі державного обвинувачення. Відповідно до чинного законодавства, кримінальне провадження у формі приватного обвинувачення закривається відповідно до п. 7 ч. 1 ст. 284 КПК України, якщо потерпілий, а у випадках, передбачених КПК України, його представник відмовився від обвинувачення [92].

Ще одним специфічним випадком приватного обвинувачення є положення ч. 5 ст. 340 КПК України, якою передбачено, що у випадку відмови прокурора від підтримання державного обвинувачення відбувається своєрідне перетворення публічного обвинувачення у приватне. Однак такі випадки вкрай рідкісні у судовій практиці. Більше того, виникають сумніви чи достатньо обґрунтованими є твердження вчених, що саме застосування положень ч. 5 ст. 340 КПК України є видом приватного обвинувачення у "класичному" його розумінні. Тому вважаємо можливим прийняття рішень про об'єднання матеріалів таких проваджень з іншими н загальних підставах, визначених КПК України.

І. В. Глов'юк, Г. К. Тетерятник, К. А. Шаповал, В. П. Гонтаренко та ін. дослідники цілком обґрунтовано виділяють окрему категорію кримінальних правопорушень, які в різних інтерпретація дістали назви "вчинені, у зв'язку із застосуванням домашнього насильства", "злочини, скоєні внаслідок домашнього насильства". До зазначеної категорії вчені відносять вбивство особи, вчинене з особливою жорстокістю, вбивство особи, котра для винного перебуває в безпорадному стані, вагітної жінки, про що винному відомо; вбивство, скоєне у стані афекту; завдання смерті через необережність; доведення до самогубства; завдання шкоди здоров'ю різного ступеня тяжкості; завдання тяжкої або середньої тяжкості шкоди здоров'ю у стані афекту; катування; побої; погроза вбивством або

завданням тяжкої шкоди здоров'ю; згвалтування; насильницькі дії сексуального характеру; примушення до дій сексуального характеру; розпусні дії; залучення неповнолітнього до скоєння злочину та антигромадських дій; невиконання обов'язків із виховання неповнолітнього [47, с. 201; 198, с. 324-330; 155, с. 581; 27]. Показовим прикладом може слугувати наступне судове рішення. Обвинувачений, порушуючи вимоги ст. 28 Конституції України (яка визначає, що кожен має право на повагу до його гідності, діючи з умислом, маючи на меті завдання фізичного болю іншій людині, при цьому усвідомлюючи значення та суспільну небезпеку своїх дій, діючи з умислом на заподіяння тілесних ушкоджень, усвідомлюючи суспільно небезпечний та протиправний характер своїх дій і відповідні наслідки та бажаючи їх настання в ході словесного конфлікту, який виник на ґрунті неприязних відносин із своєю дружиною в порушення вимог Закону України "Про запобігання та протидію домашньому насильству", навмисно наніс їй один удар долонею лівої руки по обличчю, чим спричинив тілесні ушкодження у вигляді: синці в ділянці нижньої повіки лівого ока дещо справа на спинці носа, садно по передній поверхні правого передпліччя у верхній третині. Такі тілесні ушкодження висновку судово-медичної експертизи № 115-екс від 15.02.2024, відноситься до легких тілесних ушкоджень. Таким чином, ОСОБА_8 обвинувачується у вчиненні кримінального проступку, передбаченого ч.1 ст. 125 КК України, а саме в умисному нанесенні легкого тілесного ушкодження. Потерпіла до початку судового засідання подала клопотання у якому, просила закрити кримінальне провадження. Прокурор в судовому засіданні заперечувала проти задоволення клопотання потерпілої про закриття у зв'язку із примиренням з обвинуваченим, оскільки вважає, що в даній ситуації вбачаються ознаки домашнього насильства, але вона не могла його так кваліфікувати, оскільки немає систематичного вчинення фізичного, психологічного або економічного насильства, тому просила відмовити у задоволенні даного

клопотання. Згідно класифікації злочинів, яка наведена у ст. 12 КК України, злочин, передбачений ч. 1 ст. 125 КК України, відноситься до кримінального проступку. Відповідно до вимог ст. 477 КПК України кримінальне правопорушення за ч. 1 ст. 125 КК України відноситься до кримінального провадження у формі приватного обвинувачення [179].

В юридичній літературі неодноразово висловлювалися міркування про те, що обвинувачення є завжди публічним, а особливості початку та припинення окремих категорій кримінальних проваджень ніякого прямого відношення до обвинувачення не мають. В. В. Навроцька з таким твердженням категорично не згідна, оскільки воно розглядає обвинувачення лише як процесуальну діяльність, притаманну посадовим особам правоохоронних органів і геть не враховує процесуальну діяльність потерпілого (приватного обвинувача), яка повною мірою є обвинувальною. Діяльність постраждалих від кримінальних правопорушень, передбачених ст.477 КПК України, є нічим іншим, як виконанням обвинувальної функції в кримінальному процесі. Приватне обвинувачення здійснюється з метою залучення постраждалого для виконання функції обвинувачення (і захисту ним своїх інтересів). А, відтак, потерпілий, який є приватним обвинувачем (чи його законний представник) являються є суб'єктами кримінального переслідування [82, с. 35-37].

У новітніх дослідженнях науковців неодноразово порушували питання про потребу передбачити правило, згідно з яким зустрічні обвинувачення мають бути об'єднані в одне кримінальне провадження. Така пропозиція є цілком слушною і варта підтримки. Однак далеко не усі автори проявляють послідовність і не помічають наступних проблем які можуть виникнути в разі реалізації такої ідеї. Річ у тому, що чинне кримінальне процесуальне законодавство передбачає положення про відмову потерпілого від обвинувачення, яка є безальтернативною підставою для закриття кримінального провадження. Якщо об'єднати зустрічні обвинувачення, то з'являться специфічні учасники –

"потерпілий-підозрюваний" (чи "підозрюваний-потерпілий") і у закритті кримінального провадження у разі відмови від обвинувачення з'являються цікаві нюанси. Якщо відмовляється один потерпілий – то провадження буде продовжуватися. З огляду на такі міркування пропонуємо не лише передбачити об'єднання зустрічних обвинувачень в одне провадження, а передбачити можливість закриття провадження на підставі примирення обох сторін конфлікту. О. Г. Шило дуже влучно зазначала, що примирення повинно бути наслідком вільного волевиявлення потерпілого, натомість вимушена заява про примирення, яка зумовлена, наприклад, погрозами з боку обвинуваченого чи інших осіб, не може бути підставою для закриття кримінальної справи і звільнення від кримінальної відповідальності. Тому авторка наголошувала, що сам факт такої заяви потерпілого не може бути достатнім приводом для прийняття відповідного рішення. У правозастосовника на підставі оцінки показань потерпілого має сформуватися внутрішнє переконання у добровільному характері його позиції, інакше у процедурі, що спрямована на ефективне відновлення інтересів потерпілого виникає ризик перетворення на "легалізований" засіб неправомірного впливу на останнього і порушення його прав [201, с. 132-133]. Старший слідчий СВ Кобеляцького ВП ГУНП в Полтавській області ОСОБА_3 звернувся до суду з клопотанням, яке погоджено з прокурором Кобеляцької місцевої прокуратури Полтавської області ОСОБА_4, про дозвіл на тимчасовий доступ та вилучення (здійснення їх виїмки) належних чином завірених документів із кримінального провадження № 12019170190000556, що стосується факту нанесення тілесних ушкоджень ОСОБА_5 громадянкою ОСОБА_6, які перебувають у володінні прокурора ІНФОРМАЦІЯ_1 ОСОБА_7. В матеріалах клопотання є достатньо підстав вважати, що вказані відомості мають суттєве значення для встановлення важливих обставин, відносно яких ставиться питання про тимчасовий доступ, а тому його потрібно розглядати без виклику особи у володінні, якої вони знаходяться [181].

Зауважимо, що запровадження інституту примирення повинно мати певні обмеження, зокрема навряд чи можливо "автоматично" надати право укладати своєрідну "мирову" усім суб'єктам, слід враховувати окремі специфічні ознаки суб'єктів. Проблемними питаннями залишаються можливості щодо примирення у справах щодо неповнолітніх підсудних та осіб, які через свої фізичні й психічні вади, похилий вік повного мірою не можуть реалізувати своє право на захист від обвинувачення; у справах, у яких матеріали щодо однієї або кількох осіб, котрі заперечують свою вину, виділені в окреме провадження; у справах, матеріали досудового слідства яких містять дані про можливе застосування до підозрюваних, обвинувачених чи підсудних заходів впливу [148, с. 68].

До числа кримінальних проваджень, які здійснюються в особливому (специфічному) порядку, відносяться і кримінальні провадження, у яких здійснюється спеціальне досудове розслідування та судове провадження, що тісно пов'язано із інститутом об'єднання і виділення кримінальних проваджень. Інститут спеціального досудового розслідування та судового провадження (*in absentia*) у сучасному його вигляді є відносно новим інститутом кримінального процесуального законодавства. Г. К. Тетерятник зазначає, що в обстановці 2014 року, коли гостро постало питання про запровадження спеціального досудового розслідування і судового розгляду характеризувалася тим, що кількість злочинів проти основ національної безпеки України та міжнародного правопорядку, злочини, пов'язані з терористичною діяльністю, які несуть високу суспільну небезпеку, за останні роки значно зросли, на що вплинули внутрішні та зовнішні соціально-політичні фактори. У той же час існуючі кримінальні процесуальні інститути виявили свою неспроможність ефективно реагувати на ці перетворення. Відтак, відсутність відповідних адаптивно дієвих елементів в самій системі вказали на її неефективність. Неможливим стало притягнення осіб, які вчинили вищенаведені злочини, до кримінальної відповідальності, забезпечення невідворотності

покарання, та виконання інших завдань кримінального провадження. Виникла необхідність управління системою ззовні – внесення відповідних змін до КПК України, визначення механізму, який би сприяв функціонуванню системи щодо вирішення загальносистемних та інституційних завдань [154, с. 164].

Запровадження інституту спеціального досудового покликано надати стороні обвинувачення можливість притягнути до відповідальності осіб, що обґрунтовано підозрюються у вчиненні найтяжчих та резонансних злочинів, але ухиляються від явки та переховуються від слідства та суду. Відповідно до ч. 2 ст. 297-1 КПК України правовими підставами здійснення такого розслідування є:

- повноліття підозрюваного;
- у кримінальному провадженні щодо злочинів, передбачених статтями 109, 110, 1102, 111, 112, 113, 114, 1141, 115, 116, 118, частиною другою статті 121, частиною другою статті 127, частинами другою і третьою статті 146, статтями 1461, 147, частинами другою - п'ятою статті 191 (у випадку зловживання службовою особою своїм службовим становищем), статтями 209, 255-258, 258-1 , 258-2 , 258-3 , 258-4 , 258-5 , 348, 364, 364-1 , 365, 365-2 , 368, 368-2 , 368-3 , 368-4 , 369, 369-2 , 370, 379, 400, 408, 436, 436-1 , 437, 438, 439, 440, 441, 442, 443, 444, 445, 446, 447 Кримінального кодексу України; повідомлення про підозру особі у даному провадженні;
- від органів слідства та суду на тимчасово окупованій території України, на території держави, визнаної Верховною Радою України державою-агресором, з метою ухилення від кримінальної відповідальності;
- та/або оголошення підозрюваного у міжнародний розшук. КПК України дозволяє здійснювати спеціальне досудове розслідування щодо злочину, вчиненого підозрюваним, стосовно якого уповноваженим органом

прийнято рішення про передачу його для обміну як військовополоненого і зазначений обмін відбувся.

Спеціальне досудове розслідування це одна з форм спрощеного кримінального провадження, що здійснюється в разі вчинення особою суспільно небезпечних діянь, за для забезпеченні однієї із засад кримінального провадження, зокрема, невідворотності покарання. Але необхідно зазначити, що є категорії громадян, щодо яких не застосовуються положення ст. 297-1 КПК України, зокрема, якщо підозрюваним є неповнолітня особа, яка переховується від органів слідства та суду, або має на меті – ухилитися від кримінальної відповідальності та оголошена у міждержавний та/або міжнародний розшук. Крім цього, здійснення спеціального досудового розслідування щодо інших злочинів не допускається, крім випадків, коли злочини вчиненні особами, які переховуються від органів досудового розслідування та суду з метою ухилення від кримінальної відповідальності або оголошенні у міждержавний та/або у міжнародний розшук, та вони розслідуються в одному кримінальному провадженні із злочинами, зазначеними у ч. 2 ст. 297-1 КПК України, а виділення матеріалів щодо них може негативно вплинути на повноту досудового розслідування та судового розгляду [36, с.123-124]. Дотримання визначених умов спеціального досудового розслідування вкрай важливе. До прикладу, у справі "Санадер проти Хорватії" заявника в 1999 році заочно засудили за вчинений у 1991 році воєнний злочин. Він ніколи не відбував покарання, оскільки після 1991 року не перебував на території Хорватії, але у 2009 році він подав заяву про новий розгляд справи, у задоволенні якої хорватські суди відмовили. У 2015 році, виходить що аж через 24 роки після подій і через 16 років після ухвалення вироку, Європейський суд з прав людини постановив, що хоча здійснення заочного провадження в цій справі саме по собі відповідало великому суспільному інтересу та не

порушувало статті 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод [2]

Здійснення спеціального досудового розслідування щодо інших злочинів не допускається, крім випадків, коли злочини вчинені особами, які переховуються від органів слідства та суду з метою ухилення від кримінальної відповідальності або оголошені у міждержавний та/або міжнародний розшук, та вони розслідуються в одному кримінальному провадженні із злочинами, зазначеними у цій частині, а виділення матеріалів щодо них може негативно вплинути на повноту досудового розслідування та судового розгляду. Таким чином законодавець залишив простір для вирішення питань за розсудом правозастосовника [134]. У разі коли, у кримінальному провадженні повідомлено про підозру декільком особам, слідчий, прокурор відповідно до ч. 3 ст. 297-1 КПК України мають право звертатися до слідчого судді із клопотанням про здійснення спеціального досудового розслідування, але лише стосовно тих підозрюваних, щодо яких наявні передбачені ч. 2 ст. 297-1 КПК України підстави. Відповідно, щодо інших підозрюваних подальше досудове розслідування у цьому самому кримінальному провадженні здійснюється згідно із загальними правилами, передбаченими КПК України [36; 151; 36].

Законом передбачено здійснення спеціального досудового розслідування згідно із загальними правилами досудового розслідування, передбаченими КПК України, з урахуванням положень глави 24-1 КПК України. Спеціальне досудове розслідування здійснюється на підставі ухвали слідчого судді і лише у кримінальному провадженні щодо визначеного ч. 2 ст. 297-1 КПК України переліку злочинів та лише стосовно підозрюваного (крім неповнолітнього), який переховується від органів слідства та суду з метою ухилення від кримінальної відповідальності та оголошений у міждержавний та/або міжнародний розшук.

Відповідно до ч. 3 ст. 297-4 КПК України якщо у справі декілька підозрюваних, слідчий суддя постановляє ухвалу лише стосовно тих підозрюваних, щодо яких існують обставини, передбачені частиною другою статті 297-1 КПК України.

Особливостями спеціального досудового розслідування, є те, що останнє здійснюється без участі підозрюваного, який переховується від органів слідства та суду з метою ухилення від кримінальної відповідальності. Відсутність останнього обумовлює необхідність забезпечення йому додаткових процесуальних гарантій. У зв'язку з цим у такому кримінальному провадженні обов'язково є участь захисника, якому надсилаються копії процесуальних документів, що підлягають врученню підозрюваному.

Повістки про виклик підозрюваного у разі здійснення спеціального досудового розслідування надсилаються за останнім відомим місцем його проживання чи перебування та обов'язково публікуються в засобах масової інформації загальнодержавної сфери розповсюдження та на офіційних веб-сайтах органів, що здійснюють досудове розслідування. З моменту опублікування повістки про виклик у засобах масової інформації загальнодержавної сфери розповсюдження підозрюваний вважається належним чином ознайомленим з її змістом. (ч. 1 ст. 297-5 КПК України).

Незважаючи на вказані вище відмінності здійснення такого досудового розслідування, законом не передбачено обов'язковості його виділення в окреме провадження. Зважаючи на ту обставину, що спеціальне досудове розслідування має значну специфіку у правозастосовній діяльності, окремі вчені пропонують щоб у кожному конкретному випадку виділення в окреме кримінального провадження щодо особи (чи осіб), стосовно якої здійснюється спеціальне досудове розслідування є оптимальним варіантом дій, а об'єднання проваджень – має бути екстраординарним, тобто таким, що має місце лише за наявності особливих, виняткових обставин. Разом з тим, безумовною підставою для

процесуального рішення про виділення провадження в окреме стають випадки, у яких особа притягується до кримінальної відповідальності за декілька злочинів, і лише окремі з них є у переліку визначеному у ч. 2 ст. 297-1 КПК України, а інші – ні. Варто піддавати критиці випадки також і випадки притягнення до відповідальності кількох осіб в ситуаціях, якщо підстави для спеціального досудового розслідування стосуються окремого підозрюваного (обвинуваченого) [36, с. 123-125].

Висновки до Розділу 2

1. У разі укладення угоди в кримінальному провадженні рішення про виділення відповідних матеріалів можливо розглядати як імперативно, однозначно визначений законодавцем алгоритм дій, однак затвердження укладеної угоди судом аж ніяк не гарантоване і практика свідчить, що суди в дійсності затверджують не всі укладені угоди. Тому необхідно на законодавчому рівні визначити правило, згідно з яким, у разі незатвердження угоди виділені кримінальні провадження повинні бути знову об'єднані в одне провадження (звичайно ж, за відсутності об'єктивних перешкод для такого об'єднання).

2. Констатується необхідність вирішити давно назрілу проблему правового статусу особи у ситуаціях, якщо вона мала статус підозрюваного (а так саме і обвинуваченого, засудженого, виправданого) в об'єднаному кримінальному провадженні, але в подальшому матеріали були виділені і така особа аж ніяк не може вважатися у "попередньому" провадженні підозрюваним, але залучається до провадження слідчих (розшукових) дій, до прикладу, для отримання показань. У практиці така особа має статус свідка, що аж ніяк не відповідає "сутності" її участі у провадженні (тобто свідок дає показання про вчинений у співучасті з іншими підозрюваними злочин). Видається, що для такої особи слід передбачити специфічний статус *підозрюваного, провадження щодо якого*

виділене. Тим самим буде вирішена і проблема гарантій прав і законних інтересів згаданої особи, зокрема в частині права не відмовитися давати показання щодо себе, користуватися правовою допомогою захисника, подавати скарги тощо.

3. Необхідне розширення законодавчо визначених підстав об'єднання кримінальних проваджень приватного обвинувачення у разі наявності "зустрічних" обвинувачень, на що неодноразово вказувати дослідники цієї проблематики, більше того це дозволить досягти і низки інших цілей: процесуальної економії, створення кращих умов для повного і усебічного встановлення обставин кримінального правопорушення, уникнути можливості ухвалення суперечливих вироків судах у різних провадженнях, забезпечення прав та законних інтересів особи.

4. Можна вважати непослідовністю законодавця відсутність спеціалізованих правил об'єднання та виділення матеріалів кримінальних проваджень *in absentia*, оскільки нерідко такі провадження стосуються "групових" злочинів, більше того, їх учасники мають певні відмінності у правовому статусі (один учасник є громадянином України, інший – є військовослужбовцем країни-агресора тощо).

РОЗДІЛ 3

ОСОБЛИВОСТІ ОБ'ЄДНАННЯ І ВИДІЛЕННЯ МАТЕРІАЛІВ ДОСУДОВИХ РОЗСЛІДУВАНЬ В УСКЛАДНЕНИХ ПОРЯДКАХ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ

3.1 Особливості об'єднання і виділення матеріалів досудових розслідувань про кримінальні правопорушення та суспільно-небезпечні діяння неповнолітніх і щодо застосування примусових заходів медичного характеру

Науковці, які досліджували проблематику участі неповнолітніх у кримінальних провадженнях, висловили доволі детальні пояснення і обґрунтування потреби встановлення особливих правил кримінального провадження за їх участі [46; 70; 59; 137].

Українське законодавство містить кілька термінів визначення особи, яка не досягла віку 18 років – "дитина", "малолітній", "неповнолітній". Відповідно до ст. 1 Закону України "Про охорону дитинства" [117], дитина – це особа віком до 18 років (повноліття), якщо згідно із законом, застосованим до неї, вона не набуває права повнолітньої раніше. Згідно із ст. 6 Сімейного кодексу України [141], малолітньою вважається дитина до досягнення нею чотирнадцяти років. Неповнолітньою вважається дитина у віці від чотирнадцяти до вісімнадцяти років. Практично такі ж самі визначення термінів "малолітній" та "неповнолітній" містяться в п. п. 11, 12 ст. 3 КПК України [61]. Таким чином, поняття "неповнолітній" охоплює і поняття "малолітній". Відповідно до ст. 22 КК України, кримінальній відповідальності підлягають особи, яким до вчинення злочину виповнилося шістнадцять років. Особи, що вчинили злочини у віці від 14 до 16 років, підлягають кримінальній відповідальності тільки за окремі тяжкі та особливо тяжкі злочини. Згідно з ч. 2 ст. 97 КК України примусові заходи виховного характеру, передбачені ч. 2 ст. 105 КК України, суд

застосовує і до особи, яка до досягнення віку, з якого може наставати кримінальна відповідальність, вчинила суспільно-небезпечне діяння, що підпадає під ознаки діяння, передбаченого Особливою частиною цього Кодексу. Таким чином у сферу кримінального судочинства в Україні потрапляють неповнолітні віком до 14 років як малолітні – особи до досягнення віку, з якого може наставати кримінальна відповідальність; неповнолітні віком від 14 до 16 років за вчинення окремих злочинів (ст. 22 КК України) та неповнолітні віком від 16 до 18 років. Варто зауважити, що досягнення певного віку ще не означає досягнення того рівня розвитку, який відповідає віку дитини. У часових параметрах необхідність виділення кримінального провадження щодо неповнолітнього в окреме виникає одразу після набуття ним статусу підозрюваного. Для цього необхідним є встановлення його віку. Вік неповнолітнього підсудного встановлюється за документами, в яких вказана дата його народження - за паспортом чи свідоцтвом про народження. У разі їх відсутності відповідні дані можливо отримати із книги реєстрації актів громадянського стану, довідок органів внутрішніх справ за місцем реєстрації громадян, журналів обліку новонароджених тощо. За відсутності відповідних документів і неможливості їх одержання вік неповнолітнього встановлюється судово-медичною експертизою. У цьому випадку днем народження вважається останній день того року, який названий експертом. При визначенні віку мінімальною і максимальною кількістю років суд приймає рішення виходячи із встановленого експертом мінімального віку [52; 138; 44;].

До прикладу, особливості провадження щодо злочинів і суспільно-небезпечних діянь неповнолітніх Ю. В. Циганюк і В. О. Кулебякін розглядають як диференційовану за ознакою неповнолітнього суб'єкта кримінальної відповідальності процесуальна форма, в якій загальні правила досудового розслідування та судового провадження поєднанні з спеціальними нормами, які гарантують захист неповнолітнього підозрюваного, обвинуваченого від необґрунтованого кримінального

переслідування та засудження, а також мають профілактичний та соціально-відновлювальний характер [188, с. 353]. Як відзначає А. Б. Романюк та інші дослідники, неповнолітнім учасникам процесу – підозрюваним, обвинуваченим, підсудним повинні бути передбачені додаткові гарантії охорони їх прав та законних інтересів з огляду на особливості їх фізіологічного, психологічного та соціального розвитку. Варто зауважити, зазначені гарантії в перспективі слід поширювати і на неповнолітніх потерпілих рівною мірою як і для підозрюваних. Цілком справедливими є твердження, що неповнолітні є найбільш незахищеною частиною суспільства, потребують постійної уваги, захисту, допомоги і підтримки з боку держави і суспільства. Динамічний характер суспільного розвитку, не сформованість основних інтелектуальних структур обумовлюють ряд специфічних дитячих труднощів, що відображається на всіх сторонах життєдіяльності. У свідомості і поведінці виявляються вікові особливості інтелекту, волі, емоцій, більше того, їх характерні недостатньо розвинені вміння аналізувати, визначати дійсний зміст того чи іншого факту у величезному потоці інформації, що вимагає вибору із кількох варіантів поведінки, а також протистояти зовнішнім впливам. Найбільш яскраво психологічні особливості виявляються у стресових ситуаціях, у тому числі пов'язаних участю у кримінальному провадженні і саме тому, в таких незвичних, інколи екстремальних обставинах діти повинні максимальну підтримку, допомогу, а їх інтереси – максимально захищені [137].

М. О. Карпенко у дисертаційному дослідженні особливостей кримінального провадження з участю неповнолітніх [46, с. 57], а також й інші дослідники зазначають, що дітям, особливо підліткам притаманні доволі специфічні властивості, серед яких він виділяє сукупність рис вроджених властивостей (зокрема стать, психотип нервової системи, темперамент тощо) та інших особистісних рис психічних процесів (пам'яті, особливостей уваги і сприйняття, розвиток мислення, різні

здібності тощо). Такі риси і властивості почасти зумовлені генетично, частина з них набуті в процесі соціалізації особи, а однозначно їх поділити навряд чи можливо. Становлення особистості неповнолітнього відбувається багато в чому завдяки впливу оточення, однак вибір варіантів поведінки, а само і реалізація прийнятого рішення залежить вже від самого неповнолітнього. М. О. Карпенко наголошує на визначальному впливі соціального середовища, зокрема сім'ї, школи, друзів на формування антигромадських схильностей особи, адже саме такі схильності і погляди, а не лише конкретна життєва ситуація яка склалася, є визначальним чинником протиправної поведінки поведінки. Автор зазначає, що залучення неповнолітніх до різних видів протиправної поведінки полегшується тим, що підліток закономірно, в силу специфічного віку, відчуває природний потяг до дорослих, бажає бути частиною спільноти, показувати свою "дорослість", а також підлітки демонструють схильність до наслідування поведінки, манер, вчинків дорослих. Такими ж особливостями є: недостатній життєвий досвід; схильність до наслідування; вплив на них оточуючих, особливо дорослих осіб; бажання показати себе самостійним і намагання звільнитися від контролю та опіки з боку батьків, вихователів; специфічне трактування таких понять, як сміливість, чесність, дружба; неправильна оцінка конкретних життєвих ситуацій; недостатній розвиток, а інколи і повна відсутність критичного ставлення до своїх вчинків, вчинків інших. Ці особливості підлітків потрібно враховувати слідчим і суддям, на яких покладено обов'язок здійснювати провадження справ про злочини неповнолітніх [46, с. 57].

У літературі неодноразово зазначалося, що віковою особливістю неповнолітніх, яка має значення для кримінального судочинства, є також недостатність певного життєвого досвіду і це може детермінувати неправильну (хибну, помилкову) оцінку неповнолітнім життєвої ситуації, може зумовити вибір наслідування особи із девіантною поведінкою. Більше того, може мати місце хибне розуміння змісту таких явищ як

допомога, дружба, мужність, хоробрість. Можливий вибір із численних варіантів поведінки у певній життєвій ситуації дитина може здійснити під впливом емоцій, при цьому без достатньої оцінки можливих наслідків, у тому числі й негативних. Серед неповнолітніх нерідкими є випадки вчинення протиправних дій внаслідок застосування до них погроз, шантажу, обіцянок легкого заробітку, обіцянок з боку дорослих. Окремо слід виділяти вплив алкоголю, наркотичних засобів, поширених в наш час психоактивних речовин [59; 70; 137; 138; 146;]. Таким чином вікові особливості неповнолітніх значною мірою впливають на мотивацію їхніх вчинків.

Відповідно до завдань кримінального провадження кожна особа, яка вчинила кримінальне правопорушення, повинна бути притягнута до кримінальної відповідальності в міру своєї вини. Однак законодавець залежно від віку поділяє осіб, які вчинили суспільно небезпечне діяння, на кілька категорій і встановлює для них певні процесуальні гарантії з метою захисту їх конституційних прав. Однією з таких категорій є неповнолітні, які підлягають підвищеному захисту з боку державних органів і посадових осіб. Саме тому кримінальні провадження, в яких беруть участь неповнолітні, виділяють в окреме провадження, в якому встановлено додаткові процесуальні гарантії захисту їх особистих прав. О. О. Кочура цілком обґрунтовано зазначає, що гарантована державою рівність прав і свобод людини й громадянина, також і у сфері кримінального судочинства, не може бути досягнута за рахунок наділення всіх без винятків громадян однаковим набором прав. Особи різняться за віком, відрізняються рівнем розвитку, за станом здоров'я, освітою, і володіють однаковими правами, не можна визнавати забезпеченими правами в рівній мірі. О. О. Кочура зазначає, що громадянин, який досяг повноліття та володіє певним життєвим досвідом, має більш вищий освітній рівень, здатний незрівнянно більш ефективно використовувати в ході проведення кримінального провадження надані йому права. Слід погодитися з думкою автора, що

якби держава не враховувала подібних відмінностей, не передбачала додаткових правових гарантій, які дозволяють компенсувати правову незахищеність осіб, які через свій вік не здатні здійснювати повноцінний захист законних інтересів, що надаються у кримінальному процесі, то в цьому випадку конституційний принцип рівності перед законом і судом слід було б вважати декларативним [59, с. 128]. Саме тому актуальною залишається проблема специфічних гарантій, які зовсім не ставлять особу у привілейоване становище, а лише певною мірою дозволяють компенсувати особливість людини, щоб вона мала можливість брати участь у правовідносинах з іншими людьми. Так саме як встановлення пандуса не є привілеєм для людей з особливими потребами, а лише створює можливість потрапити до приміщення нарівні з іншими, так і надання додаткових гарантій неповнолітнім у сфері кримінального судочинства не робить таких осіб "привілейованими".

Ми не єдина і зовсім не унікальна країна, яка намагається вирішувати проблеми злочинності та іншої антисоціальної поведінки неповнолітніх. У зарубіжній практиці вироблено низку соціальних практик і юридичних механізмів, які сукупно дістали назву ювенальної юстиції. У кримінальному процесуальному законодавстві численних країн світу (у тому числі таких високорозвинених як США, Франція, Німеччина, Великобританія) порядок досудового розслідування і розгляду проваджень про кримінальні правопорушення, вчинені неповнолітніми, доволі розвинені. Дослідники пояснюють та обґрунтовують зазначені вище практики тим, що неповнолітні як соціальна і вікова група розглядаються як такі, що знаходяться в періоді соціального і психофізіологічного розвитку. Відсутність у неповнолітніх якостей дорослої людини вимагає підвищеного юридичного захисту, в тому числі під час досудового слідства та під час розгляду кримінальної справи в суді. До прикладу, у США суд у справах неповнолітніх у разі доведення його вини у вчиненні злочину, видає специфічне розпорядження із вказівкою на заходи, які мають

позитивно вплинути на неповнолітнього, таким чином кримінального покарання така особа не зазначає, і лише у майбутньому, якщо педагогічні заходи не дають належного результату, суд передає провадження для розгляду вже у звичайний суд, який може притягнути особу до кримінальної відповідальності [46].

Указом Президента України від 24.05.2011 № 597/2011 було схвалено "Концепцію розвитку кримінальної юстиції щодо неповнолітніх в Україні" [57], метою якої визначалася побудова в Україні спеціальної системи кримінальної юстиції, і така система мала бути спроможна забезпечити законність та ефективність вирішення питань щодо дітей, які вчинили протиправні діяння, має бути забезпечене їх перевиховання та подальша підтримка (соціальна, правова тощо). Реалізація поставленої мети передбачає необхідність удосконалення системи запобігання, упередження дитячої злочинності, при цьому із застосування відновних та проактивних методик. Передбачається забезпечення ефективної системи правосуддя для неповнолітніх, які вчинили правопорушення, при цьому мають враховуватися низка вікових, соціальних, психологічних, психофізичних та інших особливостей. Необхідним є створення і створення і ефективна діяльність системи реабілітації неповнолітніх правопорушників для їх перевиховання та ресоціалізації. Зокрема, ч. 3 ст. 40 Конвенції ООН "Про права дитини" передбачено, що держави-учасниці прагнуть сприяти створенню законів, процедур, органів і установ, що мають безпосереднє відношення до дітей, які, як вважається, порушили кримінальне законодавство, звинувачуються чи визнаються винними в його порушенні, і зокрема: а) встановленню мінімального віку, нижче якого діти вважаються нездатними порушити кримінальне законодавство; б) у випадку необхідності і бажаності вжиття заходів щодо поводження з такими дітьми без використання судового розгляду за умов повного додержання прав людини і правових гарантій [57].

Ці та інші правові норми, які стосуються кримінального провадження щодо неповнолітніх, свідчать про чіткі та послідовні кроки з боку держави щодо запровадження в Україні ювенальної юстиції та відповідають міжнародно-правовим актам, які стосуються захисту прав неповнолітніх – "Міжнародному пакту про громадянські і політичні права" (1966 р.) [80], "Конвенції ООН про права дитини" (1989 р.) [54], "Мінімальним стандартним правилами ООН, що стосуються здійснення правосуддя щодо неповнолітніх" ("Пекінським правилам", 1985 р.) [81].

Щодо неповнолітніх, які вчинили суспільно-небезпечні діяння, чинним кримінальним процесуальним законодавством, передбачено комплекс механізмів для захисту та надання необхідної допомоги, які закріплені у главі 38 КПК України. Так, відповідно до ч. 2 ст. 484 КПК України кримінальне провадження щодо неповнолітньої особи, навіть у разі коли кримінальне провадження провадиться щодо кількох осіб, і серед них є один неповнолітній, здійснюється слідчим, який спеціально уповноважений керівником органу досудового розслідування на здійснення досудових розслідувань щодо неповнолітніх [52]. На нашу думку, оптимальним рішенням щодо розслідування такого провадження є включення до складу групи "ювенального" слідчого, який має займатися з неповнолітнім. У ході кримінального провадження щодо неповнолітнього, у тому числі і провадження щодо суспільно небезпечних дій дітей віком від 11 років до настання віку кримінальної відповідальності (застосування примусових заходів виховного характеру) усі уповноважені суб'єкти зобов'язані здійснювати процесуальні дії таким чином, щоб якнайменшою мірою впливати звичайний спосіб життя неповнолітнього, враховувати його рівень розвитку тощо.

Згідно з ч. 10 ст. 31 КПК України кримінальне провадження щодо розгляду стосовно неповнолітньої особи обвинувального акта (а так само і клопотань про звільнення від кримінальної відповідальності, застосування примусових заходів медичного чи виховного характеру, їх

продовження, зміну чи припинення), здійснюються суддею, уповноваженим відповідно до Закону України "Про судоустрій і статус суддів" на здійснення кримінального провадження стосовно неповнолітніх. Такі ж правила застосовуються при розгляду провадження в апеляційному чи касаційному порядку щодо перегляду прийнятих із зазначених питань судових рішень

Окремо слід зупинитися на питанні звільнення неповнолітнього від кримінальної відповідальності. Стосовно підстав звільнення від кримінальної відповідальності, то чинний КК України передбачає такі їх види: у зв'язку з дійовим каяттям (ст. 45); у зв'язку з примиренням винного з потерпілим (ст. 46); у зв'язку з передачею особи на поруки (ст. 47); у зв'язку зі зміною обстановки (ст. 48); у зв'язку із закінченням строків давності (ст. 49); у зв'язку із застосуванням до неповнолітнього примусових заходів виховного характеру (ст. 97), а також актом амністії чи помилування (ст. 85). КК України передбачена додаткова можливість звільнення особи від кримінальної відповідальності, що пов'язано із віком особи, яка вчинила кримінальне правопорушення, зокрема згідно з ч. 1 ст. 97 КК, неповнолітнього, який вперше вчинив злочин невеликої тяжкості або необережний злочин середньої тяжкості, може бути звільнено від кримінальної відповідальності, якщо його виправлення можливе без застосування покарання. У таких випадках суд застосовує до неповнолітнього примусові заходи виховного характеру, передбачені ч. 2 ст. 105 КК України [62].

В контексті нашого дослідження найважливішим є питання про виділення матеріалів кримінального провадження щодо неповнолітнього, якщо прийняте рішення про направлення до суду клопотання про звільнення його від кримінальної відповідальності, а провадження щодо інших підозрюваних продовжується у звичайному порядку. Звільнення особи від кримінальної відповідальності розуміється як реалізація державою в особі уповноважених органів повноважень реалізуючи які

держава відмовляється від державного осуду особи, яка вчинила кримінальне правопорушення. Крім того держава відмовляється від накладення на особу обтяжень як особистого, так і майнового чи іншого характеру (на відміну від звичайного порядку, передбаченого кримінальним законом за вчинення аналогічного правопорушення [64, с. 316]. Звільнення від відповідальності є специфічною формою реагування, яка має важливе значення в контексті стримування і протидії злочинності Її важливість вбачається в тому, що досягнення мети кримінально-правового впливу на особу можливе без обмеження прав чи позбавлення свободи особи, без засудження за вчинення кримінального правопорушення. У літературі неодноразово зазначалося, що призначення покарання може бути неефективним засобом реагування на кримінальне правопорушення, і навіть зовсім навпаки – завдавати шкоди і особі, і суспільству в цілому.

Передбачені ч. 2 ст. 105 КК України примусові заходи виховного характеру застосовуються до дитини, яка до досягнення віку, з якого може наставати кримінальна відповідальність, вчинила суспільно небезпечне діяння, що має під ознаки діяння, передбаченого Особливою частиною КК (ч. 2 ст. 97 КК України)[62].

При цьому, підставою для звільнення неповнолітніх від кримінальної відповідальності або від покарання із застосуванням примусових заходів виховного характеру є можливість їх виправлення без призначення покарання. Власне можливість такого виправлення впливає з оцінки поведінки неповнолітнього до і після вчинення злочину, його ставлення до навчання, роботи та інших обставин, що свідчать про невелику небезпечність особи неповнолітнього. Відповідно ст. 97 КК неповнолітнього, який вперше вчинив злочин невеликої тяжкості або необережний злочин середньої тяжкості, може бути звільнено від кримінальної відповідальності, за умови, якщо його виправлення буде можливе без застосування покарання і суд застосовує до неповнолітнього

примусові заходи виховного характеру, передбачені ч. 2 ст. 105 цього Кодексу. Згідно з ч. 1 ст. 105 КК суд має право звільнити неповнолітнього від покарання із застосуванням примусових заходів виховного характеру, визначених в ч. 2 ст. 105 КК України, за визначених умов [62]. Доволі ілюстративним є наступне судове рішення. Друга палата Касаційного кримінального суду ураховуючи конкретні обставини кримінального провадження, приходять до висновку, що у даному кримінальному провадженні, постановивши вирок про звільнення неповнолітнього ОСОБА_16 від покарання із застосуванням до нього примусових заходів виховного характеру з одночасним визначенням виду та розміру покарання за вчинене кримінальне правопорушення, суд апеляційної інстанції неправильно тлумачив положення ч. 1 ст. 105 КК України, що суперечить їх точному змісту та відповідно до п. 3 ч. 1 ст. 413 КПК України, є неправильним застосуванням закону України про кримінальну відповідальність і, у силу п. 2 ч. 1 ст. 438 КПК України, є підставою для зміни судового рішення.

Наказом Генерального прокурора № 509 від 04.11.2020 р. "Про особливості виконання функцій прокуратури з питань захисту інтересів дітей та протидії насильству" здійснення процесуального керівництва досудовим розслідуванням у кримінальних провадженнях передбачено доручати прокурорам, на яких покладено обов'язок захисту прав і свобод дітей.

Передбачені КПК України угоди в кримінальному провадженні можуть бути укладені також із з неповнолітнім підозрюваним (обвинуваченим). Відповідно абз. 2 п. 1 листа ВССУ "Про деякі питання здійснення кримінального провадження на підставі угод" від 15.11.2012 р. № 223-1679/0/4-12 угода про примирення також може укладатися і в разі, коли її сторонами (чи стороною) є неповнолітні особи. У цьому випадку угода та укладається за обов'язковою участю законних представників і захисників. В листі визначені диференційовані правила укладення

зазначених угод залежно від віку неповнолітнього їх учасника. Зокрема, визначено, якщо неповнолітній вже досяг шістнадцятирічного віку, то він має право самостійно укласти угоду про примирення, але висувається умова – наявність згоди його законного представника. В іншому разі, коли неповнолітній ще не досяг віку 16 років, зазначену угоду укладає законний представник неповнолітнього, але умовою є згода неповнолітнього. Факт надання згоди і неповнолітнім, і його законним представником в зазначених ситуаціях обов'язково повинен зафіксований в тексті угоди про примирення. Аналогічні правила варто застосовувати і у випадках, якщо угода з прокурором про визнання винуватості з неповнолітнім підозрюваним, обвинуваченим [113]. Зауважимо, що ухвалення рішення про виділення матеріалів щодо неповнолітнього в окреме провадження є диспозитивним повноваженням прокурора, однак у разі укладення угоди, таке виділення є безальтернативним варіантом процесуального рішення.

У літературі неодноразово наголошувалося, що важливим засобом охорони і захисту прав неповнолітніх, специфічною гарантією урахування їх особливих інтересів у кримінальному судочинстві є виділення кримінального провадження щодо неповнолітнього в окреме провадження. Однак, попри істотні зміни, які стосувалися унормування кримінального провадженні щодо неповнолітніх (зокрема запровадження здійснення розслідування, процесуального керівництва досудовим розслідуванням, підтримання державного обвинувачення та судового розгляду кримінальних проваджень стосовно неповнолітніх спеціально уповноваженими слідчим, прокурором та суддею), залишаються незмінними окремі положення ще з часів КПК 1960 р. До прикладу, науковці цілком справедливо відзначають, що положення ст. 494 КПК України практично дублюють положення ст. 439 КПК 1960 року. А саме, йдеться про те, що згідно зі ст. 494 КПК України у разі, якщо неповнолітній підозрюється у вчиненні кримінального правопорушення разом із повнолітнім, повинна бути з'ясована можливість виділення

матеріалів досудового розслідування щодо неповнолітнього. Окремі вчені вважають, що на сьогоднішній час створено достатні передумови для того, щоб кримінальні провадження щодо неповнолітніх, які вчинили кримінальні правопорушення разом із дорослими особами, розслідувалися та розглядалися судом окремо від дорослих.

Вважаємо, що з такою думкою можна погодитися із істотними застереженнями. Положення ст. 494 КПК України, мають на меті уберегти неповнолітнього від впливу дорослих осіб і створити найбільш сприятливі умови розслідування та судового розгляду провадження, так як розслідування і розгляд кримінальних проваджень про кримінальні правопорушення неповнолітніх в одному провадженні із повнолітніми ніби "прирівнює" їх до дорослих. В іншому разі – виділення в окреме кримінального провадження матеріалів про кримінальні правопорушення, вчинені неповнолітніми спільно із дорослими, сприятиме захисту їх прав та унеможливленню подальшого негативного впливу повнолітніх, а також дозволить скоротити строки розслідування та розгляду таких проваджень, що зменшить негативний вплив кримінального провадження на психіку неповнолітніх. Крім того, здійснення досудового розслідування та судового розгляду в окремому провадженні сприятиме їх співпраці із слідчим, прокурором, схиляючи тим самим до добровільного усунення завданої вчиненими кримінальними правопорушеннями шкоди, укладення угоди про визнання винуватості з прокурором чи про примирення з потерпілим та запобігатиме вчиненню нових кримінальних правопорушень, а отже і процес виправлення неповнолітнього розпочинатиметься раніше.

У разі вчинення злочину групою неповнолітніх, виділення кримінального провадження відносно одного чи декількох неповнолітніх повинно вирішуватися з позицій визначення рівня правової свідомості неповнолітнього, змістом якої є розуміння ним небезпеки вчиненого діяння для суспільства, його недозволеності, а також в залежності від

правових наслідків для неповнолітнього за вчинене діяння - чи щодо нього буде направлено до суду обвинувальний акт або клопотання про звільнення від кримінальної відповідальності чи клопотання про застосування примусових заходів виховного характеру. Крім того, таке рішення має прийматися з урахуванням віку неповнолітнього, адже це може бути як малолітній, так і неповнолітній віком від 14 до 16 років та віком від 16 до 18 років. До прикладу, вироком суду встановлено, що для реалізації свого протиправного злочинного умислу, направлено на таємне викрадення чужого майна, ОСОБА_5, неповнолітній (матеріали відносно якого виділені в окреме провадження) та малолітній (матеріали відносно якого виділені в окреме провадження), заздалегідь, до початку вчинення злочину, підготували та взяли з собою знаряддя вчинення злочину, що знайшли по місцю проживання неповнолітнього (матеріали відносно якого виділені в окреме провадження), а саме: металевий лом для вчинення злому, ліхтар для підсвічування та рукавиці для унеможливлення їх подальшого викриття. Реалізуючи свій протиправний злочинний умисел, направлений на таємне викрадення чужого майна, ОСОБА_5, за попередньою змовою з неповнолітнім (матеріали відносно якого виділені в окреме провадження) та малолітнім (матеріали відносно якого виділені в окреме провадження), діючи з корисливих мотивів, з метою власного збагачення за рахунок викрадення чужого майна, усвідомлюючи суспільно небезпечні наслідки та бажаючи їх настання, прибули до території домоволодіння, за адресою: АДРЕСА_2, де скориставшись тим, що за їхніми діями ніхто не спостерігає, через хвіртку, яку відчинив неповнолітній (матеріали відносно якого виділені в окреме провадження), проникли на огорожену по всьому периметрі територію подвір'я [17].

У практиці трапляються ситуації, в яких кримінальне правопорушення вчинено неповнолітньою особою разом із дорослим, однак з плином часу неповнолітньому виповнюється 18 років і виникає питання щодо доречності поставки питання про виділення матеріалів

щодо неповнолітнього в окреме провадження. Згідно з п. 1 Постанови Пленуму Верховного Суду України від 16.04.2004 № 5 "Про практику застосування судами України законодавства в справах про злочини неповнолітніх" такі особливості судового розгляду, як участь законного представника підсудного чи представників служби у справах неповнолітніх, порядок виклику підсудного, віддання його під нагляд батьків, опікунів чи піклувальників, адміністрації дитячої установи, виділення справи про злочин неповнолітнього в окреме провадження до осіб, які на час провадження у справі досягли повноліття, не застосовуються [118]. Зазначене роз'яснення викликає певні сумніви, оскільки в кримінальному провадженні береться до уваги лише вік особи на момент вчинення злочину, проступку, суспільно небезпечного діяння, яке має ознаки кримінального правопорушення (в сенсі вчинення його дитиною до настання віку кримінальної відповідальності). Тому всі додаткові гарантії прав та законних інтересів, що передбачені для неповнолітніх, повинні застосовуватися і в випадках, якщо підозрюваному виповнилося 18 років у ході кримінального провадження. Більше того, у п. 2 листа ВССУ "Про деякі питання здійснення кримінального провадження щодо неповнолітніх" від 18.07.2013 № 223-1134/0/4-13 зазначено, що здійснюючи кримінальне провадження щодо неповнолітніх, у кожному окремому випадку слідчі судді, суд зобов'язані враховувати, що регламентований процесуальним законом особливий порядок здійснення кримінального провадження щодо неповнолітніх поширюється і на осіб, які досягли повноліття під час здійснення кримінального провадження. Згаданий порядок застосується і в ситуаціях, якщо особа в одному кримінальному провадженні підозрюється чи обвинувачується у вчиненні кримінальних правопорушень, частину з яких нею вчинено до, а решту - після досягнення 18 років [113].

Таким чином слід визнати, що процесуальний статус неповнолітнього в частині виділення матеріалів досудового розслідування

зберігається в особи, яка вчинила кримінальне правопорушення неповнолітньою. При цьому, незалежно від майбутнього досягнення повноліття в ході досудового розслідування чи судового розгляду. В. В. Козій стверджує, що не вбачається підстав для виділення матеріалів досудового розслідування відносно неповнолітнього, якщо останній підозрюється у вчиненні декількох кримінальних правопорушень, одне чи декілька із яких ним вчинено до досягнення 18 років, а інші – після [52, с. 173]. Автор мотивує це тим, що таке провадження можливо розглянути з дотриманням всіх додаткових гарантій прав неповнолітнього, передбачених КПК України. На нашу думку, в такій ситуації виділення матеріалів досудового розслідування видається зайвим за умови участі у провадженні одного неповнолітнього, інакше буде штучно створено (чи більше) провадження щодо однієї і тієї ж особи.

У випадку вчинення кримінальних правопорушень кількома неповнолітніми, одні з яких визнають вину а інші - ні, часто розглядаються питання про виділення кримінального провадження щодо неповнолітніх, які визнають вину, що підтверджується судовою практикою. Наприклад, ухвалою Талалаївського районного суду Чернігівської області від 18.02.2014 у кримінальному провадженні № 747/16/14-к задоволено клопотання захисника та в окреме виділено кримінальне провадження стосовно одного повнолітнього та двох неповнолітніх, які обвинувачувалися у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ч. 3 ст. КК спільно ще з одним дорослим. Відповідне клопотання заявлено захисником одного з неповнолітніх обвинувачених після допиту обвинувачених у зв'язку з тим, що вони вину визнали, в скоєному розкаялися, відшкодували завдані збитки, і тому в подальшому можливий розгляд справи відносно них у порядку, передбаченому ч. 3 ст. 349 КПК України. Задовольняючи клопотання захисника судом зазначено, що повнолітній обвинувачений свою вину у скоєному не визнав, під час судового розгляду відмовився давати показання на підставі

ст. 63 Конституції України, що не дає можливості суду розглянути справу відносно всіх обвинувачених згідно ч. 3 ст. 349 КПК України. Тому на думку суду, виділення матеріалів кримінального провадження відносно двох неповнолітніх та одного повнолітнього обвинуваченого не може вплинути на повноту подальшого судового розгляду відносно пред'явленого даним особам обвинувачення. Під час розгляду клопотання судом враховано насамперед інтереси неповнолітніх обвинувачених, для яких затягування розгляду справи може негативно вплинути на їх фізичний та моральний стан та те, що клопотання про виділення відносно них матеріалів в окреме провадження підтримане і їх законними представниками [184]. Зауважимо, що така практика викликає певні сумніви, оскільки окремий розгляд кримінальних проваджень потенційно має ризи ухвалення в перспективі суперечливих судових рішень (і такі випадки мали місце неодноразово).

Якщо неповнолітній підозрюється у вчиненні кримінального правопорушення разом із повнолітнім, прокурор має з'ясувати можливість та прийняти рішення про виділення матеріалів досудового розслідування щодо неповнолітнього в окреме провадження (статті 217, 494 КПК України), за винятком випадку, коли такі матеріали можуть негативно вплинути на повноту досудового розслідування та судового розгляду (ч. 4 ст. 217 КПК України) [61].

Зважаючи на відсутність конкретики в законі стосовно необхідності виділення матеріалів кримінального провадження щодо неповнолітнього, В. О. Рибалко вказує на "необхідність" такого виділення матеріалів у разі, якщо неповнолітній: 1) брав участь лише в окремих епізодах злочинної діяльності дорослих обвинувачених; 2) виконував роль пособника й у злочинній групі відігравав другорядну роль; 3) дорослий обвинувачений чинив на нього негативний вплив у період, що передував вчиненню злочину, чи в період розслідування [130, с. 11].

Науковцями були висловлені думки, що слідчий зобов'язаний забезпечити права неповнолітнього потерпілого, тому необхідно законодавчо закріпити порядок роз'яснення слідчим прав потерпілому. З приводу цього науковці доповнити статтю 40 КПК України "Слідчий органу досудового розслідування" пунктом 4, у якому передбачити, що слідчий зобов'язаний роз'яснити законному представнику неповнолітнього потерпілого його права, передбачені статтею 56 цього Кодексу, та вказати про це у постанові, яка підписується потерпілим і слідчим [146, с. 300-303]. Такий підхід для забезпечення процесуальної рівності підозрюваного та потерпілого видається цілком прийнятним.

Важливим, на нашу думку, також є розуміння того, що коли дитина стає учасником кримінального процесу, необхідно в кожному конкретному випадку враховувати вік такої особи, рівень зрілості, а також інтелектуальні та емоційні здібності. Наприклад, відкритий судовий розгляд за участю неповнолітніх осіб може спричинити позбавлення останніх права на ефективну участь у змагальному кримінальному провадженні, тому видається цілком доцільним з метою недопущення негативного впливу судового розгляду на неповнолітніх учасників кримінального процесу, а також забезпечення їх активної участі у кримінальному провадженні, розширити перелік випадків, коли суд може прийняти рішення про розгляд справи в закритому засіданні щодо неповнолітнього потерпілого. Підсумовуючи вищезазначене, варто вказати, що досвід застосування КПК України виявив необхідність удосконалення ряду положень кримінального процесуального законодавства, які стосуються захисту прав та інтересів неповнолітніх потерпілих. У зв'язку з цим важливого значення набуває дослідження комплексного підходу щодо вдосконалення правового положення неповнолітніх потерпілих, як учасників кримінальних процесуальних відносин, а також покращання системи гарантій їх прав, свобод та інтересів, а саме обов'язкового представництва неповнолітнього

потерпілого; виділення окремого провадження щодо неповнолітнього потерпілого; відшкодування заподіяної кримінальним правопорушенням шкоди в повному обсязі; здійснення судового розгляду в закритому засіданні тощо [146, с.300-303].

Відповідно п. 8 листа Вищого спеціалізованого суду з розгляду цивільних і кримінальних справ від 18.07.2013 р. № 223-1134/0/4- 13, суд повинен: на час дослідження обставин, що можуть негативно вплинути на неповнолітнього, видалити його із зали судового засідання; задля забезпечення безпеки неповнолітнього обвинуваченого, унеможливлення тиску на нього з боку дорослого обвинуваченого здійснити допит неповнолітнього з використанням відеоконференції при трансляції з іншого приміщення [113]. Зауважимо, що цілком доцільними видаються наступні пропозиції, що стосуються вдосконалення системи гарантій захисту прав та інтересів неповнолітніх потерпілих: обов'язкове представництво потерпілої особи, яка не досягла вісімнадцяти років, представником, а саме особою, яка має право бути захисником у кримінальному провадженні; можливість ухвалення рішення про виділення частини провадження щодо неповнолітнього потерпілого; можливість здійснення судового розгляду в закритому засіданні [70, с. 180].

Варто зауважити, що кримінальний процесуальний закон не вимагає від прокурора прийняття рішення про виділення в окреме провадження щодо неповнолітнього підозрюваного у всіх випадках, коли неповнолітній підозрюється у вчиненні кримінального правопорушення разом із повнолітнім. Він вимагає, щоб у всіх таких випадках було з'ясовано можливість прийняття рішення про виділення. Закріплення норми аналогічного змісту, що стосувалась би неповнолітніх потерпілих було б ще одним кроком на шляху до забезпечення захисту прав та інтересів учасників кримінального процесу з урахуванням засад рівності перед законом та судом та змагальності сторін [70, с. 179].

КПК України передбачає особливий порядок кримінального провадження щодо застосування примусових заходів медичного характеру. Відповідно до ч. 1 ст. 503 КПК України кримінальне провадження щодо застосування примусових заходів медичного характеру, які передбачені законом України про кримінальну відповідальність, здійснюється за наявності достатніх підстав вважати, що:

- особа вчинила суспільно небезпечне діяння, передбачене законом України про кримінальну відповідальність у стані неосудності;

- особа вчинила кримінальне правопорушення у стані осудності, але захворіла на психічну хворобу до постановлення вироку [61].

В. М. Трофименко переконливо доводить, що власне специфіка суб'єкта, який вчинив суспільно небезпечне діяння, наявність у нього особливих властивостей, викликає необхідність диференціювання процедури кримінального судочинства на звичайне провадження та таке, що містить додаткові гарантії забезпечення прав його учасників, і саме з огляду на це є ускладненим порівняно із звичайним порядком провадження [163, с.206]. С. Л. Шаренко зазначає, що примусові заходи медичного характеру, що застосовуються у сфері кримінального судочинства, слід розглядати як комплексний кримінальний і кримінально-процесуальний інститут, вивчення якого може бути ефективним на межі наук кримінального і кримінального процесуального права. На думку авторки, власне комплексність такого інституту виникає тому, що кримінально-правові підстави застосування примусових заходів медичного характеру реалізуються в формах і за дотримання умов, що регламентуються кримінально-процесуальним законом [199, с. 6]. У ч. 2 ст. 19 КК України закріплене нормативне визначення поняття неосудності, відповідно до якого неосудною визнається така особа, яка під час вчинення суспільно небезпечного діяння, передбаченого КК України як кримінальне правопорушення, не могла усвідомлювати свої дії (бездіяльність) або керувати ними внаслідок хронічної психічної хвороби,

тимчасового розладу психічної діяльності, слабоумства або іншого хворобливого стану психіки. Серед міжнародно-правових актів слід окремо акцентувати увагу на Резолюції Генеральної Асамблеї ООН № 46/119 від 18.02.1992 "Захист осіб із психічними захворюваннями та покращення психіатричної допомоги". У цьому документі закріплені керівні принципи, що є орієнтиром для удосконалення національного законодавства, містять основні гарантії і права осіб, що потребують психіатричної допомоги [127].

Зазначені вище норми закону про кримінальну відповідальність прийнято серед науковців називати формулою неосудності, і згадана формула охоплює як медичні, так юридичні ознаки. Через таке поєднання можна зустріти термін "змішана формула неосудності"[51; 42; 40; 33; 24]. Поєднавши в ній медичні та юридичні ознаки, законодавець обмежив тим самим поняття неосудності чіткими, суворо визначеними законом рамками [29, с. 368]. Таким чином, суб'єктом примусових заходів медичного характеру є три категорії осіб: неосудні, обмежено осудні та осудні суб'єкти, які після скоєння злочину захворіли на психічну хворобу. При цьому неосудними визнаються особи, що скоїли суспільно небезпечне діяння в стані психічного розладу, хронічного, тимчасового, стаціонарного або іншого хворобливого стану психіки, внаслідок якого така особа не могла діяти усвідомлено або керувати своїми діями під час здійснення суспільно небезпечного діяння. Під обмеженою осудністю розуміють психічний стан особи, що не виключає кримінальної відповідальності і покарання, при якому під час вчинення злочину була обмежена здатність цієї особи усвідомлювати свої діяння або керувати ними внаслідок розладів психічної діяльності. Особа, що вчинила правопорушення у стані обмеженої осудності є суб'єктом злочину, оскільки в наявності всі ознаки, що стосуються суб'єкта, тому ця особа підлягає кримінальній відповідальності. Обмежена осудність не може розглядатися як підстава звільнення від кримінальної відповідальності і покарання, вона дає

можливість суду диференційовано підійти до оцінки протиправної поведінки особи в особливому психічному стані [93, с.177-190; 51;].

Окремою категорією осіб, до яких можливо застосувати примусові заходи медичного характеру, є ті, хто вчинив злочин у стані осудності, але захворів на психічну хворобу до винесення вироку. Якщо особа вчинила кримінальне правопорушення у стані осудності, але до винесення вироку або під час відбування покарання захворіла психічним захворюванням, що позбавляє її можливості усвідомлювати свої дії (бездіяльність) або керувати ними, вона не підлягає покаранню. Щодо такої особи судом можуть застосувати примусові заходи медичного характеру (ч. 3 ст. 93 КК України). Однак після видужання ця особа може підлягати покаранню на загальних підставах, якщо не минув термін давності притягнення її до кримінальної відповідальності або не з'явилися інші підстави, що звільняють її від кримінальної відповідальності (ч. 4 ст. 95 КК України). Зауважимо, що законодавець і окремі вчені оперують терміном "видужання", що видається не зовсім коректним стосовно психічних захворювань. Серед усієї різноманітності таких захворювань є такі, що тривають впродовж всього життя людини і може йти мова про покращення чи погіршення її стану. Особа, щодо якої здійснюється провадження про застосування примусових заходів медичного характеру користується правами підозрюваного в обсязі, який визначається характером розладу психічної діяльності чи психічного захворювання відповідно до висновку судово-психіатричної експертизи, та здійснює їх через законного представника, захисника, відповідно до положень, передбачених ст. 506 КПК України [29, с. 375].

Ю. В. Циганюк, В. О. Кулебякін цілком обґрунтовано зазначають, що для досудового розслідування та судового провадження щодо застосування примусових заходів медичного характеру (Глава 39 КПК України), щодо осіб, які вчинили суспільно небезпечне діяння у стані неосудності, у стані обмеженої осудності або захворіли на психічну хворобу після вчинення

такого діяння характерні значні відмінності процесуального порядку провадження. Специфіка розслідування та судового розгляду такої категорії справ полягає в тому, що на відміну від неповнолітньої особи, яка за дотриманням визначених правил може брати участь у слідчих (розшукових) діях, давати показання та ін. [188]. Ю. В. Циганюк, В. О. Кулебякін зауважують, що здійснювати процесуальні дії з особою хворою на тяжку психічну хворобу є неможливим в силу об'єктивних обставин, однак ст. 512 КПК України визначає як обов'язкову участь згаданої особи в судовому засіданні.

Окремим проблемним моментом провадження, на якому найбільше акцентують увагу автори, який виникає у практиці процесуальної діяльності у такому виді проваджень, є питання застосування запобіжного заходу відносно особи, яка підозрюється (обвинувачується) у вчиненні діяння, яке має ознаки кримінально караного [188, с. 354; 156]. Зокрема, згідно з ч. 2 ст. 508 КПК України спеціальні запобіжні заходи застосовуються з моменту встановлення факту розладу психічної діяльності чи психічної хвороби. Достатнім доказом фактичної наявності таких обставин є висновок медичного закладу, уповноваженого для проведення судово-психіатричних експертиз. Враховуючи, що отримання такого висновку потребує певного часу, за наявності підстав та існування ризиків визначених ст. 177 КПК України для тримання під вартою, така особа буде утримуватись в місцях несвободи за загальними правилами. Тобто у місцях, які ніяк не можна вважати не пристосованими для тримання психічно хворих, більше того у спільних камерах, без належного медичного супроводу [188, с.354]. Варто наголосити на потребі особливого, саме психіатричного супроводу такої особи, тому медичні працівники загальної практики далеко не всі володіють достатніми знаннями і навичками у сфері психіатрії.

Необхідно підкреслити, що однією підстав призначення органом досудового розслідування психіатричної експертизи є встановлення

неадекватності поведінки особи під час вчинення нею суспільно небезпечного діяння, або після нього. Науковці цілком вірно зазначають, що думка про адекватність чи неадекватність є по суті оціночною категорією, і висновок робить людина, яка у більшості випадків не має достатньої компетентності у такій складній і специфічній сфері. Тому в цьому випадку процесуальна форма здійснення досудового розслідування (судового провадження) дуже залежить від суб'єктивного сприйняття і розуміння дізнавачем, слідчим, прокурором, адекватності поведінки особи. А це складає підґрунтя для виникнення ризику правильності обрання процесуальної форми процесуальної діяльності, адже не завжди неадекватність поведінки є очевидною [188, с.354]. З цього приводу варто зауважити, що висловлені міркування цілком слушні і суб'єктивна оцінка особи, яка веде процес, не є ні надійним джерелом знань, і не гарантує достатньою мірою права та законні інтереси особи.

А. В. Ткач зазначає, що навіть, якщо слідчий за погодженням із прокурором звернувся до слідчого судді із клопотанням про застосування одного із спеціальних запобіжних заходів, передбачених ст. 508 КПК України, посилаючись лише на те, що підозрюваний виявляє розлади поведінки, слідчий суддя не вправі застосувати до підозрюваного один із запобіжних заходів, передбачених ст. 508 КПК України, доки психічний розлад не буде підтверджено документально [89, с. 111]. Хоч А. В. Ткач веде мову про застосування запобіжних заходів, його думки цілком слушні, адже наявність навіть явних, очевидних розладів психічної діяльності, саме по собі не може розглядатися як фактична підстава для ухвалення й інших необхідних процесуальних рішень, у тому числі про об'єднання чи виділення кримінальних проваджень, що у свою чергу тісно пов'язано і застосування примусових заходів медичного характеру.

Виділення кримінальних справ відносно осіб, що вчинили діяння у стані неосудності, або осіб, у яких психічний розлад трапився вже після вчинення злочину, передбачалося постановою Пленуму Верховного Суду

СРСР від 26.04.1984 № 4 "Про судову практику щодо застосування, зміни і відміни примусових заходів медичного характеру". Зокрема, у п. 10 постанови передбачено, що у випадку вчинення кількома особами суспільно-небезпечного діяння, передбаченого кримінальним законом, суд вправі одночасно розглянути питання про винуватість одних осіб і про винесення ухвали про застосування примусових заходів медичного характеру відносно інших, які вчинили вказане діяння у стані неосудності або які захворіли на душевну хворобу після вчинення злочину. Якщо спільний розгляд справи стосовно названих осіб неможливий, матеріали про застосування примусових заходів медичного характеру слід виділити в окреме провадження [139].

Певною мірою подібні положення містяться в п. 13 постанови Пленуму Верховного Суду України від 03.06.2005 № 7 "Про практику застосування судами примусових заходів медичного характеру та примусового лікування", а саме визначається, що кримінальна справа щодо осудної особи (або особи, стосовно якої є дані, що можуть свідчити про її обмежену осудність), яка притягується до кримінальної відповідальності, і питання про застосування примусових заходів медичного характеру щодо особи, стосовно якої є дані, що можуть свідчити про її неосудність, якщо ці особи разом вчинили суспільно небезпечне діяння (злочин) можуть бути розглянуті судом в одному судовому засіданні з дотриманням вимог закону, передбачених главами 25-28 і 34 КПК України [137]. На нашу думку рішення про розслідування та судовий розгляд в одному провадженні може мати місце лише з урахуванням поточного стану психічно хворої особи, її поведінки тощо.

Касаційною інстанцією сформована стала практика, згідно з якою замах на злочин може бути здійснено лише з прямим умислом, тобто якщо особа усвідомлює суспільно небезпечний характер свого діяння, передбачає його суспільно небезпечні наслідки і бажає їх настання. Звичайно ж, наведена теза стосується випадку вчинення кримінального

правопорушення суб'єктом кримінального правопорушення. Зазначений підхід не може бути застосований до випадку вчинення суспільно небезпечного діяння, що підпадає під ознаки діяння, передбаченого Особливою частиною КК, особою в стані неосудності, оскільки встановлення будь-якої форми вини (умислу чи необережності) у діях неосудної особи об'єктивно є неможливим [156]

У разі вчинення неосудною особою незакінченого суспільно небезпечного діяння, що має ознаки кримінального правопорушення, таке діяння аж ніяк не втрачає своєї суспільної небезпеки, а його наслідки самі по собі певною мірою вказують на суспільну небезпеку. Найкраще проілюструвати таку тезу на прикладі заподіяння тілесних ушкоджень у вигляді перелому, тобто потерпілому боляче не більше і не менше від того, чи його кривдник осудний, обмежено судний чи неосудний. Суспільна небезпека діяння, вчиненого в стані неосудності, що має ознаки кримінального правопорушення повинна бути оцінена за загальними критеріями - характером і ступенем з урахуваннях всіх вищезазначених елементів, які їх визначають (характером суспільних відносин, на які діяння посягає, об'єктивними ознаками діяння, зокрема місцем, часом, обстановкою, способами й засобами його вчинення, знаряддям, кількістю осіб, характером суспільно-небезпечних наслідків, інтенсивністю посягання, видом і розміром шкоди, яка заподіюється діянням охоронюваним кримінальним законом суспільним відносинам чи ставить їх під загрозу реального заподіяння такої шкоди). При кримінально-правовій оцінці суспільно небезпечного діяння, вчиненого особою в стані неосудності, суд має виходити із об'єкта посягання та об'єктивної сторони вчиненого діяння з урахуванням всіх фактичних обставин і зовнішнього прояву дій особи. Юридична оцінка такого діяння за наявності до того підстав може здійснюватися із застосуванням ст. 15 КК.

Здійснення правильної кримінально-правової оцінки суспільно небезпечного діяння, вчиненого особою в стані неосудності, впливає на

обрання виду примусових заходів медичного характеру та на правильну кваліфікацію дій особи, яка є суб'єктом кримінального правопорушення і вчинила кримінальне правопорушення спільно з неосудною особою, обрання їй правильної форми та міри кримінальної відповідальності. Оцінки ступеня небезпечності психічно хворого для себе або інших осіб вкрай важлива. Тому для забезпечення об'єктивності та обґрунтованості рішень суд повинен вивчити думку експертів-психіатрів стосовно виду примусових заходів медичного характеру, які можуть бути призначені психічно хворій особі (в разі визнання її неосудною). У подальшому вже з урахуванням висновків експертів ухвалити рішення про обраний вид примусових заходів медичного характеру (тип психіатричного закладу). Прийнято вважати, що в ухвалі суду зайва вказівка на назву психіатричного закладу, до якого має бути госпіталізована неосудна особа, і тим більше не можна визначати строк застосування примусового заходу медичного характеру, лише слід зазначити про скасування запобіжного заходу з моменту доставлення неосудного до відповідного закладу [156]. Стосовно обмежено осудних осіб можуть застосовуватися примусові заходи медичного характеру одночасно з виконанням покарання. Досудове розслідування, щодо обмежено осудних осіб проводиться у загальному порядку.

Процесуальний статус особи, щодо якої передбачається застосування або вирішується питання про застосування примусових заходів медичного характеру, відрізняється від статусу підозрюваної або обвинуваченої особи. Відповідно до ч. 1 ст. 506 КПК України, особа, стосовно якої передбачається застосування примусових заходів медичного характеру або вирішувалося питання про застосування, користується правами підозрюваного та обвинуваченого в обсязі, який визначається характером розладу психічної діяльності чи психічного захворювання відповідно до висновку судово-психіатричної експертизи, а також здійснює їх через законного представника, захисника [6]. Обсяг прав таких осіб охоплюється

положеннями п. 3 ч. 2 ст. 242 КПК України, відповідно до яких слідчий або прокурор зобов'язаний звернутися до експерта для проведення експертизи щодо визначення психічного стану підозрюваного за наявності відомостей, які викликають сумнів щодо його осудності, обмеженої осудності [125]. Відповідно до п. 7 Порядку проведення судово-психіатричної експертизи, затвердженого наказом Міністерства охорони здоров'я України від 08.10.2001 р. № 397, предметом вказаного виду експертизи є визначення психічного стану осіб, щодо яких призначено експертизу, в певні проміжки часу і щодо певних обставин, що підлягають встановленню.

Правовий статус, а саме права підозрюваних та обвинувачених осіб визначаються положеннями ч. 3, 4, 5, 6 ст. 42 КПК України, а їх обов'язки закріплені ч. 7 ст. 42 КПК України. Процесуальний статус особи, стосовно якої передбачається застосування примусових заходів медичного характеру або вирішувалося питання про застосування, не можна повною мірою прирівнювати до статусу підозрюваного та обвинуваченого. Неосудна особа не повідомляється про підозру, вона не може бути притягнута до кримінальної відповідальності, оскільки не є суб'єктом злочину (ч.1 ст.18 КК). Аналізуючи термінологію, використану у ч. 1 ст. 506 КПК України науковці М.Є. Шумило та Г.К. Тетерятник акцентують увагу на те, що він повно та об'єктивно характеризує такого суб'єкта, тому що: 1) особа завчасно не називається "неосудною" – дотримано презумпцію психічного здоров'я; 2) чітко називається категорія провадження щодо такої особи; 3) враховуючи, що рішення про застосування примусових заходів медичного характеру приймається лише судом, уже з моменту встановлення судово- психіатричною експертизою стану особи, який характеризує її як неосудну, спираючись на інші докази, справедливо говорити про здійснення досудового розслідування у формі провадження по застосуванню застосування примусових заходів медичного характеру" [202, с. 35]. Погоджуючи в цілому думкою

шановних науковців щодо коректності згаданого терміна, все ж слід зауважити використанні занадто громіздкої словесної конструкції, що не завжди зручно у практичній діяльності. У ч. 3 ст. 514 КПК України передбачені гарантії самостійного залучення особою незалежного лікаря-психіатра, однак не конкретизовані вимоги до особи такого лікаря.

У ч. 1 ст. 512 КПК України передбачено обов'язкову участь у судовому розгляді особи, щодо якої розглядається питання про застосування примусових заходів медичного характеру. Науковці називають це радикальним підходом законодавця та неефективним засобом регулювання процесуальних відносин з огляду на їх особливості. Зміни, пов'язані із переглядом питання про доцільність застосування примусових заходів медичного характеру. В. Кириченко зазначає, що змінена редакція ч. 3 ст. 514 КПК України передбачає можливість подання заяви про зміну чи припинення застосування судом примусових заходів медичного характеру через захисника чи законного представника у разі, якщо особа за своїм станом здоров'я не може усвідомлювати свої дії (бездіяльність) чи керувати ними, в тому числі не може усвідомлено подати до суду відповідну заяву. Але така умова не узгоджується з тим, що зміна або припинення застосування примусових заходів медичного характеру здійснюється, якщо особа видужала або якщо внаслідок змін у стані її здоров'я відпала потреба в раніше застосованих заходах медичного характеру (ч. 2 ст. 514 КПК України) [49, 9. 73-43]. На думку авторки, слід зауважити, що до внесення зазначеної зміни до ч. 3 ст. 514 КПК України існувала колізія між цією нормою процесуального закону, яка надавала право ініціювати розгляд питання про зміну чи припинення застосування примусових заходів медичного характеру, і положеннями ч. 4 ст. 17 Закону України "Про психіатричну допомогу", що передбачали правомочність порушити питання про припинення застосування таких заходів. Існування зазначеної невідповідності було помічено й іншими вченими. Тому дослідниками було розроблено пропозицію щодо удосконалення третього

речення ч.3 ст. 514 КПК України, зокрема, пропонувалося визначити, що розгляд питання про зміну чи припинення застосування судом примусових заходів медичного характеру може також здійснюватися за письмовою заявою особи, до якої застосовуються примусові заходи медичного характеру, її захисника чи законного представника [49, 9. 73-43].

Відповідно до ухвали місцевого суду, ОСОБА_4 та ОСОБА_5 17.09.2012 року близько 17 год., в стані алкогольного сп'яніння, за попередньою змовою між собою та разом, з метою викрадення чужого майна, пошкодивши двері, проникли до будинку АДРЕСА_1, звідки таємно викрали чавунну пічну плиту, кухонний посуд та інші вироби із металу, загальною вартістю 345 грн., заподіявши ОСОБА_6 шкоди на вказану суму. Не заперечуючи фактичних обставин кримінального провадження заступник прокурора Черкаської області подав апеляцію в якій просить ухвалу суду першої інстанції змінити через неправильне застосування Закону України про кримінальну відповідальність. При цьому зазначає, що органом слідства дії ОСОБА_4 та ОСОБА_5 кваліфіковані за ч. 3 ст. 185 КК України, як вчинення крадіжки, вчиненої за попередньою змовою групою осіб, поєднаною із проникненням в житло. Однак згідно висновків судово-психіатричних експертиз № 740 та № 771 ОСОБА_4 та ОСОБА_5 на час вчинення суспільно-небезпечного діяння, передбаченого ч.3 ст. 185 КК України страждали хронічними захворюваннями і не могли усвідомлювати свої дії та керувати ними, тобто визнані неосудними. Разом з тим, кваліфікуючи дії ОСОБА_4 та ОСОБА_5 за кількісною ознакою співучасті, суд припустився помилки і не врахував вимоги ст. 26 КК України, відповідно до якої співучастю у злочині є умисна спільна участь декількох осіб, які задовольняють вимогам, що пред'являються до суб'єкта злочину. Також вказує, що відповідно до ст. 18 КК України кожен із співучасників повинен бути особою фізичною, осудною, яка вчинила злочин у віці, з якого може наставати кримінальна відповідальність.

Зазначене вказує на те, що вчинення кримінально караного діяння неосудними особами не утворює співучасті у злочині [185].

При вирішенні питання про об'єднання і виділення кримінальних проваджень щодо осудних та неосудних осіб слід виходити з конкретних обставин кримінального провадження: кількості епізодів злочинної діяльності, кількості осіб, які притягуються до кримінальної відповідальності; обсягу слідчих (розшукових) і процесуальних дій, які необхідно виконати та ін. А отже, у випадках, коли кримінальне провадження стосовно особи, щодо якої можуть бути застосовані примусові заходи медичного характеру, не потребує проведення слідчих (розшукових) та процесуальних дій і досудове розслідування стосовно такої особи може бути завершено та розглянуто судом, а стосовно інших, осудних осіб є необхідність у проведенні таких дій, провадження щодо неосудної особи доцільно виділяти в окреме.

3.2 Особливості об'єднання і виділення матеріалів досудових розслідувань в інших ускладнених особливих порядках кримінального провадження

Главою 37 КПК України, яка має назву " Кримінальне провадження щодо окремої категорії осіб" закріплено низку правових положень, які покликані створити додаткові гарантії законності та обґрунтованості ухвалення окремих процесуальних рішень, провадження слідчих (розшукових) дій, застосування примусу щодо визначених у цій главі осіб, які займають особливо відповідальне становище в державі. Відповідно до ст. 480 КПК України, особливий порядок кримінального провадження застосовується щодо:

- 1) народного депутата України;

2) судді, судді Конституційного Суду України, судді Вищого антикорупційного суду, а також присяжного на час виконання ним обов'язків у суді, Голови, заступника Голови, члена Вищої ради правосуддя, Голови, заступника Голови, члена Вищої кваліфікаційної комісії суддів України;

3) кандидата у Президенти України;

4) Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини;

5) Голови, іншого члена Рахункової палати;

6) депутата місцевої ради;

7) адвоката;

8) Генерального прокурора, його заступника, прокурора Спеціалізованої антикорупційної прокуратури;

9) Директора та працівників Національного антикорупційного бюро України;

10) Голови Національного агентства з питань запобігання корупції, його заступника [61].

Як вже було зазначено вище кримінальне провадження здійснюється згідно із засадою рівності всіх перед законом (ст. 24 Конституції України), але й можливі винятки та спеціальні правила. У зв'язку з тим, що окремі категорій посадових та інших осіб виконують вкрай важливі функції в державі та суспільстві це зумовлює запровадження для них імунітету у кримінальному судочинстві. Іншими словами, встановлення законодавством спеціальних умов порядку початку кримінального провадження, підслідності, притягнення до кримінальної відповідальності (повідомлення про підозру), провадження слідчих (розшукових) дій тощо з необхідністю отримання специфічного дозволу щодо прийняття окремих процесуальних рішень та провадження процесуальних дій. Наявність імунітету аж ніяк не означає набуття такими особами персональних чи особистих переваг та пільг, а є спеціальною гарантією ефективності виконання ними надважливих суспільних та державних функцій. Інститут

процесуального імунітету поєднаний із засадами розподілу влади, незалежності суддів тощо [19; 89].

Необхідність встановлення додаткових гарантій недоторканності певних категорій представників державної влади, а також і адвокатів, зумовлена передусім специфікою повноважень таких суб'єктів та важливістю соціальних завдань, які вони виконують. Потреба забезпечення безперешкодного, незалежного здійснення повноважень, виникає в діяльності органів судової та законодавчої влади, а також окремих посадових осіб місцевого самоврядування та виконавчої влади. Важливість забезпечення незалежного функціонування різних гілок державної влади (та їхніх органів) підкреслюється конституційно-правовим регулюванням їхньої самостійності та незалежності. До того ж соціальні та правові гарантії таких суб'єктів, їхні обов'язки, права та відповідальність конкретизовані у положеннях спеціальних законів. До числа таких гарантій належить: спеціальний порядок призначення на посаду, можливість припинення чи призупинення повноважень відповідної посадової особи, соціальне та матеріальне забезпечення, заборона втручання у діяльність такої особи під загрозою відповідальності. У розглядуваній сфері правовідносин особливе значення надається забезпеченню недоторканності окремих категорій посадових осіб органів державної влади – забороні примусового обмеження їхньої свободи (як фізичної, так і психічної), права володіння та користування певними матеріальними об'єктами (транспортними засобами, приміщеннями, документами тощо). Такі заборони забезпечуються спеціальними нормами Конституції України та окремих законів [105; 106; 116; 120; 121; 122; 123], що регламентують особливий порядок та умови притягнення окремих категорій осіб до кримінальної відповідальності, здійснення щодо них окремих процесуальних дій та застосування заходів державного примусу" [128, с. 63-65; 82, с. 66].

А. А. Ренкас виділяє такі особливості процедури здійснення кримінального провадження щодо окремої категорії осіб:

- особливості початку досудового розслідування;
- особливості повідомлення про підозру;
- особливості затримання окремої категорії осіб;
- особливості обрання до окремої категорії осіб запобіжних заходів;
- особливості визначення слідчого судді у кримінальному провадженні щодо окремої категорії осіб;
- особливості проведення слідчих (розшукових) та негласних слідчих розшукових (дій);
- особливості інформування державних та інших органів чи службових осіб про обрання запобіжного заходу та ухвалення вироку щодо окремої категорії осіб [128, с.7].

Як зазначає С. В. Свириденко, початок досудового розслідування у кримінальному провадженні щодо осіб, які користуються недоторканністю, не вирізняється специфікою, і саме тому відбувається в загальному порядку. Це пояснюється тим, що механізм внесення до ЄРДР відомостей про кримінальне правопорушення спрямований на фіксацію обставин, які вказують на вчинення кримінального правопорушення. Передбачений обов'язок слідчого, прокурора внести відомості про вчинення кримінального правопорушення до ЄРДР не передбачає можливості якихось альтернативних дій чи рішень. С. В. Свириденко підкреслює, що на момент внесення до ЄРДР відомостей відповідному суб'єкту можуть бути і невідомі особливості правового статусу суб'єкта злочину, у тому числі данні про наявність у нього імунітету. Таким чином, ця процедура передусім покликана забезпечити фіксацію відомостей про факт вчинення протиправних дій (бездіяльності), що містять або можуть містити ознаки кримінального правопорушення [140, с.8].

Такий підхід є цілком виправданим з позиції забезпечення засади законності, публічності, рівності усіх перед законом і судом,

невідворотності кримінальної відповідальності. Тобто сама реєстрація факту вчинення кримінального правопорушення має бути безумовною, адже в іншому разі відбудеться порушення вимог ст. 214 КПК України" [140, с. 18]. Повністю з такою позицією погодитися складно. Так, необхідно підкреслити, що особливий порядок початку досудового розслідування застосовується лише щодо суддів Вищого антикорупційного суду (ст. 480¹ КПК України) та народних депутатів України (ст. 482² КПК України). Відносно інших осіб такий спеціальний порядок не застосовується, так само як не застосовується відносно інших суддів, лише щодо суддів ВАКС. Така позиція нам не зрозуміла, адже відповідно до ЗУ "Про судоустрій та статус суддів" судді мають бути рівними в своїх процесуальних гарантіях. Створення додаткових процесуальних гарантій для окремих суддів виглядає більше як створення додаткових внутрішніх привілей серед суддівського корпусу.

Також необхідно зазначити, що власне самі особливості початку досудового розслідування відносно зазначених осіб у КПК України прописані не зовсім чітко. Так, згідно з ч. 1 ст. 480¹ КПК України, відомості, що можуть свідчити про вчинення кримінального правопорушення суддею Вищого антикорупційного суду, вносяться до Єдиного реєстру досудових розслідувань Генеральним прокурором (виконувачем обов'язків Генерального прокурора) у порядку, встановленому КПК України. Аналогічне правило передбачене і відносно народних депутатів – "Відомості, що можуть свідчити про вчинення кримінального правопорушення народним депутатом України, вносяться до Єдиного реєстру досудових розслідувань Генеральним прокурором (особою, що виконує обов'язки Генерального прокурора) у порядку, встановленому цим Кодексом" (ч. 1 ст. 482² КПК України). Таким чином, законодавець допускає внесення відомостей до ЄРДР лише спеціально уповноваженими суб'єктами (Генеральним прокурором або виконувачем обов'язків Генерального прокурора) у випадках, якщо "відомості можуть

свідчити про вчинення кримінального правопорушення" суддею ВАКС або народним депутатом України". Слід зауважити, що не у всіх випадках на момент отримання даних про наявність ознак кримінального правопорушення однозначно і безсумнівно відома особа, яка ймовірно вчинила кримінальне правопорушення, тому залишається можливість початку такого кримінального провадження у звичайному (загальному) порядку. У подальшому вже виникають питання про передачу такого провадження за підслідністю або виділення матеріалів досудового розслідування в окреме провадження.

Відповідно до ч. 1 ст. 482-2 КПК України відомості, що можуть свідчити про вчинення кримінального правопорушення народним депутатом України, вносяться до Єдиного реєстру досудових розслідувань Генеральним прокурором (в. о. Генерального прокурора) у порядку, встановленому КПК України. Необхідно зауважити, що відповідно до ч. 2 ст. 214 КПК України досудове розслідування розпочинається з моменту внесення відомостей до Єдиного реєстру досудових розслідувань (далі ЄРДР). Відповідно до п. 1 ч. 4 ст. 216 КПК України у випадку вчинення кримінального правопорушення Головою ВРУ досудове розслідування здійснюють слідчі органів Державного бюро розслідувань. Відповідно до п. 1 ч. 5 ст. 216 КПК України детективи Національного антикорупційного бюро України здійснюють досудове розслідування кримінальних правопорушень, передбачених статтями 191, 206-2, 209, 210, 211, 354 (стосовно працівників юридичних осіб публічного права), 364, 366-2, 366-3, 368, 368-5, 369, 369-2, 410 ККУ, якщо кримінальне правопорушення вчинено народним депутатом України. Відповідно до п. 1 ч. 3 ст. 216 КПК України у випадку вчинення народним депутатом України кримінальних правопорушень, передбачених ст. ст. 199, 200, 203-2, 204, 205-1, 206, 212, 212-1, 218-1, 219, 220-1, 220-2, 222, 222-1, 223-1, 224, 229, 231, 232, 232-1, 232-2, 233 ККУ досудове розслідування здійснюють детективи органів Бюро економічної безпеки України.

Згідно з положеннями ч.2 ст.214 КПК України досудове розслідування розпочинається з моменту внесення уповноваженою особою (слідчим, дізнавачем, прокурором) відомостей до Єдиного реєстру досудових розслідувань (далі ЄРДР). Відповідно до п. 1 ч. 4 ст. 216 КПК України слідчі органів Державного бюро розслідувань здійснюють досудове розслідування кримінальних правопорушень, вчинених Уповноваженим ВРУ з прав людини, крім здійснення детективами Національного антикорупційного бюро України досудового розслідування кримінальних правопорушень, вчинених Уповноваженим ВРУ з прав людини [89].

Процесуальні рішення щодо об'єднання та виділення матеріалів досудових розслідувань щодо діянь осіб, які чинне законодавство наділяє додатковими гарантіями недоторканності, має певну специфіку, зокрема, повноваження прокурора щодо ухвалення таких рішень "обмежені" встановленими ст. 216 КПК України ознаками підслідності (предметної, персональної і виключної). Таким чином, у разі об'єднання кримінальних проваджень, одним з підозрюваних в якому є особа, наділена імунітетом, таке об'єднане провадження може бути підслідне лише визначеному у ст. 216 КПК України органу досудового розслідування, уповноваженому здійснювати досудове розслідування щодо відповідної категорії осіб.

Ще однією проблемою у розслідуванні кримінальних проваджень щодо осіб наділених імунітетом, є потенційна можливість виникнення ситуації, в якій Генеральний прокурор (або інший уповноважений прокурор) не здійснює повідомлення про підозру, а іншим співучасникам про підозру вже повідомлено у звичайному для всіх кримінальних проваджень порядку і спливає строк досудового розслідування. Відповідно, виникає потреба виділити матеріали досудового розслідування щодо інших осіб і направляти з обвинувальним актом до суду. Інакше, у разі подальшого зволікання, закінчатимуться строки досудового розслідування і кримінальне провадження у цій частині підлягатиме закриттю. Таке

рішення навряд чи можливо вважати оптимальним зважаючи на потребу забезпечити максимально можливі умови для повного, усебічного і неупередженого досудового розслідування та судового розгляду.

Державною таємницею (ст. 1 Закону України "Про державну таємницю" [111]) є таємна інформація, яка включає відомості у сфері оборони, охорони правопорядку та державної безпеки, науки, техніки, економіки, зовнішніх відносин, оприлюднення якої здатне завдати шкоди національній безпеці України та яка визнана державною таємницею і, відтак, підлягає охороні). Загалом, питання охорони державної таємниці тривалий час перебуває в полі зору науковців, зокрема цим питанням присвятили праці В. Галушка, Г. Тіхонов [23], І. М. Єфіменко [38], Н. З. Рогатинська [136], В. В. Навроцька [82] та ін. У Главі 40 КПК України визначено, яким чином має здійснюватися кримінальне провадження, яке містить відомості, що становлять державну таємницю [61]. Відповідно, законодавець передбачає необхідність дотримання вимог режиму секретності впродовж кримінального провадження (під час досудового розслідування й судового провадження), яке містить відомості, які становлять державну таємницю. Необхідність забезпечення охорони державної таємниці в ході кримінального провадження зумовлює вжиття заходів, що спрямовані на запобігання розголошенню такої секретної інформації й втраті її матеріальних носіїв:

- забезпечення спеціального порядку допуску й доступу учасників кримінального провадження до державної таємниці (ч. 3 та ч. 4 ст. 517 КПК України);

- забезпечення дотримання вимог таємного діловодства при складенні процесуальних документів (ч. 2 ст. 517 КПК України);

- закріплення обов'язку в органів, що ведуть процес, роз'яснити учасникам кримінального провадження їхні обов'язки стосовно збереження державної таємниці (передбачені ст. 28 Закону України "Про

державну таємницю" [111]) й попередити про настання кримінальної відповідальності у разі розголошення відповідних відомостей;

- встановлення обмежень прав учасників кримінального процесу, що містить державну таємницю (закріплення заборони виготовлення копій із матеріалів, що містять державну таємницю, а також порядку виготовлення й осіб, які здійснюють досудове розслідування чи судовий контроль за дотриманням прав та законних інтересів учасників кримінального провадження; нагляд за дотриманням законів у формі процесуального керівництва досудовим розслідуванням, судовим провадженням (прокурора, слідчого, судді, слідчого судді) обов'язковою умовою допуску їх до участі у кримінальному провадженні, котре містить відомості, які становлять державну таємницю, є наявність допуску (відповідної форми) до державної таємниці.

Наявність у осіб допуску до державної таємниці підтверджується копією довідки (засвідченої у встановленому порядку) про надання відповідної форми допуску до державної таємниці і ця копія має бути обов'язково долучена до матеріалів кримінального провадження. У разі відсутності у прокурора, слідчого, судді, слідчого судді допуску до державної таємниці, вони не можуть здійснювати провадження.

Що стосується інших учасників кримінального провадження у якому наявні відомості, що становлять державну таємницю, то положення кримінального процесуального законодавства передбачають спеціальні правила умови допуску до участі у відповідному провадженні, зокрема необхідна наявність відповідної форми допуску до державної таємниці, а також надання доступу до визначеної таємної інформації.

Можна вважати прогалиною те, що у главі 40 КПК України не врегульовано процесуального порядку захисту державної таємниці у разі, якщо в ході досудового розслідування вона стає відомою потерпілому, свідку, спеціалісту, експерту чи понятим, які, звичайно ж, не мають відповідного допуску до неї. У кримінальних провадженнях щодо

розголошення державної таємниці беруть участь особи, яким така інформація була розголошена. Оскільки особі, наприклад свідку, вже фактично стали відомі відомості, які становлять державну таємницю, то виникає питання як у подальшому запобігти поширенню такої інформації серед інших осіб. Значною мірою ускладнити вирішення цього завдання може активне користування населенням соціальними мережами, месенджерами та іншими інформаційними технологіями.

Необхідність забезпечення охорони державної таємниці в ході кримінального провадження передбачає вжиття заходів, що спрямовані на запобігання розголошенню такої секретної інформації й втраті її матеріальних носіїв, а саме: забезпечення спеціального порядку допуску й доступу учасників кримінального провадження до державної таємниці (ч. 3 та ч. 4 ст. 517 КПК України); забезпечення дотримання вимог таємного діловодства при складенні процесуальних документів (ч. 2 ст. 517 КПК України); закріплення обов'язку в органів, що ведуть процес, роз'яснити учасникам кримінального провадження їхні обов'язки стосовно збереження державної таємниці (передбачені ст. 28 Закону України "Про державну таємницю") й попередити про настання кримінальної відповідальності у разі розголошення відповідних відомостей;

- встановлення обмежень прав учасників кримінального процесу, що містить державну таємницю (закріплення заборони виготовлення копій із матеріалів, що містять державну таємницю, а також порядку виготовлення й зберігання копій із матеріалів, що містять державну таємницю, порядку виготовлення й зберігання виписок із таких матеріалів й ознайомлення з їх змістом тих, хто зробив відповідні виписки)

– ч. 5 ст. 517 КПК України; забезпечення дотримання вимог стосовно зберігання, передавання, транспортування та обліку матеріальних носіїв секретної інформації, що передбачено ч. 6 ст. 517 КПК України;

закріплення обов'язку суду, слідчого судді прийняти рішення про здійснення судового провадження у закритому засіданні, (якщо

провадження у відкритому засіданні може призвести до розголошення охоронюваної законом таємниці, у тому числі й державної (п. 4 ч. 2 ст. 27 КПК України).

В. В. Навроцька цілком обґрунтовано зазначає, що чим ширше коло людей обізнаних з секретною інформацією, тим вищим стає ризик розголошення відповідних даних. У ч. 3 ст. 217 КПК України передбачена можливість виділення матеріалів кримінальних проваджень, однак відсутня конкретизація щодо ситуацій у провадженнях щодо притягнення до кримінальної відповідальності кількох осіб і за наявності обставин, за яких потреба дотримання секретності, обмеження гласності стосуються не всіх підозрюваних. В. В. Навроцька цілком обґрунтовано наголошує, що у разі наявності в кримінальному провадженні інформації, що становить державну таємницю, такі дані стають "надбанням" учасників процесу, які раніше не володіли відповідною інформацією. Іншими словами, виникає ситуація в якій необхідно вирішувати суперечливі завдання – вберегти охоронювані відомості в таємниці з одного боку, і з іншого боку – провадження процесуальних дій майже неминуче призводить до розширення кола осіб, яким охоронювана інформація стає відомою, що закономірно ускладнює охорону відповідних таємниць [82, с. 139-143].

В. В. Навроцька зазначає, щодо ознайомлення особи з відомостями, які становлять державну таємницю, поєднане із подальшим обмеженням прав та свобод таких осіб, певними "незручностями" (до прикладу, в потенційному обмеженні виїзду за межі України, обмеженні права на недоторканість приватного життя в ході проведення перевірки для оформлення допуску до державної таємниці) [82, с. 139-143].

Видається, що навряд чи варто інформувати про конфіденційні відомості тих учасників процесу, які з ними з самого початку (до моменту провадження) не володіли. В юридичній літературі уже була висловлена позиція, відповідно до якої один із способів захисту охоронюваних законом таємниць у кримінальному провадженні могло б бути розділення

кримінального провадження стосовно окремих підозрюваних (так само й обвинувачених у судових стадіях процесу) стосовно епізодів протиправної діяльності, якщо у них є відомості, що не підлягають розголошенню [82, с. 139-143].

Таким чином, дослідження специфіки процесуальних рішень щодо об'єднання та виділення матеріалів досудових розслідувань у тих ситуаціях, якщо в матеріалах провадження наявні відомості, які становлять державну таємницю, дозволяє зробити висновок про потребу закріпити в законі обов'язок прокурора у кожному такому провадженні перевіряти наявність можливості виділення таких матеріалів в окреме провадження з метою посилення гарантій убезпечення від розголошення охоронюваних законом відомостей.

Особливості кримінального провадження на території дипломатичних представництв, консульських установ України, на повітряному, морському чи річковому судні, що перебуває за межами України під прапором або з розпізнавальним знаком України, якщо це судно приписано до порту, розташованого в Україні врегламентовані главою 41 КПК України. У згаданій главі йдеться про особливий правовий режим (його кримінальну процесуальну складову) двох видів доволі специфічних об'єктів:

- а) дипломатичних представництв і консульських установ України;
- б) повітряні, морські чи річкові судна.

Відповідно, окремі посадові особи наділяються спеціальним кримінальним процесуальним статусом, тобто законодавець урегулює процесуальні повноваження керівників дипломатичних представництв, консульських установ, капітанів суден. Зазначені особи уповноважуються приймати окремі процесуальні рішення і проводити відповідні процесуальні дії. В контексті нашого дослідження важливим є визначитися, чи має місце зв'язок процесуальної діяльності дипломатів, консулів і капітанів із ухваленням рішень про об'єднання та виділення

матеріалів досудових розслідувань. З огляду на положення ч. ч. 1, 2 ст. 523 КПК України, якими визначене місце провадження відповідного досудового розслідування, можемо констатувати, що якихось юридично значимих особливостей об'єднання чи виділення досліджуваних матеріалів досудових розслідувань, немає.

Чинний КПК України у Глава 37-1 яка має назву "Кримінальне провадження щодо застосування до юридичної особи заходів кримінально-правового характеру у спеціальному порядку" унормовує особливості провадження застосування до юридичної особи заходів кримінально-правового характеру, зокрема у ч.2 ст. 483-3 передбачає, що у разі встановлення підстав для здійснення кримінального провадження стосовно юридичної особи, передбачених ч.2 ст. 483-1 КПК, у ході досудового розслідування кримінального провадження прокурор своєю постановою виділяє матеріали досудового розслідування стосовно юридичної особи в окреме кримінальне провадження.

У свою чергу спеціальний згаданий спеціальний порядок може мати місце у випадках:

1) якщо здійснення такого кримінального провадження окремо стосовно юридичної особи не може негативно вплинути на повноту досудового розслідування та судового розгляду стосовно фізичної особи;

2) наявності обвинувального вироку суду, рішення про закриття кримінального провадження, застосування заходів медичного або виховного характеру стосовно уповноваженої особи, яка діяла від імені та/або в інтересах юридичної особи, що набрали законної сили;

3) смерті підозрюваного, обвинуваченого або уповноваженої особи, яка діяла від імені та/або в інтересах юридичної особи, стосовно якої зібрано достатньо доказів для повідомлення про підозру у вчиненні кримінального правопорушення, але не повідомлено про підозру у зв'язку з її смертю;

4) якщо здійснення досудового розслідування та/або судового розгляду неможливе через наявність обставин, які фактично унеможливають провадження (зокрема, ухилення підозрюваного, обвинуваченого або уповноваженої особи, яка діяла від імені та/або в інтересах юридичної особи, від слідства або суду, тяжка хвороба такої особи, дипломатичний імунітет або спеціальний правовий статус такої особи, або відмова іноземної держави у видачі чи екстрадиції такої особи тощо), за умови що це не вплине негативно на повноту та об'єктивність досудового розслідування та судового розгляду стосовно фізичної особи [61].

Запровадження воєнного стану у нашій державі і ведення бойових дій на значній частині території країни об'єктивно зумовлюють значні особливості здійснення кримінальної процесуальної діяльності. Законодавець доклав значних зусиль щоб "адаптувати" існуючу модель правового регулювання до специфічних умов, які склалися внаслідок дій держави агресора, відповідно мали місце кілька етапів процесу внесення зміни і доповнень до КПК України.

У 2014 році КПК України було доповнено розділом IX-1 "Особливий режим досудового розслідування в умовах воєнного, надзвичайного стану або у районі проведення антитерористичної операції"[107] і цей розділ містив одну ст. 615. Зауважимо, що жодних особливостей об'єднання та виділення матеріалів кримінальних проваджень встановлено не було. Положення згаданого розділу зазнали значних змін у зв'язку з ухваленням Законів України № 2125-IX від 15 березня 2022 р. [108], № 2201-IX від 14 квітня 2022 р.[109] і № 2462-IX від 27 липня 2022 р. [110], Окремі положення оновленого Розділу IX-1 прямо та опосередковано стосуються підстав та порядку об'єднання та виділення матеріалів досудових розслідувань.

Перш ніж робити будь-які оцінки і коментарі до положень Розділу IX-1, вважаємо за необхідне розглянути умови та чинники, які

зумовлюють особливості кримінальної процесуальної діяльності саме під час дії правового режиму воєнного стану. Науковці приділили чимало уваги вивченню зазначених питань [25; 88; 73; 154; 186], тому зупинимося на моментах, які видаються найбільш значущими. Серед чинників, які найбільшою мірою впливають на діяльність органів охорони правопорядку і судів, слід виділити:

- наявність небезпеки (життю, здоров'ю тощо);
- неможливість фізичного доступу чи перебування на певних територіях;
- окремі органи державної влади, їх структурні підрозділи не функціонують взагалі або їх діяльність вкрай утруднена тощо;
- потребу враховувати особливості діяльності збройних формувань;
- безпрецедентні масштаби переміщення населення, у тому числі і за кордон [25, с.6].

Звичайно ж, наведений перелік чинників аж ніяк не повний, а зазначені найбільш важливі, на наш погляд, саме в контексті кримінальної процесуальної діяльності і здійснюваного дослідження. Серед чинників, про які йде мова, можливо виділити дві їх групи: а) специфіка правового регулювання воєнного стану (правові); б) особливості, зумовлені веденням бойових дій, іншої військової активності та їх наслідки (фактичні).

Законодавець намагався максимально урахувати обстановку, яка склалася, і яка унеможлиблює процесуальну (і не лише процесуальну) діяльність звичними для мирного часу способами і засобами, у звичайні строки тощо. У контексті дослідження об'єднання і виділення матеріалів досудових розслідувань, можна констатувати, що законодавець не приділив окремо уваги унормуванню специфіки згаданих рішень, однак правові норми щодо зупинення кримінального провадження опосередковано визначають потребу прийняття досліджуваних у роботі рішень. Іншими словами, якщо йдеться про розслідування кримінального

правопорушення про обставини, в яких одна особа вчинила одне діяння, то питання про об'єднання чи виділення матеріалів видаються зайвими і неактуальними. Однак в інших ситуаціях, якщо одна особа вчинила два (чи більше) кримінальних правопорушень, а умови воєнного стану унеможливають розслідування одного з них, закономірно виникає потреба зупинити відповідно дізнання чи досудове слідство. Зупинення усього провадження навряд чи є оптимальним варіантом в контексті реалізації завдань кримінального судочинства, адже об'єктивних чи правових перешкод для розслідування іншого кримінального правопорушення немає. Тому видається, що у ситуаціях, якщо наявні перешкоди для розслідування лише певної частини кримінального провадження, відповідні матеріали мають бути виділені в окреме провадження і ухвалене рішення про зупинення вже "нового", виділеного кримінального провадження.

Подібна ситуація складається і в кримінальних провадженнях щодо двох більше осіб, якщо в умовах воєнного стану виникли перешкоди у процесуальній діяльності з участю одного з підозрюваних, а щодо участі іншого підозрюваного (чи інших) в досудовому розслідуванні відсутні. Вважаємо, що в таких випадках повинно бути прийняте рішення про виділення матеріалів кримінального провадження, що дозволить продовжувати досудове розслідування в провадженні, в якому відсутні якісь перешкоди, і зупинити провадження, розслідування якого неможливе через умови воєнного стану.

Ще одним питанням, яке потребує уваги, є відновлення втрачених матеріалів досудових розслідувань. Річ у тім, що таке відновлення мало того що вимагає значних зусиль, часу і успішний результат зовсім не гарантований через незалежні від слідчого і прокурора причини. Якщо склалася ситуація, що частина матеріалів втрачені, а частина наявні, то слід вирішувати питання про можливість виділення наявних матеріалів в окреме провадження і продовжувати його розслідування.

У літературі зазначається, що у разі об'єднання кримінальних проваджень (згідно зі ст. 217 КПК України) і хоча б в одному з них здійснювалося провадження злочинів, передбачених то загальний строк досудового розслідування до повідомлення особи про підозру не обчислюється [94, с. 280]. У цьому ж випадку знову виникає невирішене в науці і практиці питання про обчислення строків досудового розслідування, а саме про подальшу "долю" провадження про злочин інший, ніж передбачений ст. ст. 437-439 та ч. 1 ст. 442 КК України. Суть у тому, що під час розслідування об'єданого провадження строк не обчислюється, але уразі виділення матеріалів досудового розслідування про інший злочин (наприклад, крадіжку, заподіяння тілесних ушкоджень тощо) одразу ж постає питання – а чи не було перевищено строку досудового розслідування, а якщо такий строк вже сплив, то постає питання про закриття такого кримінального провадження.

Ще одним важливим моментом, на якому слід акцентувати увагу, є певна непослідовність законодавця у використанні термінології "в умовах воєнного стану" та "відсутня об'єктивна можливість". Йдеться про те, що в теперішній час воєнний стан діє на всій території держави, але щодо наявності чи відсутності "об'єктивної можливості" можуть виникати різного роду питання, оскільки це поняття є оціночним по своїй суті. В одних випадках відсутність об'єктивної можливості не викличе жодних розумних сумнівів, а в низці інших випадків можливе виникнення дискусій і спорів щодо характеру, ступеня інтенсивності небезпеки, ймовірності настання якихось наслідків і т. ін.

Більше того, суб'єктивне сприйняття і оцінка об'єктивної реальності різними людьми одних і тих самих подій може досить сильно різнитися і для одних "об'єктивна можливість відсутня", а для інших – "то вони бояться просто", "перебільшують", "не хочуть робити і щось видумують" та ін.

З огляду на те, що законодавець приділив значної уваги урегулюванню особливостей зупинення кримінального провадження в умовах воєнного стану, варто зауважити, що процесуальні рішення щодо зупинення кримінального провадження у практичній діяльності нерідко складають єдиний комплекс рішень у сукупності із процесуальними рішеннями про виділення матеріалів досудових розслідувань.

Висновки до Розділу 3

1. Ухвалення процесуального рішення про виділення матеріалів досудового розслідування щодо неповнолітнього є дискреційним повноваженням прокурора і тому залежить від урахування низки чинників, які впливають або потенційно можуть вплинути на повноту та всебічність встановлення обставин кримінального правопорушення. Однак потреба мінімізації негативного впливу на неповнолітнього залишається, більше того, її можна розглядати як обов'язок всіх органів охорони правопорядку та суду, тому актуальним є подальше розширення номенклатури заходів, які покликані зменшити негативний вплив на неповнолітнього, окрім вже існуючих (наприклад дистанційного провадження слідчих (розшукових) дій та ін.).

2. Однією з проблем, наявність якої неодноразово констатували дослідники проблематики провадження щодо застосування примусових заходів медичного характеру, є недостатня правова визначеність чинного кримінального процесуального законодавства у питанні визначення моменту, з якого людина набуває статусу особи, щодо якої вирішується питання про застосування примусових заходів медичного характеру. Видається, що можливим вирішенням цього проблемного питання є запровадження інституту, в цілому аналогічного інституту повідомлення про підозру, але спеціально призначеного повідомленню особі, яка страждає на психічний розлад, про наявність достатніх даних для

застосування до неї примусових заходів медичного характеру. Це дозволить вирішити не лише окремі труднощі щодо об'єднання та виділення матеріалів досудових розслідувань, але й питання щодо застосування до такої особи заходів процесуального примусу, а також і створить певні гарантії законності для зазначеної вище особи.

3. Процесуальні рішення щодо об'єднання та виділення матеріалів досудових розслідувань щодо діянь осіб, які чинне законодавство наділяє додатковими гарантіями недоторканності має певну специфіку, зокрема повноваження прокурора щодо ухвалення таких рішень "обмежені" встановленими ст. 216 КПК України ознаками підслідності (предметної, персональної і виключної).

4. Вивчення специфіки процесуальних рішень щодо об'єднання та виділення матеріалів досудових розслідувань у тих ситуаціях, якщо в матеріалах провадження наявні відомості, які становлять державну таємницю, дозволяє зробити висновок про потребу закріпити в законі обов'язок прокурора у кожному такому провадженні перевіряти наявність можливості виділення таких матеріалів в окреме провадження з метою посилення гарантій убезпечення від розголошення охоронюваних законом відомостей.

5. Чинне кримінальне процесуальне законодавство недостатньо детально регламентує питання, які виникають у разі виділення матеріалів досудового розслідування, у якому вирішуються питання про застосування до юридичної особи заходів кримінально правового характеру.

6. У кримінальному процесуальному законодавстві з метою урегулювання особливостей режиму досудового розслідування в умовах воєнного стану вжиті окремі оцінні поняття, зокрема – "об'єктивна неможливість" і такий термін застосовується оцінки ситуації на предмет можливості проведення тої чи іншої процесуальної дії. Видається, що такий підхід законодавця дещо спрощений, оскільки в низці ситуацій вчинення певних дій справді неможливе, в інших випадках – вчинення дій

можливе, але поєднане з різного роду ризиками для життя, здоров'я людини і варто у кожному випадку вирішувати специфічний конфлікт інтересів досягнення цілей досудового розслідування і ступінь допустимого ризику для учасників процесу чи інших осіб.

ВИСНОВКИ

У результаті проведеного дослідження та узагальнення наукових поглядів, підходів та концепцій, розроблених вітчизняними науковцями, вивчення положень чинного національного кримінального процесуального законодавства України та низки зарубіжних держав, практики його застосування й правових позицій ЄСПЛ, міжнародно-правових актів було досягнуто мети та виконано визначені у роботі завдання. У підсумку здійсненого дослідження зроблено такі висновки:

1. Науково-теоретичною основою дослідження та подальшого удосконалення інституту об'єднання та виділення матеріалів кримінальних проваджень є вчення про кримінальну процесуальну форму, її єдність і диференціацію, а також концепція належної правової процедури. Саме крізь призму основі положень цих доктрин слід розглядати окремі інститути кримінального процесуального права і керуватися такими вихідними положеннями для подальшого удосконалення національного кримінального процесуального законодавства.

2. На основі аналізу підходів вчених щодо передумов запровадження диференційованих порядків кримінального провадження, передусім, слід констатувати наявність значних розбіжностей навіть у методологічних підходах до їх розуміння, тому пропонується поділяти наявні концепції на дві групи: до першої – віднести розуміння передумов як явища виключно правового (кримінально правового, процесуального, кримінологічного тощо); у другій – об'єднати погляди науковців, які не обмежуються вивченням лише суто правової проблематики, але намагаються досліджувати й "зовнішні" відносно предмету юриспруденції явища та процеси. Тому запропоновано передумови диференціації процесуальної форми класифікувати на правові (матеріально-правові, процесуальні тощо) та інші (соціальні, психологічні, політичні, організаційні тощо).

3. Вивчення доктринальних позицій щодо сутності і правової природи процесуальних рішень прокурора і суду щодо об'єднання і виділення матеріалів кримінальних проваджень дало можливість виявити окремі суперечності правового регулювання та запропоновано можливі способи їх вирішення. Зокрема, доведено, що передбачені національним кримінальним процесуальним законодавством підстави об'єднання кримінальних проваджень не повною мірою охоплюють усю різноманітність практичних ситуацій, в яких з точки зору економії ресурсів, уникнення дублювання в провадженні слідчих (розшукових) дій, захисту прав та законних інтересів учасників провадження, а також низки інших міркувань було б оптимальним здійснювати не кілька окремих проваджень, а лише одне об'єднане кримінальне провадження.

4. Заслуговують на підтримку підходи вчених, які висловлювали критичні зауваження щодо доцільності та відповідності завданням кримінального судочинства окремих випадків розслідування різних кримінальних правопорушень в об'єднаному провадженні, зокрема в частині виникнення труднощів щодо реалізації засади розумності процесуальних строків, права особи на розгляд судом обвинувачення без невиправданих затримок тощо у випадках розслідування складних, багатоепізодних проваджень зі значним числом учасників такого провадження.

5. Така підстава об'єднання кримінальних проваджень як спільне вчинення кількома особами одного кримінального правопорушення багатьма дослідниками багатьма вченим розглядається виключно як вчинення злочину у співучасті, а співучасть можлива лише в умисних злочинах і тому виникає проблемна ситуація щодо потенційної можливості об'єднання кримінальних проваджень щодо кримінальних правопорушень, вчинених з необережності. Більше того, підстави об'єднання кримінальних проваджень слід розширити і передбачити повноваження прокурора об'єднувати кримінальні провадження про кримінальні правопорушення, у

яких за відсутності ознак співучасті мала місце одна подія злочину чи проступку, а так саме щодо двох і більше подій, якщо мають місце причинно-наслідкові зв'язки об'єктивної сторони розслідуваних подій тощо.

6. Має місце непослідовність законодавця і прогалина правового регулювання процедури передачі матеріалів кримінального провадження у разі ухвалення рішення про їх виділення, тоому пропонується удосконалити процедуру передачі матеріалів кримінальних проваджень у разі виділення матеріалів в окреме провадження, обов'язкового виготовлення засвідчених копій документів. Заслугує на практика звернення слідчих до слідчого судді з клопотанням про надання тимчасового доступу до матеріалів іншого кримінального провадження і тому необхідно запровадити окрему процедуру здійснення судового контролю у разі виникнення спірних ситуацій належності матеріалів до різних кримінальних проваджень, що особливо актуально у разі наявності у провадженні предметів, які фізично неможливо копіювати.

7. Чинне кримінальне процесуальне законодавство необхідно доповнити правилом про те, що у випадках якщо обставини, які слугували підставою для виділення матеріалів кримінального провадження в окреме, припинили існувати, прокурор зобов'язаний розглядати питання про можливість об'єднання раніше виділених матеріалів кримінальних проваджень в усіх таких випадках. Таке рішення особливо актуальне у провадженнях, в яких мало місце укладення угоди (про примирення чи про визнання вини), і матеріали кримінальних проваджень були виділені в окремі провадження. Однак у подальшому суд не затвердив укладеної угоди і має місце певна невизначеність позиції законодавця щодо прийняття процесуальних рішень про об'єднання таких проваджень, через яку складається суперечлива судова практика.

8. У провадженнях приватного обвинувачення необхідно не лише перебачити обов'язкове об'єднання матеріалів таких проваджень щодо

зустрічних звинувачень, більше того, слід відмовитися від існуючого нормативного положення про відмову потерпілого від обвинувачення і замість нього запровадити інститут примирення потерпілого і підозрюваного (обвинуваченого) як підставу для закриття кримінального провадження. Такий підхід унеможливить випадки подання заяви про вчинення кримінального правопорушення особою, яка мала статус підозрюваної, після відмови потерпілим від обвинувачення, оскільки у низці кримінальних проваджень приватного обвинувачення мають місце випадки взаємного (обопільного) нанесення побоїв, заподіяння тілесних ушкоджень усіма учасниками конфлікту. Більше того, констатований судом факт примирення осіб унеможлиблює подальше ініціювання нових проваджень за тими ж обставинами, а так саме і подальших оскаржень ухвалених у провадженні рішень, означає безповоротне вирішення конфлікту між особами, який мав місце.

9. Виділення матеріалів досудових розслідувань щодо неповнолітніх доцільне не в усіх випадках без шкоди для повноти, усебічності дослідження обставин кримінального правопорушення, однак потреба усунення чи мінімізації впливу повнолітніх підозрюваних на неповнолітніх залишається, так само наявна потреба зменшення можливості негативного впливу на неповнолітніх інших чинників (наприклад ознайомлення неповнолітніх з проявами виняткової жорстокості, демонстрації їм різного роду кримінальних технік вчинення злочинів і проступків тощо) тому пропонується ширше використовувати вже наявні правові засоби, зокрема провадження слідчих (розшукових) дій в режимі відеоконференції, вжиття інших заходів для унеможливлення негативного впливу на неповнолітніх осіб.

10. З огляду на те, що відомості, які становлять державну таємницю, в деяких кримінальних провадженнях можуть мати "локальне" значення у межах процесуальної діяльності у кримінальному провадженні, тобто стосуватися предмету доказування лише окремих обставин, не мати

жодного зв'язку з діяннями інших співучасників кримінального правопорушення тощо слід обов'язково вивчати питання про можливість виділення відповідних матеріалів досудового розслідування. Тому пропонується закріпити у кримінальному процесуальному законодавстві правило, згідно з яким у разі наявності в кримінальному провадженні матеріалів, яку становлять державну таємницю, обов'язково розглядається і вирішується питання про можливість виділення відповідних епізодів в окреме провадження, зокрема з тією метою, щоб максимально скоротити число учасників процесу, яким стануть відомі зазначені відомості.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Case of Vasaráb and Paulus v. Slovakia (Applications № 28081/19 and № 29664/19). URL: <https://hudoc.echr.coe.int/rus?i=001-221525>.
2. Case of Sanader v. Croatia (Application № 66408/12). URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-151039>.
3. Case of Winterwerp v. The Netherlands (Application № 6301/73). URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-57597>.
4. Code of Criminal Procedure [Кримінальний процесуальний кодекс Республіки Естонія] URL: <http://surl.li/ctbags>.
5. Case of Cornelis v. the Netherlands (Application № 6301/73). URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-23972>.
6. Novozhylov V. S. Due process in code enforcement as criminal procedural task: to the issue on essence and practical use. *Journal of the National Academy of Legal Sciences of Ukraine*. 2019. Vol. 26. № 4. P. 90-107.
7. Resolution (75) 11 On the criteria governing proceedings held in the absence of the accused (Adopted by the Committee of Ministers on 21 May 1975 at the 245th meeting of the Ministers' Deputies). URL: <https://rm.coe.int/09000016804f7581>.
8. Zakoniko Krivičnom Postupku [КПК Хорватії] https://www.paragraf.rs/propisi/zakonik_o_krivicnom_postupku.html.
9. Альтернативні способи вирішення спорів у кримінальному провадженні / С. Г. Волкотруб, С. А. Крушинський, В. В. Луцик та ін. Хмельницький: Хмельницький університет управління та права, 2015. 204 с.
10. Андрух В. Деякі питання щодо меж оскарження процесуальних рішень у досудовому кримінальному провадженні. *Актуальні питання досудового розслідування: збірник матеріалів круглого*

столю (м. Кривий Ріг, 28 квітня 2023 року). Кривий Ріг: КННІ ДонДУВС, 2023. С. 21-23.

11. Антонюк Н., Новаковська І. Повноваження прокурорів та слідчих у межах виділеного або об'єднаного кримінальних проваджень. *Судова влада*. 22 листопада 2023 р. URL: <http://surl.li/apdrww>.

12. Бабенко І. Ю. Гарантії прав людини в кримінальному провадженні на стадії досудового розслідування. *Правовий часопис Донбасу*. 2020. № 1. С. 169-176.

13. Бардаш А. До питання щодо диференціації процесуальної форми. *Юридичний вісник*. 2012. № 3. С. 131-136.

14. Білак М. Запровадження європейської доктрини "правова процедура" (fair procedure) у практиці Касаційного адміністративного суду. *Судебно-юридическая газета*. 09 серпня. 2019 р. URL: <http://surl.li/zpnhws>.

15. Вирок колегії суддів судової палати у кримінальних справах Чернігівського апеляційного суду 19 лютого 2020 року. Справа № 748/376/18. URL: <https://reestr.court.gov.ua/Review/87702326>.

16. Вирок колегії суддів судової палати у кримінальних справах Чернігівського апеляційного суду 15 квітня 2021 року. Справа № 748/254/18. URL: <https://reestr.court.gov.ua/Review/96301920>.

17. Вирок Новозаводського районного суду міста Чернігова від 01 листопада 2019 року. Справа №751/602/18. URL: <https://reestr.court.gov.ua/Review/85343141>.

18. Власова Г. П. Співвідношення кримінальних процесуальних проваджень та диференціації кримінальних процесуальних форм. *Науково-інформаційний вісник*. 2019. №1. С. 153-158.

19. Волкотруб С. Г. Імунітет і проблеми його захисту в кримінальному судочинстві : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Харків, 2003. 19 с.

20. Волкотруб С. Г. Диференціація та уніфікація процесуальної форми в окремих порядках кримінального провадження. *Право.иа.* 2023. № 1. С. 201-205.

21. Волкотруб С. Г. Особливості оскарження процесуальних рішень щодо угод у кримінальних провадженнях. *Юридичний електронний науковий журнал.* 2023. №. 6. С.514-516.

22. Волкотруб С. Г. Процесуальні передумови застосування альтернативних способів вирішення кримінально-правових конфліктів. *Університетські наукові записки.* 2016. № 1. С.183-190.

23. Галушка В., Тіхонов Г. Особливості правового регулювання захисту державної таємниці в Україні та за її межами. *Підприємництво, господарство і право.* 2021. №1. С. 205-209.

24. Гловюк І. В., Гринюк В. О., Ковальчук С. О. Застосування примусової госпіталізації психічно хворих осіб у кримінальному провадженні України в контексті практики Європейського суду з прав людини. *Порівняльно-аналітичне право.* 2020. № 1. С. 524-528.

25. Гловюк І., Дроздов О., Тетерятник Г., Фоміна Т., Рогальська В., Завтур В. Особливий режим досудового розслідування, судового розгляду в умовах воєнного стану: науково-практичний коментар Розділу IX-1 Кримінального процесуального кодексу України. ДніпроЛьвів-Одеса-Харків, 2022. 82 с.

26. Гловюк І., Стоянов М. Особливості доказування у спеціальному досудовому розслідуванні: окремі питання. *Право України.* 2017. № 12. С. 19-26.

27. Гонтаренко В. П. Досудове розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних з домашнім насильством : дис. д-ра філософії: 081 Право. Харків, 2024. 251 с.

28. Городовенко В. В. Належна правова процедура як загально визнаний стандарт функціонування судової влади. *Адвокат.* 2012. № 5 (140). С. 12-17.

29. Грищенко О. В., Юхно О. О., Даниленко А. В. Методичні рекомендації щодо особливостей досудового розслідування кримінальних проваджень стосовно застосування примусових заходів медичного характеру. Законодавче забезпечення правоохоронної діяльності : навч. посіб. Харків : Стильна типографія, 2017. С. 367-387.

30. Грошевий Ю. М. Проблеми спеціалізації судових процедур. *Актуальні проблеми застосування Цивільного процесуального кодексу та Кодексу адміністративного судочинства України* : тези доп. та наук. повідомл. учасн. наук.-практ. конф. (25–26 січ. 2001 р.) X. : Нац. юрид. акад. України, 2007. С. 20–26.

31. Гурджі Ю.О. Правовий захист особи в кримінальному процесі України: теорія та методологія: автореф. дис. ... д-ра. юрид. наук: 12.00.09. Одеса, 2007. 40 с.

32. Декларація основних принципів правосуддя для жертв злочинів та зловживання владою: прийнята резолюцією 40/34 Генеральної Асамблеї від 29 листопада 1985 року. URL: <https://khpg.org/1080460475>.

33. Дердюк Б. М. Провадження щодо неосудних і обмежено осудних осіб в судах першої інстанції : автореф. дис канд. юрид. наук: 12.00.09. Одеса, 2012. 20 с.

34. Доказування у кримінальному провадженні : курс лекцій / О. О. Бондаренко, Г. І. Глобенко, В. В. Романюк та ін. Харків : ХНУВС, 2018. 156 с.

35. Досудове розслідування: навч. посібник / Р. І. Благута, А.-М. Ю. Ангеленюк, Ю. В. Гуцуляк та ін. Львів: ЛьвДУВС, 2019. 600 с.

36. Драгомирова М. Г. Особливості спеціального досудового розслідування. *Проблеми кримінального процесуального законодавства та шляхи їх розв'язання*: Збірник матеріалів 1 Всеукраїнської наук.-практ. конференції (м. Харків, 23 листопада 2016 р.). Харків, 2016. С. 123-125.

37. Дрозд В. Г. Правове регулювання досудового розслідування: проблеми теорії та практики: монографія. Одеса: Видавничий дім "Гельветика", 2018. 448 с.

38. Єфіменко І.М. Охорона державної таємниці на стадії досудового розслідування кримінального провадження: проблемні питання та шляхи їх вирішення. *Митна справа*. 2013. № 6 (2.1). С. 131-135.

39. Жук М. С. Процесуальний статус співучасників кримінального правопорушення, які не є обвинуваченими (підсудними), в аспекті меж судового розгляду. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія ПРАВО*. 2015. Випуск 35. Частина I. Том 3. С. 97-102.

40. Завтур В. А. Нормативне забезпечення права на свободу та особисту недоторканність у кримінальному провадженні щодо застосування примусових заходів медичного характеру (частина 1). *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. № 7. С. 374-372.

41. Загальна теорія держави і права: навч. посіб. / Колодій А. М., Копейчиков В. В., Лисенков С. Л. та ін. К.: Юрінком Інтер, 2000. 320 с.

42. Зайцев О. В. Обмежена осудність у кримінальному праві України : автореф. дис канд. юрид. наук: 12.00.08. Харків, 2006. 20 с.

43. Ільченко С. Ю. Актуальні проблеми досудового розслідування кримінальних правопорушень, вчинених учасниками організованих злочинних угруповань. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2016. № 1. С. 104-107.

44. Кавун Д. Ю. Кримінальний процесуальний механізм забезпечення прав потерпілого (фізичної особи) у досудовому розслідуванні : дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09. Харків, 2016. 214 с.

45. Капліна О. В. Правозастосовне тлумачення норм кримінально-процесуального права : монографія. Харків: Право, 2008. 296 с.

46. Карпенко М. О. Особливості провадження в справах про злочини неповнолітніх : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Харків, 2004. 186 с.

47. Кваліфікація та основи методики розслідування домашнього насильства: навчальний посібник / С. Романцова, Н. Устрицька, І. Гловюк та ін. Львів: ЛДУВС, 2022. 404 с.

48. Керівні принципи Комітету міністрів Ради Європи щодо правосуддя, дружнього до дітей прийняті Комітетом міністрів Ради Європи 17 листопада 2010 року і пояснювальна записка. Strasbourg: Council of Europe Publishing, 2013. 51 с.

49. Кириченко В.Л. Кримінальне провадження щодо застосування примусових заходів медичного характеру: дис. ... доктора філософії: 081 Право. Дніпро, 2020. 314 с.

50. Ковна У. С. Забезпечення прав і законних інтересів малолітніх осіб у кримінальному процесі України: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09. Київ, 2010. С. 15. 20 с.

51. Козарійчук Д. В. Забезпечення прав особи у кримінальному провадженні щодо застосування примусових заходів медичного характеру: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09. Київ, 2021. 211 с.

52. Козій В. В. Об'єднання і виділення кримінальних проваджень за законодавством України : дис...канд. юрид. наук: 12.00.09. Київ, 2016. 240 с.

53. Колодчин В. В., Туманянц А. Р. Повноваження прокурора в судовому провадженні у першій інстанції: монографія. Харків: Оберіг, 2016. 228 с.

54. Конвенції ООН про права дитини 1989 р. *Законодавство України*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021#Text.

55. Конституційне звернення про офіційне тлумачення пункту 25 частини першої статті 85 Конституції України у співвідношенні з частиною 1 статті 1 Закону України "Про тимчасове виконання обов'язків посадових осіб, яких призначає на посаду за згодою Верховної Ради України Президент України або Верховна Рада України за поданням Президента України" щодо можливості надання Верховною Радою України

згоди на призначення виконуючим обов'язки Президента України, Головою Верховної Ради України, виконуючого обов'язки Генерального прокурора України. URL: <https://ccu.gov.ua/sites/default/files/ndf/18-2115.pdf>.

56. Конституція України від 28 червня 1996 р. *Законодавство України*. URL: <http://surl.li/wdbwzi>.

57. Концепція розвитку кримінальної юстиції щодо неповнолітніх в Україні : Схвалена Указом Президента України від 24 травня 2011 року № 597/2011. *Законодавство України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/597/2011#Text>.

58. Котюк О. І. Підстави проведення слідчих (розшукових) дій. Актуальні проблеми досудового розслідування зб. тез доповідей IV Всеукр. наук.-практ. конф. (Київ, 1 липня 2015 р.). К.: Нац. акад. внутр. справ, 2015. С. 103-104.

59. Кочура О. О. Неповнолітній потерпілий як учасник кримінального провадження : монографія. Харків: НікаНова, 2015. 249 с.

60. Криворучко Д. В. Зловживання правом під час досудового розслідування в кримінальному провадженні: дис. ... д-ра філософії: 081 "Право". Харків, 2023. 273 с.

61. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13 квітня 2012 року № 4651-VI. *Законодавство України*. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/4651-17/page>

62. Кримінальний кодекс України від 5 квітня 2001 року № 2341-III. *Законодавство України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>.

63. Кримінальний процес: навч. посібник / Ю. П. Аленін, Л. І. Аркуша та ін. Одеса : Фенікс, 2020. 582 с.

64. Кримінальний процес: підручник / За ред. О. В. Капліної, О. Г. Шило. Харків: Право, 2018. 584 с.

65. Кримінальний процес України: академічний курс : у 3-х т. Т. 1 : Загальна частина / В. Т. Нор, Н. Р. Бобечко, М. В. Багрій та ін. Львів : ЛНУ ім. Івана Франка, 2021. 912 с.
66. Кримінальний процес: підручник / За ред. В. Я. Тація, Ю. М. Грошевого, О. В. Капліної, О. Г. Шило. Х.: Право, 2013. 824 с.
67. Кримінальний процес: підручник / за ред. Ю. М. Грошевого та О. В. Капліної. Х.: Право, 2010. 608 с.
68. Кримінальний процес: сучасний вимір та перспективні тенденції: IV Харків. кримінал. процесуал. полілог, присвяч. 100-річчю від дня народж. канд. юрид. наук , проф. С. А. Альперта, "Півстоліття служіння науці та освіті" (м. Харків, 24 берез. 2023 р.). Харків: Право, 2023. 184 с.
69. Кримінально-процесуальний кодекс Литовської Республіки : від 14 березня 2002 р. № IX-785. *Центр політико-правових реформ*. URL: [http://pravo.org.ua/files/_\(2\).pdf](http://pravo.org.ua/files/_(2).pdf).
70. Крукевич О. Неповнолітні потерпілі як учасники кримінального процесу. *Історико-правовий часопис*. 2015. № 2 (6). С. 177-181.
71. Крушинський С. А. Відмова потерпілого (приватного обвинувача) від обвинувачення: поняття, порядок здійснення та правові наслідки. *Університетські наукові записки*. 2015. № 2 (54). С. 212-220.
72. Крушинський С. А. Подання доказів у кримінальному судочинстві України: монографія. Хмельницький: Хмельницький університет управління та права, 2017. 247с.
73. Лазукова О. В. Особливий режим досудового розслідування в умовах воєнного, надзвичайного стану або у районі проведення антитерористичної операції : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Харків, 2018. 20 с.
74. Лобойко Л. М., Банчук О. А. Кримінальний процес: навч. посібник. Київ: ВАІТЕ, 2014. 280 с.

75. Маляренко В. Т. Відновлювальне правосуддя: можливості запровадження в Україні. *Бюлетень Міністерства юстиції України*. 2004. № 8(34). С. 34-63.

76. Мельник С. М. Процесуальна форма у кримінальному судочинстві України: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09. К., 2001. 17 с.

77. Михайленко В. В. Застосування належної правової процедури як завдання кримінального провадження. *Часопис Національного університету "Острозька академія". Серія "Право"*. 2020. № 1 (21). С. 1-13.

78. Михайленко В. В. Процесуальні зловживання під час досудового розслідування. *Судово-юридична газета. Блог*. 2021, 3 червня. URL: https://protocol.ua/ua/protsesualni_zlovgivannya_pid_chas_dosudovogo_rozsliduvannya.

79. Михеєнко М. М., Нор В. Т, Шибіко В. П. Кримінальний процес України: підручник. К.: Либідь, 1999. 536 с.

80. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права 1966 р. *Законодавство України*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_043#Text.

81. Мінімальні стандартні правила ООН, що стосуються здійснення правосуддя щодо неповнолітніх" ("Пекінські правила") URL: <http://surl.li/ybwryf>.

82. Навроцька В. В. Особливі порядки кримінального провадження: монографія. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2021. 169 с.

83. Наказателно-процесуален кодекс на Република България. URL: <https://www.lex.bg/laws/ldoc/2135512224>.

84. Новак Р. В. Інститут угод як прояв диференціації кримінально-процесуальної форми. *Вісник Вищої ради юстиції*. 2013. № 3. С. 74-86.

85. Новожилов В. С. Застосування належної правової процедури як завдання кримінального провадження: до питання про сутність та практичне значення. *Вісник Національної академії правових наук України*. 2019. Том 26. № 4. С. 106-129.

86. Оборонова І. В. Диференціація кримінального провадження в суді першої інстанції: дис. д-ра філософії: 081 Право. Хмельницький, 2023. 250 с.

87. Околотенко Д. С. Процесуальні строки на стадії досудового розслідування : дис. д-ра філософії: 081 Право. Київ, 2024. 237 с.

88. Особливі порядки кримінального провадження: підручник / за ред. О. В. Капліної. Харків : Право, 2024. 336 с.

89. Особливості кримінального провадження щодо окремих категорій посадових осіб : навч. посіб. / Т. В. Гавронська Н. О. Деркачова Н. Ю. Карпова та ін. Одеса: Олді+, 2024. 178 с.

90. Павловський В. В. Загальні положення досудового розслідування : дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09. К., 2016. 246 с.

91. Павловський В. В. Об'єднання та виділення матеріалів досудового розслідування. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія Право*. 2015. Випуск 32. Том 3. С. 141-144.

92. Перепелиця С. І. Провадження у формі приватного обвинувачення : порівняльно-правове дослідження : монографія. Харків: Право, 2015. 184 с.

93. Печко В. В. Щодо процесуального статусу осіб, стосовно яких передбачається застосування примусових заходів медичного характеру. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2018. № 4. С. 177-180.

94. Попелюшко В. О. Оскарження захисником рішень, дій чи бездіяльності органів досудового розслідування та прокурора. *Адвокат*. 2012. № 10. С. 12-15.

95. Порядок проведення судово-психіатричної експертизи Порядок проведення судово-психіатричної експертизи: Затв. наказом Міністерства

охорони здоров'я від 08 травня 2018 року № 865. *Законодавство України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0719-18#Text>.

96. Постанова ВП ВС від 11.12.2019, справа № 536/2475/14-к. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/86365236>.

97. Постанова ВС від 21.02.2019, справа №698/1151/15-к. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/93595881>.

98. Постанова ВС від 24.02.2021, справа № 601/313/17. URL : <https://reyestr.court.gov.ua/Review/95213498>.

99. Постанова КАС ВС від 25 липня 2019 року. Справа № 826/13000/18. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/83331117>.

100. Постанова ККС ВС від 20 серпня 2020 року. Справа № 344/20740/18. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/91161509>.

101. Постанова ККС ВС від 22 травня 2018 року. Справа № 554/5245/17. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/74266608>.

102. Постанова Об'єднаної палата ККС ВС від 04 жовтня 2021 року. Справа № 724/86/20. URL: <http://surl.li/ticyjс>.

103. Постанова Об'єднаної палати ККС ВС від 11 вересня 2023 року. Справа № 711/8244/18. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/113536395>.

104. Потьомкін І. Ю. Актуальні проблеми кримінально-процесуального інституту об'єднання та виділення кримінальних справ : автореф. дис. ...канд. юрид. наук: 12.00.09. Х., 1994. 20 с.

105. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 5 липня 2012 року № 5076-VI *Законодавство України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17#Text>.

106. Про Вищу раду правосуддя: Закон України від 21 грудня 2016 року № 1798-VIII *Законодавство України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1798-19>.

107. Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України щодо особливого режиму досудового розслідування в умовах воєнного, надзвичайного стану або у районі проведення антитерористичної операції: Закон України від 12 серпня 2014 р. № 1631-VII. *Законодавство України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1631-18#Text>.

108. Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України щодо порядку скасування запобіжного заходу для проходження військової служби за призовом під час мобілізації, на особливий період або його зміни з інших підстав: Закон України від 15 березня 2022 року № 2125-IX. *Законодавство України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2125-20#n6>.

109. Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України щодо удосконалення порядку здійснення кримінального провадження в умовах воєнного стану: Закон України від 14 квітня 2022 року № 2201-IX. *Законодавство України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2201-20#n45>.

110. Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України щодо удосконалення окремих положень досудового розслідування в умовах воєнного стану: Закон України від 27 липня 2022 року № 2462-IX. *Законодавство України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2462-20#n46>.

111. Про державну таємницю: Закон України від 21 січня 1994 року № 3855-XII. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3855-12#Text>.

112. Про деякі питання здійснення кримінального провадження на підставі угод: лист ВСС від 15.11.2012 № 223-1679/0/4-12. *Законодавство України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v1679740-12#Text>.

113. Про деякі питання здійснення кримінального провадження щодо неповнолітніх: Лист Вищого спеціалізованого суду з розгляду цивільних і кримінальних справ від 18 липня 2013 р. № 223–1134/0/4-13. *Законодавство України.* URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/v1134740–13>.

114. Про доповнення до інформаційного листа Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 15.11.2012 № 223-1679/0/4-12 "Про деякі питання здійснення кримінального провадження на підставі угод": лист ВСС від 05.04.2013 № 223-558/0/4-13 *Законодавство України.* URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0223740-13#Text>.

115. Про доповнення до інформаційного листа Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ: лист ВСС № 223-558/0/4-13 від 15.11.2012 р. *Законодавство України.* URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v-697740-13#Text>.

116. Про запобігання корупції Закон України від 14 жовтня 2014 року № 1700-VII. *Законодавство України.* URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#Text>.

117. Про охорону дитинства: Закон України від 26 квітня 2001 року № 2402-III. *Законодавство України.* URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2402-14#Text>.

118. Про практику застосування судами України законодавства в справах про злочини неповнолітніх: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 16.04.200 р. № 5. *Законодавство України.* URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/va005700-04#Text>.

119. Про практику здійснення судами кримінального провадження на підставі угод: постанова Пленуму Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ № 13 від 11.12.2015. *Законодавство України.* URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0013740-15#Text>.

120. Про прокуратуру Закон України від 14 жовтня 2014 року № 1697-VII *Законодавство України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1697-18#Text>.

121. Про Рахункову палату Закон України від 2 липня 2015 року № 576-VIII. *Законодавство України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/576-19#Text>.

122. Про статус депутатів місцевих рад Закон України від 11 липня 2002 року № 93-IV. *Законодавство України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/93-15#Text>.

123. Про статус народного депутата України Закон України від 17 листопада 1992 року № 2790-XII. *Законодавство України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2790-12#Text>.

124. Про судову практику застосування судами примусових заходів медичного характеру: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 3 червня 2005 р. № 7. *Законодавство України*. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/v0002700-05>.

125. Пукач І. Б. Порядок провадження у кримінальних справах щодо обмежено осудних осіб : дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09. Київ, 2011. 224 с.

126. Рафальонт С. Р. Загальні положення судового розгляду кримінального провадження : дис. ... д-ра філософії: 081 Право. Львів, 2024. 339 с.

127. Резолюція Генеральної Асамблеї ООН № 46/119 від 17.12.1991 "Принципи захисту осіб із психічними захворюваннями та покращення психіатричної допомоги". URL: <https://ips.ligazakon.net/document/MU91323>.

128. Ренкас А.А. Підстави та процесуальний порядок повідомлення про підозру окремій категорії осіб: дис. ... д-ра філософії: 081 Право. Одеса, 2024. 217 с.

129. Рибалко В.О. Оцінні поняття в кримінальному процесуальному праві України: монографія. Львів: Видавництво. 2017. 260 с.

130. Рибалко В. О. Оцінні поняття в кримінально-процесуальному праві України : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Запоріжжя, 2016. 20 с.

131. Рибалко В. О. Оцінні поняття, які використовуються для регламентації порядку виділення матеріалів кримінального провадження. *Держава та регіони. Серія: Право.* 2018. № 3 (61). С. 177-182.

132. Рибалко В. О., Филистин А. О. Підстави об'єднання матеріалів кримінального провадження. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ.* 2016 № 2 С. 371-380.

133. Рибалко В. О., Филистин А. О. Проблемні питання регламентації підстав об'єднання матеріалів кримінального провадження. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія юридична.* 2016. Випуск 3. С. 263-272.

134. Рісний М. Б. Правозастосувальний розсуд (загально-теоретичні аспекти): дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.01. Львів, 2006. 189 с.

135. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 47 народних депутатів України про офіційне тлумачення положень частини першої статті 105, частини першої статті 111 Конституції України (справа щодо недоторканності та імпичменту Президента України) від 10 грудня 2003 року № 19-рп/2003. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v019p710-03>.

136. Рогатинська Н.З. Кримінальне провадження, яке містить відомості, що становлять державну та банківську таємниці. *Актуальні проблеми правознавства.* 2016. Випуск 1. С. 180-186.

137. Романюк В. В. Кримінальне судочинство щодо неповнолітніх : монографія. Харків: Друкарня Мадрид, 2016. 252 с.

138. Рябченко К. С. Предмет доказування у кримінальному провадженні щодо неповнолітніх: дис. ... д-ра філософії: 081 Право. Київ, 2021. 224 с.

139. Сачко О. В. Забезпечення верховенства права при застосуванні особливих форм, порядків та режимів кримінального провадження: дис. ... д-ра. юрид. наук: 12.00.09. Ірпінь, 2019. 499 с.

140. Свириденко С. В. Досудове розслідування у кримінальному провадженні щодо осіб, які користуються недоторканністю: автореф. ... дис. канд. юрид. наук: 12.00.09. Ірпінь, 2018. 22 с.

141. Сімейний кодекс України від 10 січня 2002 року № 2947-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14#Text>.

142. Сімонович Д. В. Загальна характеристика кримінального провадження щодо застосування примусових заходів медичного характеру. *Актуальні питання досудового розслідування та тенденції розвитку криміналістичної методики*: тези доп. всеукр. наук.-практ. конф. (м. Харків, 21 листопада 2018 р.). Харків: ХНУВС, 2018. С. 181-183.

143. Сімонович Д. В. Кримінальна процесуальна форма. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2014. Випуск 5-2. Том 3. С. 233-235.

144. Січко С. О. Загальні положення досудового розслідування : дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09. Харків, 2021. 247 с.

145. Січко С. О. Об'єднання і виділення матеріалів досудового розслідування: питання теорії та практики. *Право і суспільство*. 2019. № 2 частина 2. С. 208-213.

146. Соловійова О. Є. Участь неповнолітнього потерпілого в кримінальному провадженні. Актуальні проблеми досудового розслідування та судового розгляду злочинів проти статевої свободи та статевої недоторканості дітей, шляхи їх вирішення. К.: НАВС, 2020. С. 300-303.

147. Стратегія національної безпеки: Рішення Ради Національної безпеки і оборони від 14 вересня 2020 р. URL.: <https://www.president.gov.ua/documents/3922020-35037>.

148. Стулов О., Щолкін В. Визнання вини підсудним як спосіб спрощення кримінального процесу: "за" і "проти" *Вісник прокуратури*. 2002. № 1. С. 66-69.

149. Тавакалян М. Аналіз критеріїв диференціації кримінально-процесуальної форми в особливих порядках кримінального провадження. *Публічне право*. 2024. № 1 (53). С. 89-96.

150. Татаров О. Ю. Досудове провадження в кримінальному процесі України : теоретико-правові та організаційні засади (за матеріалами МВС): монографія. Донецьк: Промінь, 2012. 640 с.

151. Татоян А. А. Спеціальне досудове розслідування в умовах дії правового режиму воєнного стану в Україні. *Кримінальний процес: сучасний вимір та перспективні тенденції*. 2023. № 4. С. 131-133.

152. Таус М. М. Судове провадження на підставі угод у кримінальному процесі України: дис. ... д-ра філософії : 081 Право. Дніпро. 2021. 290 с.

153. Тетерятник Г. К. Охорона прав і законних інтересів неосудних і обмежено осудних на стадії досудового розслідування у кримінальному процесі України : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Донецьк, 2012. 226 с.

154. Тетерятник Г. К. Кримінальне провадження в умовах надзвичайних правових режимів: теоретико-методологічні та праксеологічні основи : монографія. Одеса : Гельветика, 2021. 500 с.

155. Тетерятник Г. К. Окремі питання доказування при розслідуванні домашнього насильства. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. №2. С. 580-582.

156. Тищенко О. І. Кримінальне провадження за участю осіб, які страждають на психічні розлади : дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.09. Харків, 2024. 644 с.

157. Тітко І. А. Нормативне забезпечення та практика реалізації приватного інтересу в кримінальному процесі України: автореф. ... дис. д-ра юрид. наук: 12.00.09. Харків, 2016. 37 с.

158. Тітко І. А. Оцінні поняття у кримінально-процесуальному праві України : монографія. Харків : Право, 2010. 216 с.

159. Тітко І. А. Вплив зміни правовідносин між правопорушником і потерпілим на форму кримінального провадження. *Право, суспільство і держава: форми взаємодії* : міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 15–16 січня 2016 р.) Київ, 2016. С. 129-131.

160. Тітко І. А. До питання правової природи інституту приватного обвинувачення в кримінальному процесі. *Вісник Національної академії правових наук України*. 2015. № 2 (81) С. 109-120.

161. Тітко І. А. Окремі особливості завершення кримінальних проваджень у формі приватного обвинувачення. *Публічне право*. 2015. № 3. С. 186-192.

162. Трекке А. С. Кримінальне провадження на підставі угоди про визнання винуватості : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Ірпінь, 2018. 247 с.

163. Трофименко В. М. Теоретичні та правові основи диференціації кримінального процесу України : дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.09. Харків, 2017. 437 с.

164. Трофименко В. М. Поняття диференціації кримінальної процесуальної форми. *Вісник Національної академії правових наук України*. 2016. № 4 (87). С. 171-183

165. Трофименко В. М. Процесуальна форма: сутність і значення у кримінальному судочинстві. *Проблеми законності*. 2012. Вип. 120. С. 202-209.

166. Трофименко В. М. Співвідношення понять "кримінальне провадження", "кримінальне судочинство", "процедура" та "стадія кримінального процесу" в юридичній доктрині та за КПК України *Право України*. 2013. № 6. С. 71–79.

167. Трофименко В. М. Теоретичні та правові основи диференціації кримінального процесу України : автореф. дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.09. Харків, 2017. 40 с.

168. Ухвала Амур-Нижньодніпровський районний суд міста Дніпропетровська від 05.10.2022. Справа № 629/345/22. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <https://reustr.court.gov.ua/Review/106602878>.

169. Ухвала Апеляційного суду м. Києва від 22 травня 2018 року. Справа № 11-кп/796/402/2018. URL: <https://reustr.court.gov.ua/Review/74374458>.

170. Ухвала Вижницького районного суду Чернівецької області від 03 лютого 2023 р. у справі № 713/1610/20. URL: <https://reests.court.gov.ua/Review/108769080>.

171. Ухвала Вижницького районного суду Чернівецької області від 12 жовтня 2021 р. у справі №713/1895/21 URL: <https://reustr.court.gov.ua/Review/100418808>.

172. Ухвала Виноградівського районного суду Закарпатської області від 01 жовтня 2021 р. у справі № 299/3496/20 URL: <https://reustr.court.gov.ua/Review//100026593>.

173. Ухвала Вищого антикорупційного суду від 21 січня 2021 року. Справа № 991/196/20. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <https://reustr.court.gov.ua/Review/86843133>.

174. Ухвала Вищого антикорупційного суду від 26 жовтня 2022 року. Справа № 991/4989/21. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <https://reustr.court.gov.ua/Review/106991042>.

175. Ухвала Вищого антикорупційного суду від 27 лютого 2023 р. у справі № 203/94/18 URL: <https://reustr.court.gov.ua/Review/109290113>.

176. Ухвала Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 11 вересня 2014 р. у справі № 5-2383км14 URL: <https://reustr.court.gov.ua/Review/40526889>.

177. Ухвала ККС від 25 січня 2022 року. Провадження № 51-257 впс 22. URL: <https://reustr.court.gov.ua/Review/102765720>.

178. Ухвала Октябрського районного суду м. Полтави від 8 листопада 2017 року. Справа № 554/5245/17. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <https://reustr.court.gov.ua/Review/70076769>.

179. Ухвала Садгирського районний суд м. Чернівці від 25 березня 2024 року. Справа № 726/448/24. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <https://reustr.court.gov.ua/Review/117900554>.

180. Ухвала слідчого судді Біляївського районного суду Одеської області від 08 липня 2024 року. Справа № 496/6325/23. Провадження № 1-кк/496/1712/24. URL: <https://reustr.court.gov.ua/Review/120259127>.

181. Ухвала слідчого судді Кобеляцького районного суду Полтавської області від 6 вересня 2019 р. Справа 1-кк/532/1092/2019 URL: <https://reustr.court.gov.ua/Review/84527547>.

182. Ухвала слідчого судді Орджонікідзевського районного суду м. Запоріжжя від 17.09.2021, справа № 335/8227/20. URL: <https://reustr.court.gov.ua/Review/100052699>.

183. Ухвала слідчого судді Святошинського районного суду м. Києва від 01.07.2019, справа № 759/11645/19. URL: <https://reustr.court.gov.ua/Review/83026621>.

184. Ухвала Талалаївського районного суду Чернігівської області від 18.02.2014 року. Справа № 747/16/14-к. URL: <https://reustr.court.gov.ua/Review/37225626>.

185. Ухвала Черкаського апеляційного суду від 19.12.2022, справа № 710/757/19. URL : <https://reustr.court.gov.ua/Review/108129048>.

186. Цермолонський І. Кримінальні провадження в умовах воєнного стану. *Юридична газета online*. 17 червня 2022 р. URL: <http://surl.li/zsveoa>.

187. Циганюк Ю. В. "Належна правова процедура" як системна правова категорія вітчизняного кримінального процесу. *Порівняльно-аналітичне право*. 2014. №3. С. 217-219.

188. Циганюк Ю. В. Кулебякін В. О. Диференціація кримінальної процесуальної форми та її значення для кримінального судочинства. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2023. №2. С.352-357.

189. Членов М. В. Строки досудового розслідування як гарантія дотримання конституційних прав особи. *Вісник Запорізького національного університету. Юридичні науки*. 2020. № 1. С. 274-281.

190. Членов М. В. Щодо обчислення строків досудового розслідування під час об'єднання та виділення кримінальних проваджень. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2019 № 3. С. 154-158.

191. Шабатура М. В. Актуальні питання об'єднання матеріалів кримінальних проваджень. Збірник матеріалів доповідей СХЛІІІ Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції "Перспективні напрямки наукових досліджень" (м. Чернівці, 31 травня 2024 року). Чернівці, 2024. С. 402-403.

192. Шабатура М. В. Об'єднання і виділення матеріалів кримінальних проваджень у диференційованих порядках кримінального судочинства. *Наше право*. 2023. № 3. С 244-249.

193. Шабатура М. В. Об'єднання і виділення матеріалів кримінальних проваджень: питання теорії і практики. *Наука і техніка сьогодні*. 2024. №5 (33). С. 285-293.

194. Шабатура М. В. Об'єднання і виділення матеріалів кримінальних проваджень: проблеми удосконалення чинного законодавства. *Механізми забезпечення розвитку держави та права в умовах євроінтеграції*: матеріали ІІ науково-практичної конференції (14-15 червня 2024., м. Полтава). Одеса: Видавництво "Молодий вчений", 2024. С. 58-59.

195. Шабатура М. В. Окремі аспекти об'єднання матеріалів кримінальних проваджень *Засади функціонування кримінальної юстиції* : збірник тез Міжнародної науково-практичної конференції

(м. Хмельницький, 14 травня 2021 року). Хмельницький : Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова, 2021. С.57-58.

196. Шабатура М. В. Особливості об'єднання і виділення матеріалів кримінальних проваджень у разі укладення угод. *Теоретико-прикладні проблеми юридичної науки на сучасному етапі реформування кримінальної юстиції*: збірник тез Міжнародної науково-практичної конференції (м. Хмельницький, 10 травня 2024 року). Хмельницький: Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова, 2024. С. 129-130.

197. Шабатура М. В. Удосконалення чинного кримінального процесуального законодавства щодо об'єднання і виділення матеріалів кримінальних проваджень. *Наше Право*. 2022. №1. С. 241-246.

198. Шаповал К. А. Деякі особливості тактики проведення слідчих (розшукових) дій під час розслідування вбивств, учинених у зв'язку із застосуванням домашнього насильства. *Вісник ХНУВС*. 2021. № 2 (93). С. 324-330.

199. Шаренко С. Л. Кримінально-процесуальні проблеми застосування примусових заходів медичного характеру. Харків: Право, 2002. 208с.

200. Шевчук С. Основи конституційної юриспруденції. Харків: Консум, 2002. 296 с.

201. Шило О. Г. Проблеми вдосконалення інституту звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з примиренням обвинуваченого (підсудного) з потерпілим. *Проблеми законності*. 2008. Вип. 93. С. 131-138.

202. Шумило М. Є., Тетерятник Г. К. Охорона прав і законних інтересів особи, щодо якої здійснюється провадження із застосування примусових заходів медичного характеру, на стадії досудового розслідування : монографія Донецьк : ДЮІ МВС, 2012. 214 с.

203. Яновська О. Г. Оскарження адвокатом рішень, дій чи бездіяльності слідчого, прокурора та слідчого судді під час досудового розслідування: наук.-практ. посіб. К.: Прецедент, 2013. 32 с.

204. Яновська О. Г. Особливості кримінальних проваджень у формі приватного обвинувачення за новим кримінально процесуальним кодексом України. *Часопис Київського університету права*. 2013. № 1. С. 242-245.

ДОДАТКИ

ДОДАТОК А

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації:

1. Шабатура М. В. Удосконалення чинного кримінального процесуального законодавства щодо об'єднання і виділення матеріалів кримінальних проваджень. *Наше Право*. 2022. №1. С. 241-246.

URL: https://nashe-pravo.unesco-socio.in.ua/wp-content/uploads/archive/NP-2022-1/NP_2022_1_241.pdf

DOI: 10.32782/NP.2022.1.39

2. Шабатура М. В. Об'єднання і виділення матеріалів кримінальних проваджень у диференційованих порядках кримінального судочинства. *Наше право*. 2023. № 3. С 244-249.

URL: https://nashe-pravo.unesco-socio.in.ua/wp-content/uploads/archive/NP-2023-3/NP_2023_3.pdf

DOI: 10.32782/NP.2023.3.37

3. Шабатура М. В. Об'єднання і виділення матеріалів кримінальних проваджень: питання теорії і практики. *Наука і техніка сьогодні*. 2024. № 5 (33). С. 285-293.

URL: <http://perspectives.pp.ua/index.php/nts/article/view/11782/11842>

DOI: 10.52058/2786-6025-2024-5(33)-285-293

4. Шабатура М. В., Волкотруб С. Г. Концепція кримінальної процесуальної форми в контексті дослідження рішень про об'єднання і виділення матеріалів досудових розслідувань. *Європейські перспективи*. 2024. № 4. С. 171-178.

URL: https://ep.unesco-socio.in.ua/wp-content/uploads/archive/EP-2024-4/EP_2024_4_171.pdf

DOI: 10.32782/ep.2024.4.23

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

5. Шабатура М. В. Окремі аспекти об'єднання матеріалів кримінальних проваджень Засади функціонування кримінальної юстиції : збірник тез Міжнародної науково-практичної конференції (м. Хмельницький, 14 травня 2021 р.). Хмельницький: Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова, 2021. С. 57-58.

6. Шабатура М. В. Особливості об'єднання і виділення матеріалів кримінальних проваджень у разі укладення угод. Теоретико-прикладні проблеми юридичної науки на сучасному етапі реформування кримінальної юстиції: збірник тез Міжнародної науково-практичної конференції (м. Хмельницький, 10 травня 2024 р.). Хмельницький: Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова, 2024. С. 129-130.

7. Шабатура М. В. Актуальні питання об'єднання матеріалів кримінальних проваджень. Збірник матеріалів доповідей СХЛІІІ Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції "Перспективні напрямки наукових досліджень" (м. Чернівці, 31 травня 2024 р.). Чернівці, 2024. С. 402-403.

8. Шабатура М. В. Об'єднання і виділення матеріалів кримінальних проваджень: проблеми удосконалення чинного законодавства. Матеріали ІІ науково-практичної конференції "Механізми забезпечення розвитку держави та права в умовах євроінтеграції" (м. Полтава, 14-15 червня 2024 р.). Одеса: Молодий вчений, 2024. С. 58-59.

9. Шабатура М. В. Процесуальні рішення щодо об'єднання та виділення матеріалів кримінальних проваджень у контексті диференціації кримінальної процесуальної форми. The 1st International scientific and

practical conference “European congress of scientific discovery” (Madrid, December 29-31, 2024). Barca Academy Publishing, Madrid, Spain. 2024. C. 657-660.

ПРОПОЗИЦІЇ

щодо змін та доповнень до Кримінального процесуального кодексу України

1) частину шосту статті 217 викласти у такій редакції:

"6. Скарги на рішення про об'єднання чи виділення матеріалів досудового розслідування розглядають і вирішують Генеральний прокурор, керівник Спеціалізованої антикорупційної прокуратури, керівник обласної прокуратури, керівник окружної прокуратури, їх перші заступники та заступники";

2) частину першу статті 34 доповнити новим пунктом п'ятим такого змісту:

"5) необхідно вирішити питання про об'єднання кримінальних проваджень";

3) абзац частини сьомої статті 474 викласти в такій редакції:

У разі незгоди однієї із сторін із продовженням судового провадження у загальному порядку досудове розслідування продовжується в загальному порядку. Якщо в стадії досудового розслідування приймалося рішення про виділення матеріалів в окреме провадження, прокурор зобов'язаний розглянути питання щодо об'єднання таких проваджень.

4) частину першу статті 494 викласти в такій редакції:

"1. Якщо неповнолітній підозрюється у вчиненні кримінального правопорушення разом із повнолітнім, повинна бути з'ясована можливість виділення в окреме цього кримінального провадження щодо

неповнолітнього під час досудового розслідування. У разі неможливості виділення в окреме кримінального провадження щодо неповнолітнього, дізнавач, слідчий, прокурор, суд зобов'язані вжити заходів для запобігання негативному впливу повнолітніх учасників провадження на неповнолітнього".

ДЕРЖАВНЕ БЮРО РОЗСЛІДУВАНЬ

Територіальне управління Державного бюро розслідувань,
розташоване у місті Хмельницькому
(ТУ ДБР у м. Хмельницькому)

вул. Юхима Сіцінського, 12, м. Хмельницький, 29001, тел. (0382) 69 98 20
Поштова адреса для листування : вул. Пилипчука, 28, м. Хмельницький, 29001
E-mail : public@hm.dbr.gov.ua, web: www.dbr.gov.ua, ідентифікаційний код 42335958

А К Т

**про реалізацію результатів дисертації Шабатури М.В. на тему
«Об'єднання і виділення матеріалів досудового розслідування в
особливих порядках кримінального провадження»**

Цим актом засвідчую, що результати дисертаційного дослідження, розроблені Шабатурою Максимом Вікторовичем за темою «Об'єднання і виділення матеріалів досудового розслідування в особливих порядках кримінального провадження» впроваджені у діяльність Територіального управління Державного бюро розслідувань, розташованого у місті Хмельницькому.

Розроблені у дисертації висновки, ідеї, рекомендації, пропозиції автора можуть бути використані використовуватися в роботі органів досудового розслідування. Видаються обґрунтованими з практичної точки зору пропозиції про внесення змін до КПК України щодо врегулювання підстав об'єднання матеріалів кримінальних проваджень. Виявлені в ході неоднозначні підходи вчених і практичних працівників до розуміння специфіки об'єднання і виділення матеріалів кримінальних проваджень і думки автора щодо вирішення проблемних ситуацій цілком можуть слугувати вирішенню завдань підвищення ефективності досудового розслідування. Заслужують на увагу висновки автора щодо дискусійних

питань об'єднання і виділення матеріалів кримінальних проваджень, які виникають під час здійснення досудового розслідування кримінальних правопорушень, удосконалення процедури ухвалення таких рішень.

У наданих для ознайомлення наукових статтях за темою дисертації наявні власні ідеї автора ідеї, які можуть бути використані для удосконалення у майбутньому окремих положень чинного КПК України. Зокрема, з практичної точки зору варті уваги такі наукові статті дисертанта:

1. Шабатура М. В. Удосконалення чинного кримінального процесуального законодавства щодо об'єднання і виділення матеріалів кримінальних проваджень. Наше Право. 2022. №1. С.237-240.

2. Шабатура М. В. Об'єднання і виділення матеріалів кримінальних проваджень у диференційованих порядках кримінального судочинства. Наше право. 2023. № 3. С 244-249.

3. Шабатура М. В. Об'єднання і виділення матеріалів кримінальних проваджень: питання теорії і практики. Наука і техніка сьогодні. 2024. №4 (32). С. 285-293.

Т.в.о. директора
Територіального управління
Державного бюро розслідувань,
розташованого у місті Хмельницькому

Олександр ТОМУСЯК

ХМЕЛЬНИЦЬКА ОБЛАСНА РАДА
**ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ УПРАВЛІННЯ ТА ПРАВА
 ІМЕНІ ЛЕОНІДА ІОЗЬКОВА**

вул. Героїв Майдану, буд. 8, м. Хмельницький, 29000. Тел. (038-2) 71-80-00, факс 71-75-70
 E-mail: info@univer.km.ua. Розрахунковий рахунок UA 598201720344281002200032328 в ДКЦУ у м. Києві.
 МФО 820172. Код ЄДРПОУ 14163438

31.05.2024 № 0806/24

На № _____ від _____

ЗАТВЕРДЖУЮ

ректор університету

Олег ОМЕЛЬЧУК

2024 р.

А К Т

про реалізацію результатів наукових досліджень

Шабатури Максима Вікторовича

на тему «Об'єднання і виділення матеріалів досудового розслідування
 в особливих порядках кримінального провадження»

Комісія у складі: декана юридичного факультету, кандидата юридичних наук, доцента Захарчука Віктора Миколайовича, членів комісії: завідувача кафедри кримінального права та процесу, кандидата юридичних наук, професора Крушинського Сергія Антоновича, доцента кафедри кримінального права та процесу, кандидата юридичних наук, доцента Виговського Дмитра Леонідовича, стверджує цим актом, що розроблені в ході дисертаційного дослідження Шабатурою Максимом Вікторовичем наукові положення і висновки з теми: «Об'єднання і виділення матеріалів досудового розслідування в особливих порядках кримінального провадження» були детально вивчені колективом кафедри

кримінального права та процесу Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова і реалізовані у навчальному процесі.

Зокрема, дисертантом було надано комісії для ознайомлення наукові публікації, які відображають основний зміст дисертаційного дослідження:

1. Шабатура М. В. Удосконалення чинного кримінального процесуального законодавства щодо об'єднання і виділення матеріалів кримінальних проваджень. Наше Право 2022. №1. С. 241-246.

2. Шабатура М. В. Об'єднання і виділення матеріалів кримінальних проваджень у диференційованих порядках кримінального судочинства. Наше право. 2023. № 3. С 244-249.

3. Шабатура М. В. Об'єднання і виділення матеріалів кримінальних проваджень: питання теорії і практики. Наука і техніка сьогодні. 2024. №4 (32) С. 285-293.

4. Шабатура М. В. Окремі аспекти об'єднання матеріалів кримінальних проваджень Засади функціонування кримінальної юстиції : збірник тез Міжнародної науково-практичної конференції (м. Хмельницький, 14 травня 2021 року). – Хмельницький: Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова, 2021. С.57-58.

Матеріали, подані здобувачем, містять наукові висновки і положення, які використовуються під час викладання навчальних дисциплін «Кримінальне процесуальне право», «Основи кримінального процесу», «Процесуальні рішення у кримінальному провадженні», «Особливі порядки кримінального провадження», «Порівняльне кримінальне право та процес», «Досудове розслідування кримінальних правопорушень» у Хмельницькому університеті управління та права імені Леоніда Юзькова.

Теоретичні положення та висновки, запропоновані Шабатурою М. В., використовуються для підготовки робочих програм та навчально-методичних матеріалів із навчальних дисциплін «Кримінальне процесуальне право», «Основи кримінального процесу», «Процесуальні рішення у кримінальному провадженні», «Особливі порядки кримінального провадження», «Порівняльне кримінальне право та процес», «Досудове розслідування кримінальних правопорушень» для студентів юридичного факультету денної та заочної форм навчання. Включення до зазначених матеріалів положень та висновків, які містяться у дисертації, а також вивчення зазначених праць студентами під

виконання курсових робіт та завдань самостійної роботи, сприяє більш глибокому вивченню навчального матеріалу студентами університету, які навчаються за спеціальностями 081 Право, 293 Міжнародне право та 262 Правоохоронна діяльність.

Голова комісії

декан юридичного факультету
кандидат юридичних наук, доцент

Віктор ЗАХАРЧУК

Члени комісії

завідувач кафедри кримінального
права та процесу
кандидат юридичних наук, професор

Сергій КРУШИНСЬКИЙ

доцент кафедри кримінального
права та процесу
кандидат юридичних наук, доцент

Дмитро ВИГОВСЬКИЙ

Підпис: *[Signature]*
ЗАСВІДЧУЮ: 04.14.05
Нач. ВК ХУУП
Ім'яні Леоніда Юзюка

Підпис: *[Signature]*
ЗАСВІДЧУЮ: 04.14.05
Нач. ВК ХУУП
Ім'яні Леоніда Юзюка

Підпис: *[Signature]*
ЗАСВІДЧУЮ: 04.14.05
Нач. ВК ХУУП
Ім'яні Леоніда Юзюка